

Kulturuke

ulturkuke

tulkuruke

ultkuruke

ukturulke

tlukuruke

ukturkule

urtukulke

turlukuke

kulrukute

ultrukuke

kuleturuk

rulekukur

tulekukur

luretukuk

kukutelur

ruktukule

lurekuktu

luekuktur

kuktulure

rukletuku

tuklekuru

urukekult

kuruketul

Jan Erik Vold, *Kykelipi* (1969)

Takk

Mine foreldre har lært meg å være ambisiøs og å sette høye mål for meg selv. Mor, du er kilden for min kulturelle interesse og forståelse. Far, du er min akademiske motsetning og jeg setter alltid stor pris på å få øve meg på diskusjonens kunst i ditt selskap. Takk for deres støtte og interesse både gjennom mine fire første år på universitetet, og nå gjennom dette femte året.

Min aller kjæreste Jens Christian, tusen takk for din tålmodighet og støtte gjennom dette året. Takk for din tro på at jeg kan!

Jeg er så heldig at jeg har en håndfull nære venninner her i Trondheim, hvis vennskap har gjort dette året mye morsommere! Tusen takk til min akademiske storesøster Yngvil som har heiet, hjulpet og hatt svar når jeg har lurt. Tusen takk for hjelp med korrekturlesingen Pernille. Kjære Sigri, Thea og Marita, tusen takk for all oppmuntring og omsorg.

Sist, men ikke minst vil jeg også få takke veilederen min Gunhild Åm Vatn som i løpet av dette året har hatt tro på og interesse for prosjektet mitt, også når jeg selv har tvilt. Å få frie tøyler er et enormt ansvar, men med en veileder som oppmuntrer, motiverer og utfordrer har det gått den riktige veien. Tusen takk Gunhild.

Nå står livet som ferdigutdannet for døren og det skal jeg ta i mot med ordene til ei sterk jente: ”Det har jeg aldri prøvd før, så det tror jeg sikkert at jeg kan klare!” - Pippi Langstrømpe.

God lesing!

Julie Rønning-Arstad
Trondheim, juni 2014.

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. Innledning	1
1.1 Hvorfor en studie av kulturpolitikk?	1
1.2 Materiale	1
1.3 Problemstilling og mål	4
1.4 Disposisjon for avhandlingen	4

FAGLIG BAKGRUNN

2. Faglig bakgrunn - anvendt språkvitenskap	7
2.1 Et dialogisk syn på språk	8
2.2 Sosialkonstruksjonisme	11
3. Kultur som begrep	13
3.1 Kulturforståelse	13
3.2 Det utvidede kulturbegrepet	14
3.3 Kulturbegrepet i dagliglivet og media	14
3.4 Kulturbegrepet i anvendt språkvitenskap	15
3.5 Kulturpolitisk historie	15

TEORI OG METODE

4. Sakprosa	17
4.1 Tønnesson om sakprosa	18
4.2 Partiprogram som sakprosa	20
4.3 Tekst som partitur	20
5. Diskursteori og diskursanalyse	23
5.1 Kulturpolitikk som diskurs	24
6. Retorikk	25
6.1 De retoriske bevismidlene	29
6.2 Retorisk analyse	32

ANALYSE

7. Innledning til analyse	35
7.1 Forskerposisjon og etiske hensyn	36
7.2 Lignende studier	37

8. De kulturpolitiske tekstene om kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet	39
8.1 Hvordan fremstilles kultur og kulturliv?	39
8.2 Hvordan fremstilles kulturpolitikk?	44
8.3 Hvordan fremstilles statens rolle i kulturlivet?.....	47
9. Adressivitet	51
9.1 Hvordan presenteres partiene som de kulturpolitiske tekstene representerer?	51
9.2 Hvordan henvender teksten seg til leseren?	54
10. Partienes kulturforståelse og kulturbegrep	57
10.1 Kulturpolitikkenes omfang	57
10.2 Kulturforståelse og kulturbegrep	59
11. Retorisk analyse	61
11.1 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? - Sosialistisk Venstreparti	61
11.2 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? - Arbeiderpartiet	63
11.3 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? - Senterpartiet	65
11.4 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? - Kristelig Folkeparti.....	67
11.5 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? - Venstre	68
11.6 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? - Høyre.....	70
11.7 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? - Fremskrittspartiet.....	73

DISKUSJON OG AVSLUTNING

12. Oppsummerende diskusjon	75
12.1 Diskusjon av de kulturpolitiske tekstenes fremstilling av kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet.....	75
12.2 Diskusjon av tekstenes adressivitet	77
12.3 Diskusjon av partienes kulturforståelse.....	80
12.4 Diskusjon av den retoriske analysen	82

13. Avsluttende kommentar.....	89
14. Litteraturliste.....	93

Vedlegg

Vedlegg 1: Sosialistisk Venstreparti

Vedlegg 2: Arbeiderpartiet

Vedlegg 3: Senterpartiet

Vedlegg 4: Kristelig Folkeparti

Vedlegg 5: Venstre

Vedlegg 6: Høyre

Vedlegg 7: Fremskrittspartiet

1. Innledning

Kultur har nærmest blitt et moteord i vår egen samtid. Vi eksponeres for kultur og bruker kultur både bevisst og ubevisst som innbyggere i et av verdens rikeste land. Kultur er kilde til utvikling både på et individuelt og samfunnsmessig plan, og både livskvalitet og livsglede forbindes gjerne med kulturelle opplevelser. Det kulturelle landskapet som det norske folk ferdes i er både stort og mangfoldig, og de fleste av oss har muligheten til å velge innenfor et bredt kulturtilbud. Dette kulturelle landskapet formes og påvirkes av mange faktorer, og den rådende kulturpolitiske makten er en slik påvirkende faktor.

I denne masteravhandlingen undersøker jeg den språklige realiseringen av kulturpolitikk, for å skape forståelse for og kunnskap om hvordan politiske partier presenterer sin kulturpolitikk.

Denne studien skriver seg inn i fagfeltet anvendt språkvitenskap, og jeg benytter meg av diskursanalyse og retorisk analyse i mine undersøkelser av kulturpolitikk, i tillegg til at jeg baserer meg på et sakprosaorientert syn på tekst.

1.1 Hvorfor en studie av kulturpolitikk?

Personlig har jeg stor interesse for hva som beveger seg på den kulturelle arena, spesielt innenfor den sceniske kunsten. Det har derfor lenge vært et ønske å bruke årene med masterstudier til å peile meg inn mot den kulturelle arena. Arbeidet med masteravhandlingen var en gylden mulighet til å gjøre nettopp dette.

Det kulturelle landskapet i Norge er i stadig endring. Derfor syntes jeg at kulturpolitikk kunne være et interessant felt å undersøke og hente analysemateriale fra. Kulturpolitikken har stor innflytelse på det kulturelle landskapet, og er utslagsgivende for hvordan det ser ut. Da dette prosjektet var i sin startfase var det valgkamp i forbindelse med stortingsvalget 2013, og det lot til at nasjonen stod ovenfor et regjeringsskifte. Etter åtte år med Arbeiderpartiet og Jens Stoltenberg ved det politiske roret, var det nå snakk i kulissene om at det var på tide med friskt politisk blod. Et slikt potensielt regjeringsskifte ville naturlig nok også gi utslag på landets kulturliv.

1.2 Materiale

Denne studien tar utgangspunkt i partiprogrammene til noen av de politiske partiene som stilte til stortingsvalg for perioden 2013-2017. Jeg har valgt å hente analysemateriale fra

denne perioden fordi det var tydelig at det politiske klimaet var preget av muligheter for forandring. Man kan derfor tenke seg at de politiske meningene var enda mer krystallisert nettopp fordi det var en reell mulighet for store forandringer. Jeg har antatt at en slik krystallisering i meninger også ville gi utslag i de politiske partienes trykksaker, blant annet partiprogrammene.

Jeg har valgt å bruke kulturpolitikken i partiprogrammene fra de store politiske partiene fra venstresiden, sentrumspartiene og høyresiden som analysemateriale. Det vil si at tekster fra Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet brukes som analysemateriale i denne avhandlingen. Jeg har valgt akkurat disse syv partiene fordi de representerer de største politiske partiene i landet.

Det varierer mellom hvordan de politiske partiene betegner partiprogrammene sine. De to partiene Venstre og Høyre betegner dem som stortingsvalgprogram. Sosialistisk Venstreparti betegner det som Arbeidsprogram. Kristelig Folkeparti bruker termen Politisk program. Arbeiderpartiet bruker kun betegnelsen Program. Senterpartiets partiprogram betegnes som Prinsipp- og handlingsprogram, mens Fremskrittspartiet både har et prinsippprogram og et handlingsprogram. I dette tilfellet har jeg valgt å bruke Fremskrittspartiets handlingsprogram som analysemateriale. Dette er en mer utfyllende tekst med et større tekstlig omfang enn partiets prinsippprogram. Altså er det stor variasjon på hvordan partiene betegner partiprogrammene sine. Jeg har valgt å konsekvent bruke termen partiprogram fordi jeg mener at det er et godt begrep som samler alle tekstene under en beskrivelse.

Kulturpolitikken er sortert ulikt i de forskjellige partiprogrammene. Noen partiprogrammer har egne kapitler med kulturpolitikk. Andre partiprogrammer har mer omfattende kapitler som for eksempel både tar for seg utdanningspolitikk og kulturpolitikk. Jeg har derfor tatt utgangspunkt i partiprogrammene med egne kulturpolitiske kapitler og hvilke temaer som inkluderes i disse kapitlene, og tatt med tilsvarende temaer fra partiprogrammene som ikke har egne kulturpolitiske kapitler. Det er altså de kulturpolitiske delene av partiprogrammene som utgjør analysematerialet mitt, og jeg velger ofte å omtale dem som kulturpolitiske tekster.

Beskrivelse av materialet

Sosialistisk Venstrepartis kulturpolitiske tekst utgjør et eget kapittel i partiets partiprogram. Kapitlet heter *Kultur og idrett* og er nummer 14 av totalt av totalt 17 kapitler. Den

kulturpolitiske teksten består av 6 sider. Sosialistisk Venstrepartis kulturpolitiske tekst er vedlegg nummer 1.

Arbeiderpartiets kulturpolitiske tekst er en del av det større kapittelet *Bygge landet videre*, som er kapittel nummer 6 av totalt 7 kapitler i partiprogrammet. Den kulturpolitiske teksten består av 4 sider og starter ved underoverskriften *Kultur - opplevelser og deltakelse* og slutter før underoverskriften *Tros- og livssynsmangfold*, som dermed ikke er en del av analyse materialet. Arbeiderpartiets kulturpolitiske tekst er vedlegg nummer 2.

Senterpartiets kulturpolitiske tekst er en del av det større kapittelet *Samfunnet bygges nedenfra*, som er kapittel nummer 3 av totalt 6 kapitler i partiprogrammet. Den kulturpolitiske teksten består av 5 sider og starter ved overskriften *Kulturen binder mennesker sammen* og slutter med punktlisten som hører til underkapittelet *Mer rom for frivillig sektor*. Senterpartiets kulturpolitiske tekst er vedlegg nummer 3.

Kristelig Folkepartis kulturpolitiske tekst utgjør tre egne kapitler i partiets partiprogram. Kapitlene heter *Kunst og kultur*, *Idrett* og *Mediepolitikk*. Dette er kapittel nummer 10, 11 og 12 av totalt 34 kapitler. Disse kapitlene utgjør til sammen 7 sider. Kristelig Folkepartis kulturpolitiske tekst er vedlegg nummer 4.

Venstres kulturpolitiske tekst utgjør et eget kapittel i partiets partiprogram. Kapittelet heter *Kultur og informasjon* og er kapittel nummer 15 av totalt 18 kapitler. Den kulturpolitiske teksten består av 5 sider. Venstres kulturpolitiske tekst er vedlegg nummer 5.

Høyres kulturpolitiske tekst er en del av det større kapittelet *Utdanning og kultur*, som er kapittel nummer 2 av totalt 11 kapitler i partiprogrammet. Den kulturpolitiske teksten starter med underoverskriften *Kunst og kultur* og varer til og med underkapittelet *Medier*. Høyres kulturpolitiske tekst er vedlegg nummer 6.

Fremskrittspartiets kulturpolitiske tekst utgjør et eget kapittel i partiets partiprogram. Kapittelet heter *Kultur og idrett*, og er kapittel nummer 14 av totalt 15 kapitler. Den kulturpolitiske teksten består av 6 sider. Fremskrittspartiets kulturpolitiske tekst er vedlegg nummer 7.

1.3 Problemstilling og mål

Denne avhandlingen skrives inn i den anvendte språkvitenskapens fagfelt, og jeg baserer meg på et dialogisk syn på språk. Jeg har også valgt å legge et sakprosaorientert syn på språk til grunn for denne avhandlingen. I undersøkelsene av de kulturpolitiske tekstene trekker jeg på både diskursanalyse og retorisk analyse. Målet for avhandlingen er å undersøke ulike sider ved kulturpolitikken til de politiske partiene Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet. Dette gjør jeg ved å ta utgangspunkt i den overordnede problemstillingen:

Hvordan presenterer de politiske partiene kulturpolitikken i partiprogrammene sine?

Den overordnede problemstillingen operasjonaliseres gjennom følgende forskningsspørsmål:

- *Hvordan fremstiller de kulturpolitiske tekstene kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet?*
- *Hvordan henvender de kulturpolitiske tekstene seg til leseren?*
- *Hvordan kommer de politiske partienes kulturforståelse til uttrykk i de kulturpolitiske tekstene?*
- *Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom de retoriske bevismidlene etos, patos og logos?*

Disse fire forskningsspørsmålene utgjør hvert sitt analyseledd i avhandlingen. Sammen skaper analyseleddene en flerdimensjonal undersøkelse som belyser noen forskjellige sider av de politiske partienes kulturpolitikk. Dette vil gi en flerdimensjonal forståelse for kulturpolitikken, og summen av analyseleddene vil i sin tur gi svar på den overordnede problemstillingen.

1.4 Disposisjon for avhandlingen

Denne masteravhandlingen har blitt innledet med en presentasjon om hvorfor jeg har ønsket å ta utgangspunkt i kulturpolitikk i masteravhandlingen min. Videre presenterte og beskrev jeg analysematerialet mitt, for så å presentere avhandlingens overordnede problemstilling og de fire forskningsspørsmålene som operasjonaliserer problemstillingen. Videre har jeg delt avhandlingen inn i de fire delene *Faglig bakgrunn*, *Teori og metode*, *Analyse* og til slutt *Diskusjon og avslutning*. I den første delen, *Faglig bakgrunn*, plasserer jeg meg i den anvendte språkvitenskapen og presenterer sentrale teorier som utgjør det faglige fundamentet

for denne avhandlingen. Stikkord for denne delen er dialogisme, tekst i kontekst og forhandling om mening, i tillegg til adressivitet og sosialkonstruksjonisme. Videre presenterer jeg sentral teori og historie om kultur som begrep, kulturforståelse og kulturpolitikk. Dette bidrar til å gi et kunnskapsmessig bakteppe for de analytiske undersøkelsene av de kulturpolitiske tekstene. Deretter følger avhandlingens andre del, *Teori og metode*. I denne delen presenterer jeg sakprosateori og aktualiserer hvorfor jeg har valgt å inkludere dette tekstsynet i avhandlingen. Videre presenterer jeg diskursteori og diskursanalyse og til slutt teori om retorikk og den retoriske analysen. Denne teorien og tilnærmingen til analysemetodene utgjør den teoretiske grunnmuren som jeg bygger mine analytiske undersøkelser på. Deretter følger avhandlingens tredje del, *Analyse*, der jeg undersøker de kulturpolitiske tekstene med utgangspunkt i de fire forskningsspørsmålene som på ulike måter gir innblikk i hvordan de politiske partiene presenterer kulturpolitikken i sine partiprogrammer. Avhandlingen avsluttes med den fjerde delen, *Diskusjon og avslutning*, der jeg gjør en oppsummerende diskusjon av de analytiske undersøkelsene. Til slutt oppsummerer jeg fremgangsmåtene jeg har benyttet meg av i avhandlingen i en avsluttende kommentar, og peker ut noen mulige videre veier.

FAGLIG BAKGRUNN

2. Faglig bakgrunn - anvendt språkvitenskap

Jeg har min faglige bakgrunn fra den vitenskapelige disiplinen anvendt språkvitenskap. Evensen betegner den anvendte språkvitenskapen som et fagfeltet som tar "(...) utgangspunkt i samfunnsmessige oppgaver/ problemer og utfører forskning som er nødvendig for å løse disse eller forbedre eksisterende løsninger" (1999: 218). En "anvender" kan nærmest fungere som en konsulent som løser problemer, eller muliggjør forbedringer knyttet til kommunikasjon. Mye av forskningen har altså dreid seg om å løse problemer knyttet til språkbruk, samt å produsere kunnskap som har betydning for språkbrukere (Thomassen 2002: 7). I nyere tid har fagfeltet beveget seg i retning av sosialkonstruksjonisme og kritisk teori. Dette er forskning som i større grad søker å bevisstgjøre fremfor å løse konkrete problemer (ibid: 8). I den anvendte språkvitenskapen studerer og analyserer man hvordan kommunikasjon foregår, forutsetningene for og konsekvensene av kommunikasjon. Dette gjør man ved å undersøke både muntlige og skriftlige former for språklig kommunikasjon. Målet med mitt studie er ikke å løse konkrete språkproblemer, men heller å undersøke de kulturpolitiske tekstene som språklig kommunikasjon og bidra med kunnskapsproduksjon rundt temaet kulturpolitikk.

På samme måte som et par briller endrer hvordan man ser omverdenen, legger fagtradisjonen man knytter seg til noen premisser for hvordan man oppfatter for eksempel språk, tekst, sosial interaksjon og virkelighetsforståelse. Denne avhandlingen er plassert innenfor et teoretisk rammeverk der jeg benytter begreper fra dialogisme og sosialkonstruksjonisme, som begge er sentrale i den anvendte språkvitenskapen. Jeg ser på tekst som kulturelle hendelser fremfor ord på et papir. Ifølge Andenæs (2005: 26) åpner et slikt tekstsyn for to typer spørsmål. Den ene typen tar for seg hvilke meninger teksten legger frem, og fra hvilke posisjoner. Den andre typen spørsmål dreier seg om hvordan dette gjøres, blant annet gjennom språklige ressurser. I denne studien undersøker jeg hvordan de kulturpolitiske tekstene som kulturelle hendelser bruker språklige ressurser for å legge frem partienes politiske meninger. Jeg vil nå trekke frem noen sentrale elementer ved dialogisme og sosialkonstruksjonisme som danner det faglige fundamentet i denne studien.

2.1 Et dialogisk syn på språk

Denne avhandlingen baserer seg altså på et dialogisk syn på språk. Det vil si at jeg forstår språk som et sosialt fenomen (Lysklett 2007: 24). Jeg ser ikke på språket i de kulturpolitiske tekstene som grammatiske eller strukturelle systemer. Istedenfor undersøker jeg hvordan språket *brukes* i interaksjonen mellom skriver og leser. Et dialogisk syn på språk innebærer at man forstår tekster og ytringer ut i fra deres kontekster.

Den dialogiske teorien ble utviklet av den russiske filosofen og litteraturviteren Mikhael Bakhtin. Dialogismen slekter på en Wittgensteinsk oppfatning om at konteksten alltid er til stede, og at språket alltid opptrer innenfor konteksten (Wittgenstein i Scheuer 2005: 34). Språk og kontekst anses altså som en helhet (Scheuer 2005: 33-34), man kan ikke skille de to fra hverandre. Kontekst betraktes ikke som avgrensede rammer, men heller som "mulighetsfelt hvoraf visse deler bliver aktualisert, og andre ikke bliver det, efterhånden som samtalen utvikler sig" (ibid: 35). Det er altså selve situasjonen som avgjør hvilke deler av konteksten som aktualiseres, og den språklige ytringen kan trekke på flere potensielle kontekster.

Når man ser språk som et sosialt fenomen, forstår man også menneskets identitet som et interaksjonelt fenomen. Det vil si at man skaper og bygger opp sin identitet i interaksjon med andre mennesker og sin omverden (Lysklett 2007: 22). Det er altså et samspill mellom individet og omgivelsene. Som menneske orienterer man seg alltid mot andre, uavhengig av om det er noen til stede eller ei. Menneskets tanker, ytringer og handlinger er alle responser på konteksten (Stock 2010: 10). Konteksten legger føringer på hvordan man posisjonerer seg selv og andre, hvilke kategorier man bruker og hvordan man oppfører og ytrer seg. Mennesket skaper mening på samme måte som de skaper identitet; gjennom sosial og språklig interaksjon med hverandre og omverdenen. Altså er det en kontinuerlig og dynamisk dialog mellom mennesket og omverden, og denne dialogen bidrar til å skape og gi innhold til både identitet og mening.

Bakhtin (2005: 11) sier at "Alle ytringer er ledd i ei svært komplekst organisert ytringskjede". Det betyr at ytringer både er knyttet til de foregående leddene i kommunikasjonen, og til de etterfølgende. Ytringene peker altså tilbake på det som har vært, samtidig som de peker fremover mot ytringer som skal komme. Dette er en av grunntankene innen dialogismen. Man

kan derfor si at ytringer av ulik art inngår i uendelige kjeder, og at de er befolket av stemmer fra både fortid og fremtid.

Intertekstualitet

Begrepet intertekstualitet bygger på det dialogiske perspektivets tilnærming til tekst¹. Dette er et begrep som viser til at tekster består av stemmer fra både fortid og fremtid. Ifølge Bakhtin (2005: 33) er alle ytringer ”fulle av andres ord. Dei tilhører den andre i ulik grad, eller vi har tileigna oss dei i ulik grad, noko vi er meir eller mindre medvitne om og som vi markerer i ulik grad”. Med dette mener Bakhtin at ordene man tar i bruk er befolket av stemmer fra både fortiden og fremtiden, fordi ordene har blitt brukt før og vil bli brukt igjen i den samme ytringskjeden. Som språkbruker er man ikke alltid bevisst at ordene man bruker er befolket av både fortiden og fremtiden. Noen ganger gjør man en tydelig markering av at man bruker andres ord, som for eksempel ved å markere sitater med anførselstegn slik det ble gjort i dette avsnittet. Andre ganger er man ikke dette bevisst, og ordene som brukes oppleves som egne.

Å se tekst som intertekstuell er sentralt i denne avhandlingen fordi analyse materialet skriver seg inn i en kjede av partiprogrammer. Kjeden av partiprogrammer er et tydelig eksempel på hvordan denne typen tekster er blitt skrevet gjennom Norges politiske historie. Man kan gå ut i fra at disse tekstene er bygget på hverandre, og at fremtidige partiprogrammer vil basere seg på tidligere partiprogrammer. Det er en dynamikk i det at tekstene baserer seg på hverandre, samtidig som de i takt med det politiske klimaet er i konstant utvikling.

Tekstens adressivitet

En ytring er alltid *rettet mot noen*, den har adressivitet og dette er ytringers kjennetegn. Ytringen har alltid en skriver² og en adressat. Hvem det er som skriver tekstene, og hvem som leser dem, er variabler der en av de to ofte fremstår som ukjent. Adressaten kan for eksempel variere mellom alt fra en umiddelbar samtalepartner til et spesifikt publikum, et folk eller samtiden i sin helhet. Adressaten kan også være en ukonkretisert *annen* (Bakhtin 2005: 39). De kulturpolitiske tekstene kan tenkes å være rettet mot flere typer adressater som mennesker med en generell politisk interesse, mennesker med spesifikk interesse for kulturpolitikk, i

¹ Begrepet *tekst* kan forstås som ytringer av både muntlig og skriftlig karakter.

² Bakhtin (2005: 39) bruker begrepet *autor* når det er snakk om den som har skrevet ytringen. Jeg benytter meg av begrepet *skriver* fordi jeg mener at det er et mer tilgjengelig begrep.

tillegg til mennesker som ønsker å følge med på sin egen samtid. Adressaten til de kulturpolitiske tekstene kan også være en uspesifisert *annen*. Begrepet adressivitet er på samme måte som intertekstualitet et dialogisk forankret begrep med opphav hos Bakhtin.

Adressaten spiller en viktig rolle når skriveren utformer ytringen sin. Både komposisjon og stilistiske trekk i ytringen preges av hvem ytringen er rettet mot. Man kan gå ut i fra at de politiske partiene har formet sine partiprogrammer med utgangspunkt i adressaten, altså hvem den tenkte leseren er. Det er ytringens adressivitet som er dens konstituerende særtrekk. Hvis ytringen ikke hadde vært rettet mot noen ville den ikke eksistert ifølge Bakhtin (2005: 43). Tekstens adressivitet kan også danne et bilde av den tenkte leseren. Hvis en tekst gjør bruk av mange faglige begreper og uttrykk kan dette for eksempel vitne om at den tenkte leseren, ytringens addresat, er noen med relevant fagkunnskap. Skriveren kan altså bruke tekstens språk til å peile ut den riktige typen leser.

Skriverens valg av språklige midler gir altså utslag på tekstens stil (Bakhtin 2005: 40). For eksempel kan teksten snakke på vegne av et fellesskap ved å gjøre bruk av ord som *vi* og *oss*. Slike språklige midler legger til rette for å skape en mer personlig relasjon mellom tekst og leser. Når teksten henvender seg med *jeg* og *du* skapes det en mer privat eller fortrolig relasjon. Tekster kan også henvende seg til leseren i en mer formell tone ved å bruke *man*. Dette kan skape avstand, og benyttes ofte i offentlige tekster (Runde 2013: 26). Måten en tekst henvender seg til sin leser er altså avgjørende for hvordan teksten oppfattes og hvilken relasjon som skapes mellom teksten og leseren.

De kulturpolitiske tekstene har ingen navngitte forfattere, skrivere, og man kan heller ikke identifisere enkelte personer som skrivere av tekstene. Erna Solberg trer for eksempel ikke frem som skriver av Høyres kulturpolitiske tekst. Dermed blir det de politiske partiene som institusjoner som blir ansvarlige for innholdet i tekstene, og partiene oppfattes derfor som skrivere av sine kulturpolitiske tekster.

Som vi husker fra presentasjonen av den overordnede problemstillingen og dens operasjonaliserende forskningsspørsmål, fokuserte ett av disse på hvordan de kulturpolitiske tekstene henvender seg til leseren, altså tekstenes adressivitet. Dette forskningsspørsmålet er utgangspunktet for avhandlingens andre analyseledd, og det har derfor vært relevant å presentere sentral teori om adressivitet. Ved å undersøke ulike sider ved de kulturpolitiske

teksternes adressivitet bidrar dette til å gi svar på den overordnede problemstillingen om hvordan de politiske partiene presenterer sin kulturpolitikk.

2.2 Sosialkonstruksjonisme

Den anvendte språkvitenskapen har som nevnt beveget seg mot et sosialkonstruksjonistisk tankesett i nyere tid. Filosofen David Hume oppsummerer i stor grad essensen av dette tankesettet med sitatet "Nature is in large measure a product of our own imaginative activity. We make the world we live in" (Davies 1999: 117). Sosialkonstruksjonismen er en måte å se verden og virkeligheten vi lever i, der mennesket er et sosialt produkt (Berger og Luckmann 2000).

"Social interaction is the very bedrock of social life" (Heritage & Clayman 2010: 7). Det er altså først og fremst gjennom sosial interaksjon at man som menneske etablerer et forhold til seg selv og sin omverden. Den sosiale interaksjonen sørger for å gjøre oss til kompetente deltagere i samfunnet som vet hva som "passer seg" fra situasjon til situasjon. Denne kompetansen oppnår man i kommunikative forhandlinger med de man omgir seg med. Slike forhandlinger kan ta sted i en *temporarily shared social reality* (TSSR) (Lysklett 2007: 22). Dette er et begrep etter teoretikeren Rommetveit som oversatt til norsk blir *det midlertidig delte forståelsesrommet*. Dette midlertidige delte forståelsesrommet fungerer som et felles "her-og-nå" og blir dermed en plattform for meningskaping. I slike forhandlinger opparbeider man seg interaksjonell kompetanse og man lærer seg de sosiale kodene. Det er i denne interaksjonen at man forhandler om mening, identitet og virkelighetsoppfatning av samfunnet. Den sosiale interaksjonen er dynamisk, derfor er mening, identitet og interaksjonell kompetanse også dynamisk og foranderlig.

Heritage og Claymans uttrykk *talking social institutions into being* viser hva den kommunikative interaksjonen og forhandlingen om mening gjør i det midlertidig delte forståelsesrommet. For mennesket er det helt grunnleggende å være i dialog. Det er gjennom dialog at man skaper de immaterielle institusjonene som mening, identitet og samfunnets virkelighetsoppfatning, i tillegg til andre institusjoner som familie og vennskap, og fysiske institusjoner som for eksempel skole og sykehus. Menneskene skaper altså sosiale institusjoner gjennom å være i dialog med hverandre.

Det sosialkonstruksjonistiske perspektivet er relevant for denne avhandlingen fordi jeg skriver meg inn i den anvendte språkvitenskapen, og her er dette en typisk måte å forklare hvordan identitet, mening og virkelighetsforståelse skapes. Mer spesifikt er sosialkonstruksjonismen relevant fordi perspektivet gir et godt utgangspunkt for å studere den politiske meningsskapingen.

3. Kultur som begrep

Et begrep kan bli brukt i forskjellige sammenhenger, og kan dermed også ha ulike betydninger ut i fra hvilken kontekst det anvendes i. Det er ofte uenighet om hva et begrep skal bety, og hvem som skal ha definisjonsretten til å bestemme dette. *Kultur* er et slikt omstridt begrep (Gran og De Paoli 2005: 41). Ifølge Gran og De Paoli (ibid: 45) er kultur et av våre mest u håndgripelige begreper. Opprinnelig kommer begrepet fra det latinske *cultura* som betyr å dyrke eller foredle jorden. Cicero tilførte begrepet det åndelige eller sjelelige med sitt *cultura animi*. Dermed kom kultur til å bety å dyrke ånden og å pleie den sjelelige veksten (ibid).

3.1 Kulturforståelse

Man kan i hovedsak skille mellom to kulturforståelser, den såkalt brede og den smale kulturforståelsen. Den brede kulturforståelsen har sitt opphav i antropologien, og her kobles alle sider ved et samfunn til kultur. Det vil si at alle sider ved den menneskelige tilværelsen som for eksempel språk, kunst, politikk og tankesett regnes som kultur (Gran og De Paoli 2005: 45-46). Denne forståelsen av kultur fanger dermed opp *the way of life* (ibid: 46). Den smale kulturforståelsen ser på den andre siden på kultur som noe opphøyd. I den forbindelse kan man snakke om høykultur der de høyverdige kunstformene som billedkunst, opera, teater og ballett står sentralt. Denne forståelsen av kultur omfatter dermed kun *the fine arts* (ibid).

Sakprosa-professor Tønnesson (2012: 33) skiller også ut to hovedbetydninger av ordet kultur, og kobler disse til to typer sakprosa. Den ene hovedbetydningen av ordet kultur er ifølge Tønnesson det man forbinder med uttrykket *kunst og kultur*. Dette er ulike ytringer med en forbindelse til kunstfeltet, altså *the fine arts*. Denne måten å beskrive kultur på sammenfaller derfor med den smale kulturforståelsen. Den andre hovedbetydningen av kultur er ifølge Tønnesson kultur forstått som ”ideologi, væremåte og samhandlingsform” (ibid). Denne forståelsen for kultur samsvarer med den brede, samfunnsvitenskapelige måten å forstå kultur. I ett av avhandlingens analyseledd undersøker jeg hvilken kulturforståelse partiene har ut i fra hvilke temaer som inkluderes i deres kulturpolitikk. I denne undersøkelsen tar jeg utgangspunkt i disse klassifiseringene av kulturforståelse.

3.2 Det utvidede kulturbegrepet

I det kulturpolitiske bildet har det i lang tid vært tradisjon for at den smale kulturforståelsen var den rådende. Imidlertid ble den antropologiske kulturforståelsen innlemmet i den norske kulturpolitikken på 1970-tallet. Dermed var det ikke bare høykultur som ble karakterisert som kultur, slik praksisen hadde vært tidligere. Denne nye kulturpolitikken inkluderte nå også flere sider ved samfunnet som for eksempel idrett (Gran og De Paoli 2005: 46-47).

Kulturpolitikken gjennomgikk dermed en utvidelse fra å kun konsentrere seg om høykultur, til å omfatte uttrykksformer som landets befolkning selv oppfattet som kultur (NOU 2013 nr. 4: 58). Denne utvidelsen betegnes med termen *det utvidede kulturbegrep*. Begrepet ble lansert i den norske kulturpolitikken i tidsrommet 1973-1974 gjennom kulturmeldingene som ble lagt frem i denne perioden. Det utvidede kulturbegrepet inkluderer altså flere elementer fra det man i samfunnsvitenskapen karakteriserer som kultur. Likevel er ikke det utvidede kulturbegrepet og den samfunnsvitenskapelige kulturforståelsen synonymt. Den sistnevnte kulturforståelsen omfatter så å si alle sider ved menneskelig virksomhet, hvilket det utvidede kulturbegrepet ikke gjør. I tillegg er det samfunnsvitenskapelige kulturbegrepet verdinøytralt når det anvendes i akademiske studier av kultur og samfunn. Det utvidede kulturbegrepet er på sin side et verdibegrep som brukes for å beskrive det de offentlige myndighetene anser som støtteverdige praksiser, uttrykksformer og institusjoner (ibid: 58-59). Det utvidede kulturbegrepet har heller ikke et permanent meningsinnhold, da dette endres på bakgrunn av det politiske klima. Hva som er kultur defineres ut i fra det som inkluderes i den rådende kulturpolitikken (ibid: 59). Det utvidede kulturbegrepet er altså et godt eksempel på hvordan begrepers meningsinnhold er foranderlig og dermed dialogisk.

3.3 Kulturbegrepet i dagliglivet og media

Kulturbegrepet blir også mye brukt i dagliglivet, men ofte uten at det spesifiseres hva slags kultur det er snakk om. Som beskrevet tidligere kan et begreps betydning forandre seg ut i fra hvilken kontekst det opptrer i. Altså er den omkringliggende konteksten med på å spesifisere hva slags kulturbegrep det er man forholder seg til (Gran og De Paoli 2005: 47). Dette er relevant i denne avhandlingen fordi de ulike politiske partiene gir kulturbegrepet forskjellig innhold, på bakgrunn av det enkelte partis ideologi. Dermed blir partienes politiske ideologi konteksten som bidrar til å gi kulturbegrepet innhold. Dette kommer jeg nærmere inn på i undersøkelsen av partienes kulturforståelse.

Som nevnt innledningsvis er kultur blitt et slags moteord i vår egen samtid. Som medlemmer av det norske samfunn møter man kulturbegrepet i utallige sammenhenger og gjennom utallige kanaler. Noen eksempler på dette er blant annet Aftenpostens orientering mot den kulturelle arena i form av en egen kulturseksjon som utgis daglig. Aftenposten utgir også kulturmagasinet K på en månedlig basis. Radiokanalen NRK P2 er NRKs egen kulturkanal med programmer som Kulturhuset. NRK sender også fjernsynsprogrammer som Nasjonalgalleriet som tar for seg visuell kultur. Altså møter man som forbruker kultur i svært mange og forskjellige former, og det distribueres gjennom mange og forskjellige kanaler.

3.4 Kulturbegrepet i anvendt språkvitenskap

Når man innenfor den anvendte språkvitenskapen snakker om kultur kan det også variere hva som ”legges i begrepet”. En fremtredende oppfatning er nok en som resonnerer med det sosialkonstruktivistiske perspektivet der kultur skapes gjennom interaksjon. Kulturen og menneskene er altså gjensidig konstituerende. Søndergaard fremstiller kulturen som et medium for forhandlingsprosessen mellom individet og samfunnet (1996: 77):

”Menneskene fødes inn i samfund, der eksisterer i historisk og kulturelt spesifikke former, men gennem det at integrere givne kulturformer i seg og seg i dem bidrager de enkelte individer og grupper av individer på deres måder til opprettholdelse og videreudvikling af dem” (ibid: 31).

En anvendt språkvitenskapelig tilnærming til kulturbegrepet dreier seg altså mer om hvordan kulturen skapes av mennesket og hvordan mennesket skapes av kulturen. Kultur blir et bilde på den virkeligheten menneskene lever i og skaper gjennom interaksjon. Altså er ikke en anvendt språkvitenskapelig tilnærming til kulturbegrepet opptatt av hva som skjer på den kulturelle og kunstneriske arena som sådan.

3.5 Kulturpolitisk historie

Opplysningsfilosofiens grunntanke fra 1700-tallet om at ”kultur, og kunnskap om kultur, fremmer utviklingen og virker siviliserende på individet og samfunnet” har vært svært sentral gjennom historien (Bengtson 2009: 15). Den norske kulturpolitikken vokste fram i perioden mellom 1814 og frem til 1880-årene. Etter at Norge hadde brutt med Danmark i 1814 måtte landet både vise seg som en selvstendig nasjon, og som en selvstendig kulturnasjon. Det var først utpå 1840-tallet at det ble etablert et ordentlig kulturbudsjett. I perioden fra 1814 til 1880-årene oppstod det en kulturell offentlighet i Norge. Det kulturelle livet som tidligere kun

hadde funnet sted i private selskaper ble nå åpnet for allmennheten. Scenekunst, billedkunst og musikk forflyttet seg fra private arenaer til å bli offentlig tilgjengelig på teatre, utstillinger og i andre åpne institusjoner. Denne kulturoffentligheten blir en sentral faktor i senere kulturpolitikk (Dahl og Helseth 2006: 15).

Augustin Girard presenterte begrepet *ny kulturpolitikk* på 1970-tallet. Den nye kulturpolitikken gikk hånd i hånd med utviklingen av velferdssamfunnet. Tanken om velferdsstaten utviklet seg allerede i mellomkrigstiden, og ideen var at staten skulle være ansvarlig for å modifisere de negative virkningene fra markedsmekanismen. Dette skulle bidra til en jevnere fordeling av samfunnsgodene (Vestheim 1995: 79). I starten ønsket man å forbedre forholdene forbundet med alderdom, helse og arbeidsløshet. Videre utover på 60-tallet ble kultur en del av denne velferdspolitikken, og dermed var kultur og samfunnsutvikling knyttet sammen (ibid: 80).

TEORI OG METODE

4. Sakprosa

I løpet av en hel dag er du omgitt av sakprosa uten kanskje egentlig å tenke over det. Vi forholder oss daglig til tekst i mange ulike former: teksten på melkekartongen, aviser, e-post, pensumlitteratur, tabeller og lister, og tekst i sosiale medier som *Facebook*, *Twitter* og *Instagram* for å nevne noe. Alle disse formene for tekst utgjør i stor grad mye av den kommunikasjonen vi har med de som er rundt oss (Tønnesson 2012: 7). Disse ulike typene tekst som vi både bevisst og ubevisst forholder oss til kan betegnes som sakprosa. Men hva er egentlig sakprosa?

Betegnelsen sakprosa bærer med seg visse konnotasjoner og forventninger til en tekst, og begrepet har på få år blitt sentralt i Norge (Tønnesson 2012: 8). Dette skyldes i stor grad oppstarten av sakprosaprojektene *Norsk sakprosa* i periodene 1994-1998 og 2000-2003. Disse prosjektene hadde som mål å skape praktiske og ideologiske forutsetninger for å åpne sakprosafeltet for ny forskning. Det er også gjort lignende prosjekter i Sverige som har en større forskertradisjon på sakprosafeltet (Berge 2001: 9-10). Det er i hovedsak kun i Norden at man betegner tekster som sakprosa (Tønnesson 2012: 10). På engelsk skiller man mellom *fiction* og *non-fiction*, der sakprosa vil falle inn under *non-fiction*.

Den danske lærebokforfatteren Claus Detlef definerer sakprosa slik: ”En sakprosa tekst er en tekst som adressaten, ut fra sine forventninger, oppfatter som direkte ytringer om virkeligheten. Forventningene skapes bl.a. ut fra den sammenhengen teksten inngår i.” (Detlef 1988 i Tønnesson 2012: 15). Altså skal man som leser, adressat, oppfatte teksten man leser som en ytring som handler om virkeligheten. Hvordan denne ytringen blir tolket er avhengig av tekstens omkringliggende kontekst. Forventningene leseren har til teksten dirigeres dermed i stor grad av konteksten.

For eksempel vil en twittermelding skrevet av tidligere kulturminister Hadja Tajik kunne tolkes som en direkte ytring om virkeligheten. Tajik har for eksempel twitret ”Me vil lage ei

raudliste for kulturarv. #kulturløftet³. Da denne twittermeldingen ble offentliggjort var Tajik kulturminister⁴. Som leser kan man derfor gå ut i fra at ytringen handler om virkeligheten, da Tajik på den tiden var i en posisjon til å ta slike avgjørelser og arbeide for å få dem gjennomført. Altså kan en slik twittermelding betegnes som sakprosa.

4.1 Tønnesson om sakprosa

Professor i sakprosa ved Universitetet i Oslo, Johan Tønnesson, gjør en tredeling i sin definisjon av sakprosa. Denne tredelingen inneholder en hovedbetydning som i stor grad samsvarer med Detlefs definisjon av sakprosa, altså at sakprosaetekster har en virkelighetstilknytning og at virkelighetstilknytningen fungerer som en underliggende kontrakt mellom teksten og leseren. I tillegg rommer Tønnessons definisjon av sakprosa to bruksområder for sakprosaetekster. Disse bruksområdene er henholdsvis *den litterære institusjon* og *øvrige praksiser i samfunnet* (Tønnesson 2012: 32). Disse bruksområdene kan karakteriseres som ulike arenaer eller sammenhenger i samfunnet der sakprosaetekster brukes. De to bruksområdene er knyttet til hver sin type sakprosa. I den *litterære institusjonen* finner man litterær sakprosa. I bruksområdet *praksiser i samfunnet* brukes den funksjonelle sakprosaen (ibid: 33).

Den litterære institusjonen og den litterære sakprosaen

Den litterære institusjonen er ikke en spesifikk institusjon, slik som for eksempel Litteraturhuset i Oslo er. Den er heller et slags samlebegrep som omfatter ulike fora der sakprosa kobles til kunstfeltet. Et eksempel på et forum der det gjøres en kobling mellom sakprosa og kunstfeltet er Brageprisens sakprosaklasse.

Sakprosaen som brukes i den litterære institusjon er som nevnt den litterære sakprosaen, og disse tekstene karakteriseres ofte som kunst. Den litterære sakprosaen er tekster med navngitte forfattere som utgis av et forlag. Forfattere av litterær sakprosa står fritt til å trekke på virkemidler fra blant annet skjønnlitteraturen, forutsatt at den grunnleggende

³ Hadia Tajik har brukernavnet @HadiaTajik på Twitter, og twitret denne meldingen 11. august 2013 klokken 12.31. I twittermeldingen er det vedlagt en link som fører til en artikkel skrevet i Verdens Gangs nettutgave. Denne artikkelen har overskriften *Vil verne utrydningstruede tradisjoner*, den er skrevet av Erlend Skevik og ble publisert 11. august 2013 klokken 12.19.

⁴ Hadia Tajik var kulturminister fra 21. september 2012 til det ble et regjeringsskifte etter stortingsvalget i 2013.

virkelighetstilknytningen opprettholdes i teksten (Tønnesson 2012: 33-34). Dette kan eksemplifiseres med boken *Munch* som vant Brageprisens sakprosa klasse i 2013. Boken er forfattet av det navngitte individet, Steffen Kverneland, og er utgitt av forlaget No Comprendo Press. Boken har en grunnleggende tilknytning til virkeligheten fordi den er en biografi om den norske kunstmaleren Edvard Munch. Biografien er særegen fordi forfatteren har benyttet seg av et tegneserieformat som man gjerne forbinder med skjønnlitteratur. Altså er det en tekst med en grunnleggende virkelighetstilknytning som benytter seg av virkemidler kjent fra skjønnlitteraturen.

Praksiser i samfunnet og den funksjonelle sakprosaen

Det andre bruksområdet for sakprosa tekster er *øvrige praksiser i samfunnet*, hvilket kan fremstå som noe diffust. For å tydeliggjøre hva disse praksisene i samfunnet er, kan man tenke seg ulike, hverdagslige situasjoner der man bruker tekst. En slik situasjon kan for eksempel være når man skal skru sammen et møbel, som for eksempel en bokhylle. I denne situasjonen følger man gjerne en bruksanvisning. Å skru sammen denne hyllen kan betegnes som en praksis som medlemmer i samfunnet gjør når de for eksempel skal innrede et rom. I denne praksisen bruker man en type tekst, i dette tilfellet en bruksanvisning. Denne teksten har en spesifikk funksjon, nemlig at den skal veilede deg gjennom prosessen med å skru sammen hyllen. Teksten man benytter seg av har altså en spesifikk funksjon som gjør at praksisen er gjennomførbar (Tønnesson 2012: 32-33).

Tekstene som brukes i slike praksiser betegner Tønnesson som funksjonell sakprosa. Funksjonelle sakprosa tekster er skrevet av en forfatter som henvender seg til leseren på vegne av en institusjon. For eksempel er Ikeas bruksanvisninger til bokhyllen Billy forfattet av *noen*, men det tydeliggjøres ikke hvem dette er. Leseren oppfatter dermed institusjonen som teksten representerer som skriveren. Altså er det institusjonen Ikea som henvender seg til leseren om hvordan Billy-hyllen skal monteres. Den funksjonelle sakprosaen er preget av sjangerkrav som knytter teksten til dens spesifikke funksjon (Tønnesson 2012: 34). Slike sjangerkrav kan for eksempel være at teksten er forfattet på en lett og tilgjengelig måte. Dette gjør for eksempel at leseren ikke misforstår hvilken rekkefølge de ulike delene av hyllen skal skrues sammen.

4.2 Partiprogram som sakprosa

Jeg har valgt å inkludere et sakprosaorientert tekstsyn i denne avhandlingen fordi det er interessant å bringe en slik dimensjon inn i arbeidet med politiske tekster. Det har ikke vært tradisjon for å undersøke tekst som sakprosa ved Institutt for språk og litteratur, tidligere Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier, ved NTNU. I mitt ønske om å bidra med ny kunnskapsproduksjon så jeg derfor en mulighet til å gjøre masterprosjektet mitt noe mer særegent ved å trekke inn sakprosa.

Å betrakte partiprogrammer og de kulturpolitiske tekstene som sakprosa er kanskje naturlig eller tas kanskje på andre måter for gitt. Likevel er det grunn til å være oppmerksom på måten man ser på denne typen tekst, enten det er bevisst eller ubevisst. Disse tekstene er alle ytringer om virkeligheten, og partiene som tekstene representerer er alle aktører som kan ha belegg for sine uttalelser om virkeligheten. Tekstenes funksjon er i stor grad å informere leseren om hva slags politikk, i denne sammenheng hvilken kulturpolitikk, det respektive partiet ønsker å føre. Disse tekstene inngår i praksiser i samfunnet som blant annet har med valgkamp og stortingsvalg å gjøre. Leseren kan for eksempel bestemme seg for hvilket parti man ønsker å gi sin stemme på bakgrunn av informasjonen i de kulturpolitiske tekstene. Partiprogrammene kan derfor karakteriseres som funksjonell sakprosa med utgangspunkt i Tønnessons definisjon av sakprosa. De kulturpolitiske tekstene er skrevet på vegne av det enkelte parti, altså en institusjon, og forfatteren er ikke navngitt. Dermed fremstår de forskjellige partiene som forfattere av disse tekstene. Forskjellen mellom de ulike partienes kulturpolitiske tekster, ligger i stor grad i hvordan de mener at virkeligheten skal være. Dette munner ut i deres ulike politiske standpunkt. Partiprogrammene og de kulturpolitiske tekstene er derfor en rik kilde på nettopp ulike meninger om virkeligheten og dens tilstand.

4.3 Tekst som partitur

Tekstanalyse kan gjøres på flere måter ved å anvende ulike metoder som fokuserer på forskjellige sider ved tekst. Tønnesson har utarbeidet analysemodellen *tekst som partitur* som muliggjør en flerdimensjonal analyse av sakprosa-tekster. Partiturmodellen er en analysemodell som er utviklet med utgangspunkt i både diskursteori og retorisk teori. Modellen åpner altså for en kombinasjon av tre elementer jeg har interesse for. For det første sørger partiturmodellen for at tekstene som analyseres defineres som sakprosa. Ved å karakterisere analyse materialet som funksjonell sakprosa gir dette en ny dimensjon til tekstene som man vanligvis ikke ser innenfor den anvendte språkvitenskapen. Videre åpner

partiturmodellen for en naturlig kombinasjon av diskursanalyse og retorisk analyse som begge er etablerte teorier og metoder innenfor den anvendte språkvitenskapen, og som er analytiske tilnærminger jeg hadde sett for meg å bruke allerede i dette masterprosjektets oppstartsfasen.

Tønnessons partiturmodell består av et sett med analyse spørsmål som på hver sin måte undersøker ulike sider av en sakprosa tekst. Selv om partiturmodellen er utstyrt med disse analyse spørsmålene, har jeg valgt å gjøre min egen vri. Jeg har brukt partiturmodellens analyse spørsmål som utgangspunkt, og formulert egne forskningsspørsmål på bakgrunn av disse analyse spørsmålene. Forskningsspørsmålene mine resonnerer⁵ med partiturmodellens analyse spørsmål ved at jeg har beholdt deres diskursive og retoriske art, men ved å utforme forskningsspørsmålene selv har jeg kunnet forme dem slik at de bedre passer mine visjoner for de analytiske undersøkelsene av de kulturpolitiske tekstene.

Partiturmodellens originale analyse spørsmål er som følger:

1. Hvilken kulturell kontekst er relevant for å forstå teksten?
2. I hvilken situasjon ble teksten skapt, og hva skiller denne situasjonen fra vår?
3. Hvilken sjanger hører teksten til?
4. Hvilke henvisninger til andre tekster finnes, og hva skal de tjene til?
5. Hvordan er teksten blitt oppfattet?
6. Hvilke medier formidles teksten gjennom?
7. Hva er den språklig-retoriske strategien i teksten?
8. Hvilke stemmer finnes i teksten?
9. Hvilke forbilledlige lese måter anviser teksten? Hvem er modelleseren?

Disse spørsmålene er av både diskursiv og retorisk art, og dette er altså et trekk jeg har videreført til mine egne forskningsspørsmål. I de to følgende kapitlene vil jeg presentere

⁵ I denne avhandlingen bruker jeg ordet *resonnere* slik det forstås i en musisk sammenheng. Ordet resonnerer kan blant annet bety å gi gjenklang eller gjenlyd. Jeg mener at ordet resonnerer er et godt språklig bilde på når en leser for eksempel kjenner seg igjen i en teksts argumentasjon fordi den gir gjenklang, resonnerer, med ens egne meninger. Ordet resonnerer fungerer også godt i denne avhandlingen fordi det blir en slags forlengelse av Tønnessons sammenligning av tekst og dens mange lag og ett musikkstykkets partitur. Partituret med sine ulike stemmer fungerer som en metafor for teksten og dens mange lag. Det er på bakgrunn av dette at Tønnesson kaller sin analysemodell for partiturmodellen.

diskursteori og retorisk teori som ytterligere vil bidra til å styrke den faglige grunnmuren som de analytiske undersøkelsene i denne avhandlingen baserer seg på. Ved å ta utgangspunkt i Tønnessons partiturmodell og bearbeide den slik at forskningsspørsmålene passer bedre til mine faglige interesser og analysemateriale, blir de kulturpolitiske tekstenes natur som sakprosa gjort relevant. Samtidig kan jeg benytte meg av godt etablerte teorier og analytiske metoder fra fagfeltet anvendt språkvitenskap, og anvende dem innenfor partiturmodellens rammer.

5. Diskursteori og diskursanalyse

De analytiske undersøkelsene i denne avhandlingen har som nevnt en diskursanalytisk tilnærming. Jeg mener at det er naturlig å benytte meg av en diskursanalytisk tilnærming fordi jeg har lagt et dialogisk syn på språk til grunn for avhandlingen. Altså at alle ytringer står i relasjon til andre ytringer som lenker i en kommunikativ kjede (Bakhtin 2005: 37), samtidig som de står i relasjon til sin omkringliggende kontekst. De kulturpolitiske tekstene blir dermed en møteplass for stemmene og diskursene i kulturen.

Begrepet diskurs kan, på samme måte som begrepet kultur, endre meningsinnhold ut i fra hvilken kontekst det brukes i. Måten jeg tilnærmer meg begrepet vil kunne gi en pekepinn på hvor i det faglige landskapet denne avhandlingen kan plasseres. Innenfor den anvendte språkvitenskapen ser man gjerne på diskurs som en strøm av tekster i kontekst. Disse strømmene av tekst i kontekst betegner Ellen Andenæs (2007) som ”samfunnets lange samtaler”.

Diskurs fungerer som en slags ramme rundt et tema, og samler tekster som dreier seg om et bestemt tema innenfor en bestemt kontekst. For eksempel kan tekster som handler om kultur samles innenfor diskursen om kultur. Den samme teksten kan også inngå i flere diskurser på samme tid. Man kan si at de kulturpolitiske tekstene blant annet er innlegg både i diskursen om kultur, diskursen om kulturpolitikk i Norge og diskursen om kulturlivet i Norge. Diskurser blir preget av sosiale forhold ved at menneskelige praksiser konstituerer diskursene gjennom språk i bruk.

Innen språkvitenskapen markerer diskursanalysen overgangen fra å analysere språket som abstrakt system til å undersøke språkbruken i forhold til sin omkringliggende kontekst (Thomassen 2005: 27). Rapley (2007: 132) beskriver diskursanalytikeren som en som er interessert i hvordan identiteter, praksiser i samfunnet, kunnskap og meninger blir produsert ved å beskrive noe på en spesifikk måte fremfor en annen. Ved å anvende en spesifikk språkbruk velger man bort alternative måter å bruke språket.

Diskursanalyse kan bidra til å undersøke hvilken versjon av verden som blir presentert i teksten (Runde 2013: 47), og man kan benytte seg av mange innfallsvinkler for å undersøke dette. Man kan blant annet undersøke elementer som rammer, narrativer og den

kommunikative sjangeren, i tillegg til adressivitet slik jeg gjør i et av avhandlingens analyseledd. Slike undersøkelser gir innsikt i hva slags versjon av verden teksten presenterer. Ifølge Svennevig (2010: 171) er diskursanalyse studier av ytringer i sosial samhandling. Man studerer ytringene ved å undersøke de språklige detaljene. Jeg tar utgangspunkt i de språklige detaljene i de kulturpolitiske tekstene, og undersøker hvilken versjon av verden de presenterer. Dette gjør jeg gjennom de fire forskningsspørsmålene mine, som sammen gir svar på den overordnede problemstillingen *Hvordan presenterer de politiske partiene kulturpolitikken i partiprogrammene sine?*

5.1 Kulturpolitikk som diskurs

Kulturpolitikken i Norge kan betegnes som en diskurs. Denne diskursen omfatter alle tekster som dreier seg om norsk kulturpolitikk. Man kan derfor si at de kulturpolitiske tekstene som utgjør analyse materialet i denne avhandlingen er innlegg i diskursen om kulturpolitikken i Norge. Denne masteravhandlingen kan også betraktes som et innlegg i diskursen om kulturpolitikk i Norge. Innenfor diskursen om kulturpolitikken i Norge finner man flere mindre diskurser som alle hører til diskursen om kulturpolitikk. Dette kan for eksempel være diskursen om Den Norske Opera & Balletts rolle som formidler av scenekunst eller diskursen om OL i Norge i 2022. I forbindelse med de kulturpolitiske tekstene, kan man si at de ulike temaene som tekstene tar for seg representerer forskjellige smale diskurser som for eksempel idrett og mediemangfold.

Etter hvert som det skapes nye tekster som dreier seg om kulturpolitikken i Norge vil diskursen forandres. Diskurser er dynamiske forhandlinger om mening, og dette speiles av språket som brukes til å konstituere diskursene. Språkbruk er en menneskelig praksis som er i kontinuerlig endring, slik også diskursene endrer seg.

6. Retorikk

Begrepet retorikk konnoterer gjerne til både antikken og moderne retorikk. Jeg vil nå presentere noen sentrale sider ved den retoriske teorien, fordi at deler av de analytiske undersøkelsene i denne avhandlingen også springer ut fra det retoriske rammeverket. Faget retorikk studerer menneskelig kommunikasjon, skaper teorier om kommunikasjon og underviser i kommunikasjon, for å skape en bedre forståelse for hva god kommunikasjon er, og i sum hva et menneske er (Kjeldsen 2014: 9). ”Retorikk er en praksis vi alle utfører, nærmest konstant” (ibid: 8). Retorikk er altså praktiske handlinger vi mennesker gjør gjennom kommunikasjon. Vi bruker ordene våre til å forme ulike typer ytringer, vi *gjør* noe gjennom ord. Den retoriske ytringen har ifølge Kjeldsen alltid som oppgave å påvirke, og dette gjør den retoriske ytringen mottagerorientert (ibid: 26). For at ytringen skal kunne påvirke sin mottager må den tilpasses situasjonen. Konteksten spiller derfor også en viktig rolle for den retoriske ytringen.

Mange vil nok trekke frem overtalelse eller overbevisning i forbindelse med retorikk, gjerne eksemplifisert med politikere eller andre store talere. Aristoteles betegner retorikk som ”evnen til i enhver sak å se hvilke muligheter vi har til å overtale” (Aristoteles i Lund-Johansen 2011: 11), og i dette ligger kimen til den retoriske ytringens overbevisningsevne. Ifølge Bakken (2009: 7) er kunsten å overbevise noe av det første et menneske lærer seg, selv før man har lært å snakke. Fra vi er små overbeviser vi våre omgivelser om at vi trenger mat, oppmerksomhet eller søvn, og etter hvert som vi erverver oss språk blir våre overtalelelsesmetoder mer elegante.

”Vår felles retoriske praksis, debattene og diskusjonene vi har med hverandre, er et av menneskets mest grunnleggende midler til å skape et samfunn” (Kjeldsen 2014: 9). Kjeldsen skriver videre at det er gjennom retoriske utvekslinger at man former den man er, og bestemmer hvilke veier man skal ta sammen (ibid). Dette resonnerer med den sosialkonstruktivistiske tankegangen om hvordan virkelighetsforståelse, meninger og identitet oppstår. Kommunikasjon er kilden til hvordan vi skaper våre identiteter, meninger og verdensbilde. Menneskelig praksis og retorikk er derfor uløselig knyttet sammen.

Den antikke retorikken og dens utvikling

Retorikken har en historie som stammer to tusen år tilbake i tid, til den greske antikken. Opprinnelig var retorikk ren talekunst, og talekunsten ble sett på som det mektigste våpenet (Kjeldsen 2014: 11). Retorikken tok sin form i bystaten Athen. Talene som ble fremført i det antikke Hellas og senere i den romerske republikken, var metoden som gjorde det mulig for samfunnsborgerne å kunne delta i den offentlige meningsutvekslingen. Demosthenes og Cicero er to kjente talere fra henholdsvis den greske og den romerske retorikken. Deres taler skriver seg inn i historien som eksempler på hvordan talekunsten ga makt og tilhengere i den tids samfunn.

Den retoriske kommunikasjonen har naturlig nok utviklet seg over tid. Premissene for hvordan man kommuniserer har i takt med kulturen og den teknologiske utviklingen forandret seg. Vi har likevel ikke mistet det talte ord, men i vår egen samtid påvirker vi hverandre gjennom flere kanaler enn tale. I antikken var det det talte ord og talekunsten som var middelet man benyttet seg av for å kommunisere og påvirke hverandre. I dag bruker vi skriftlige tekster, bilder, radio, musikk, fjernsynsutsendelser og et stort antall kanaler på Internett for å kommunisere med hverandre. Alt dette kan betegnes som materielle tegn på at noen ytrer seg retorisk (Kjeldsen 2014: 12). Retorikk er som nevnt menneskelig handling, og tekster av ulik art er alle manifestasjoner av menneskelige handlinger.

Moderne retorikk

Man kan si at retorikken fikk en renessanse i årene etter andre verdenskrig. Dette skyldes blant annet at man innen humanistisk forskning begynte å interessere seg for ”hvordan språk og kommunikasjon er med på å forme vår kunnskap om verden” (Bakken 2009: 16). Denne problemstillingen hadde også antikkens retorikere brynet seg på, og teorier som ble dannet i oldtiden var igjen aktuelle. Denne renessansen gjorde at man begynte å snakke om den moderne retorikken. Den moderne retorikken har ifølge Bakken i hvert fall tre ulike betydninger. For det første viser den moderne retorikken til at man bruker antikkens retoriske begreper i analyse av vår tids tekster, og til å undervise i overtalende språkbruk. Videre betyr den moderne retorikken at man videreutvikler og supplerer antikkens retoriske teorier med nye innsikter. Til slutt kan moderne retorikk vise til ulike språk- og tekstvitenskaper som arbeider med problemstillinger som ligner retorikkens. Dette kan for eksempel være diskursanalyse som jeg benytter meg av i denne avhandlingen, i tillegg til retorisk analyse.

Andre språk- og tekstvitenskaper som arbeider med problemstillinger som ligner retorikkens er blant annet pragmatikk- og argumentasjonsanalyse (Bakken 2009: 16).

I moderne retorikk arbeider man med et utvidet tekstbegrep⁶. Det vil si at alle former for kommunikasjon kan undersøkes med en retorisk forankring. Altså anser man ikke bare tale eller tekst som retoriske ytringer i den moderne retorikken. Både foto, film og reklame kan være utgangspunkt for retorisk undersøkelse og analyse. Dette er ytringer som langt på vei har samme funksjon som de velkjente talene fra antikken, men den teknologiske utviklingen har altså gitt oss flere medier å uttrykke oss gjennom (Lund-Johansen 2011: 11).

Den retoriske situasjonen

Den retoriske ytringen er avhengig av sin omkringliggende kontekst for å være vellykket. Ytringen må ytres i det riktige øyeblikket, og en ytring som fungerer i en situasjon fungerer ikke dermed sagt i en annen situasjon (Bakken 2009: 55). Det er fordi enhver situasjon har sine unike egenskaper, og retoriske ytringer er derfor situasjonsbetinget. Dermed kan den samme ytringen ha ulik betydning i ulike situasjoner (Lund-Johansen 2011: 11). Et slikt syn på ytringer sammenfaller med et dialogisk og sosialkonstruktivistisk syn på språk og kommunikasjon. Det er altså like viktig å kunne velge ut det rette øyeblikket for sin retoriske ytring, som det er å vite hva man skal si og på hvilken måte man skal si det. Det rette øyeblikket kalles *kairos* eller den retoriske situasjonen (Bakken 2009: 55).

Bitzer avklarer i sin artikkel *The Rhetorical Situation* (1968) hva som kjenner den retoriske situasjonen. Utgangspunktet for denne beskrivelsen er Bitzers oppfatning av at en retorisk ytring er en ytring som har til hensikt å skape handling eller forandring i verden (Bakken 2009: 55-56). Dette kan eksemplifiseres med politiske taler i forbindelse med valgkampen før et stortingsvalg. Gjennom sine taler ønsker politikerne å overbevise velgerne om at de er gode kandidater til å representere deres meninger. Talene skal resultere i at velgerne gir sin stemme til nettopp deres parti på valgdagen. Den retoriske situasjonen blir dermed en situasjon der man gjennom språklige ytringer, for eksempel en politisk tale, skaper rom for handling eller forandring i verden.

⁶ Retorikkforskeren Barry Brummett er kritisk til å bruke de antikke retorikkbegrepene på samtidens kultur og populærkultur, da han mener at man ”vil overse hvordan mening og påvirkning faktisk håndteres og skapes i vårt samfunn” (Kjeldsen 2009: 54).

Ifølge Bitzer består den retoriske situasjonen av de tre delene *det påtrengende problem, et publikum og de tvingende omstendighetene*. Det påtrengende problemet er en ufullkommenhet eller en slags hindring som trer frem i en spesifikk situasjon. Dette problemet må kunne løses gjennom språklige ytringer for at det skal kunne betegnes som et retorisk problem. Et påtrengende problem kan for eksempel være at det er etterspørsel etter hva slags kulturpolitikk et politisk parti ønsker å føre. En slik situasjon krever en redegjørelse i form av en tekst eller en tale, altså en språklig ytring. Publikummet i den retoriske situasjonen er de menneskene som kan la seg påvirke av den språklige ytringen slik at de kan bidra med å gjøre en forandring. Publikummet til den retoriske ytringen omfatter dermed ikke alle som på en eller annen måte mottar ytringen, disse kan heller betegnes som mottagere. I en stortingsvalgssituasjon er det de potensielle velgerne som er det retoriske publikummet til ytringen om kulturpolitikk. Til slutt er de tvingende omstendighetene det som regulerer mulighetene for å løse det påtrengende problemet. Det vil si at situasjonens omkringliggende kontekst regulerer hva som passer seg for den språklige ytringen (Bakken 2009: 56). Dette kan eksemplifiseres med at partiene utgir et partiprogram som følger konvensjonene for hvordan partier skal legge frem sin politikk, isteden for å twitre sin politiske agenda i sin helhet.

Teorien om den retoriske situasjonen har i senere tid møtt kritikk. Retorikkprofessoren Vatz (1973) mente at Bitzers teori om den retoriske situasjonen manglet en sosialkonstruksjonistisk dimensjon. Ifølge Vatz var Bitzers retoriske situasjon deterministisk fordi det påtrengende problemet allerede eksisterte før kommunikasjonen avdekket det. Det påtrengende problemet ligger ifølge Bitzer og venter på å bli avdekket gjennom kommunikasjon, for så å bli løst gjennom språklige handlinger. Vatz mente på sin side at mennesket selv bestemmer hva og hvordan det vil kommunisere. Dermed er det mennesket som skaper den retoriske situasjonen og det påtrengende problemet, ved at det selv velger ut hva som er et problem og hvordan dette skal håndteres. Denne måten å se den retoriske situasjonen på, samsvarer i stor grad med min faglige bakgrunn og de grunnleggende teoriene jeg støtter meg på i denne avhandlingen. Vatz' tilnærming til den retoriske situasjonen er mer dynamisk og dialogisk og dette fungerer godt med mitt faglige fundament innenfor den anvendte språkvitenskapen, dialogismen og sosialkonstruksjonismen.

Doxa

Doxa er et menneskes oppfatning av og kunnskap om tilværelsen. Doxa består av de tre delene: det universale, det kulturelle og det individuelle doxa. Det universale doxa er allmenneskelige erfaringer man gjør seg kun i kraft av at man er et menneske, og at man bor på jorden. Det kulturelle doxa er den virkelighetsforståelsen man har fordi man er en del av en samfunnsgruppe. Slike samfunnsgrupper er for eksempel religiøse samfunn, en nasjon, eller en familie. Det individuelle doxa er de virkelighetsoppfatningene man som individ er alene om (Bakken 2009: 44-45). Dette kan for eksempel være ens personlige meninger om landets regjering.

Retorikk og politikk

Kjeldsen påpeker at oppgaven til en politisk tale er å vinne tilslutning (Kjeldsen 2014: 13). Denne oppfatningen mener jeg kan overføres til politiske tekster som mitt analysemateriale. Disse tekstene har som endelig mål å overbevise sine lesere om at kulturpolitikken som presenteres er den riktige for folket. Altså søker tekstene tilslutning fra sine lesere. Ifølge Kjeldsen retter den politiske talen seg mot fremtiden, i motsetning til den juridiske talen som retter seg mot fortiden og noe som har skjedd (ibid: 19). Denne fremtidsrettetheten mener jeg at også gjelder mitt analysemateriale. Dette er tekster som forteller om hvordan noen politiske partier ønsker at den fremtidige kulturpolitikken skal være. Analyse materialet presenterer altså hvordan fremtidens kulturpolitikk kan bli, forutsatt at partiene havner i en posisjon som gir dem riktig type handlingsrom.

Retorikk er en lære som først og fremst tar for seg kommunikasjon i det offentlige rom (Kjeldsen 2014: 104). Dette er for eksempel debatter og taler som begge er ulike sakprosa sjangrer. Altså er sakprosa også relevant i retorikken, og det sakprosaorienterte tekstsynet i avhandlingen aktualiseres dermed ytterligere. Selv om mitt analysemateriale verken er debatter eller taler, er det tekster som inngår i den offentlige, politiske meningsutvekslingen om kulturpolitikk. Likheten mellom en retoriker og en sakprosa forsker er at begge undersøker direkte ytringer om virkeligheten (ibid: 120), og det er nettopp dette jeg gjør ved å undersøke tekster om kulturpolitikk.

6.1 De retoriske bevismidlene

I retorikken betegnes alt det som på ulike måter bidrar til å overbevise mottageren som bevismidler. Aristoteles skiller mellom to typer bevismidler, de ikke-tekniske og de tekniske.

De ikke-tekniske bevismidlene ligger utenfor teksten i form av elementer som skriveren kan henvise til og dermed styrke sine argumenter (Aristoteles i Bakken 2009: 33). Dette kan for eksempel være Den kulturelle skolesekken som flere av tekstene i analysematerialet peker på når det er snakk om kultur for barn og unge.

De tekniske bevismidlene er de bevismidlene som finnes i selve teksten. Aristoteles beskriver tre typer tekniske bevismidler, det han kaller *etos*, *patos* og *logos*. Disse tre bevismidlene bidrar alle til overbevisningen av mottageren ved at

”de oppfatter avsenderens karakter (*ethos*) som troverdig. For det andre kan mottagerne bli overtalt fordi de settes i en viss følelsesmessig affekt (*pathos*). For det tredje kan mottageren bli overtalt av resonnement (*logos*), når de oppfatter dette som sant eller sannsynlig.” (Bakken 2009: 33-34).⁷

Disse tre bevismidlene var den antikke måten å forklare den psykologiske dimensjonen ved retorikkens overtalelseevne. Selv om teorien om *etos*, *patos* og *logos* stammer helt tilbake til Aristoteles’ tid, har de likevel vist seg som svært fruktbare måter å analysere teksters overbevisningsevne, også i vår egen samtid.

Etos

Begrepet *etos* kan forklares som talerens troverdighet. Hvis ikke avsenderen⁸, taleren eller skriveren, av en ytring klarer å skape en troverdig karakter kan den risikere at ytringens budskap ikke når frem. Troverdighet skapes når språket brukes til å fremstille avsenderens fornuft, forstandighet og velvilje.

I den moderne retorikken arbeider man gjerne med et tredelt *etos*-begrep. Det *innledende etos* er den oppfatningen man har av avsenderens troverdighet før man leser en tekst eller hører en tale. Denne før-forståelsen bygger på vår kjennskap til og kunnskap om avsenderen. I analysematerialet i denne avhandlingen er det innledende *etos* den oppfattelsen man har av de politiske partiene før man leser tekstene om kulturpolitikk. *Avledet etos* er den oppfatningen man får av avsenderens troverdighet med utgangspunkt i selve teksten. Teksten kan enten bekrefte det man trodde om avsenderens troverdighet, eller den kan avkrefte det gjennom eksplisitte eller implisitte uttrykk. Man vil altså kunne danne seg en mening om et politisk

⁷ Det varierer mellom stavemåtene *ethos*, *pathos* og *etos*, *patos*. Jeg har valgt å bruke stavemåtene uten *h*.

⁸ Bakken (2009) bruker betegnelsen *avsender* om den som ytrer en muntlig eller skriftlig retorisk ytring.

partis troverdighet etter å ha lest partiets tekst om kulturpolitikk. Det *endelige etos* er den oppfatningen leseren har av avsenderen etter å ha lest teksten. Dette siste etoset er et resultat av kombinasjonen av både det innledende og det avledede etos. Enten kan det avledede etos bekrefte leserens innledende etos ("Partiet ønsker å føre akkurat den kulturpolitikken jeg trodde det ville"), eller så kan det avledede etos justere leserens innledende etos ("Partiet ønsker å føre en bedre/ dårligere kulturpolitikk enn det jeg trodde"), og i noen tilfeller kan det avledede etos erstatte det innledende etos ("Partiet vil føre en helt annen kulturpolitikk enn det jeg trodde") (Bakken 2009: 36-37, Kjeldsen 2006: 125-128).

Politikk og troverdighet er ikke alltid to ting som går hånd i hånd. Etos er derfor spesielt viktig for at de kulturpolitiske tekstene og partiene som skriverne av disse tekstene fremstår som troverdige overfor leseren. I det retoriske analyseleddet i avhandlingen undersøker jeg hvordan de kulturpolitiske tekstene arbeider for å skape og styrker partienes etos. I tillegg til å fremstå som troverdig må avsenderen av den retoriske ytringen også appellere til leserens følelser.

Patos

Patos er den retoriske ytringens appell til mottagerens følelser. Ved å sette mottageren i en viss følelsesmessig affekt overtaler teksten gjennom patos. Hvis avsenderen klarer å vekke de riktige følelsene hos mottageren, er det større sjanse for at mottageren overbevises av den retoriske ytringen. Aristoteles trekker fram vrede, mildhet, vennskap, hat, frykt og medlidenhet som eksempler på hvilke følelser som kan vekkes hos mottageren av den retoriske ytringen (Aristoteles i Bakken 2009: 40).

Mottagerens følelsesreaksjoner påvirker tekstens overtalelsesevne. Det er derfor viktig at den retoriske ytringen vekker et følelsesmessig engasjement som holder på mottagerens interesse og oppmerksomhet. Følelsene har også en sentral rolle i hvordan man vurderer en sak. Vår sinnstilstand er svært avgjørende når vi skal gjøre oss opp en mening om noe. Følelser kan også fungere som uuttalte premisser for tekstens argumenter. Til slutt kan følelser også ha en motiverende funksjon som resulterer i at tekstens leser utfører en aktiv handling. Dette kan for eksempel være å stemme på et spesifikt parti ved et stortingsvalg (Bakken 2009:39).

Forskjellige retoriske ytringer appellerer til ulike typer følelser hos leseren. Det er viktig at leseren blir engasjert av politiske tekster. Dette kan bidra til at leseren avgir sin stemme til et

parti fremfor et annet, altså at den retoriske ytringen fører til handling. De kulturpolitiske tekstene må derfor appellere til leserens følelser og engasjement i sin overbevisning om at deres kulturpolitiske visjon er den beste. I andre tekster, fra for eksempel humanitære organisasjoner kan håp, empati og medlidenhet spille en viktig rolle. Når disse følelsene vekkes hos leseren kan det resultere i at leseren for eksempel fjernadopterer et barn eller gir økonomisk støtte til organisasjonen. I det retoriske analyseleddet i avhandlingen undersøker jeg hvordan de kulturpolitiske tekstene bruker patos i arbeidet med å overbevise leseren. I tillegg til å fremstå som troverdig og røre ved mottagerens følelser, må en retorisk ytring også fremstå som sannsynlig overfor leseren.

Logos

Logos er det retoriske bevismiddelet som dreier seg om sakens sannsynlighet. Hvis tekstens resonnementer fremstår som sannsynlige eller sanne for leseren er det logos som bidrar til å overbevise leseren (Bakken 2009: 44). Teksten kan for eksempel benytte seg av fakta eller statistikk for å styrke sine argumenter, og dermed appellere til leserens logiske sans og fornuft.

Den retoriske ytringens beskrivelser og argumenter må oppleves som sannsynlige for at leseren skal kunne bli overbevist (Bakken 2009: 44). Beskrivelsene og argumentene må være formulert på en måte som gjør at leseren kan kjenne seg igjen. Det vil for eksempel si at måten kulturliv beskrives i de kulturpolitiske tekstene, må stemme overens med hvordan leseren ser på kulturlivet. Når leseren kjenner seg igjen i tekstens beskrivelser og argumentasjon betyr det at leserens doxa samsvarer med tekstens budskap. En teksts argumentasjon må også resonnerer med vår virkelighetsoppfatning, vårt doxa, for at vi skal kunne bli overbevist av det retoriske virkemiddelet logos. I det retoriske analyseleddet i avhandlingen undersøker jeg hvordan de kulturpolitiske tekstene bruker logos i arbeidet med å overbevise leseren.

6.2 Retorisk analyse

Retorisk analyse undersøker hvordan en tekst arbeider for å overbevise leseren. I det retoriske analyseleddet i denne avhandlingen undersøker jeg altså hvordan de kulturpolitiske tekstene bruker de retoriske bevismidlene etos, patos og logos i arbeidet med å overbevise leseren. Disse bevismidlene ble i utgangspunktet skapt for talekunsten, men brukes også i undersøkelser av tekster i den moderne retorikken. Bakken (2009: 74) viser til fem kategorier

som sammen utgjør den retoriske analysen av tekst. Disse kategoriene er 1) den retoriske situasjonen, 2) tekstens bestanddeler, 3) tekstens høvelighet, 4) tekstens overbevisende kraft og 5) vurdering av teksten. Rekkefølgen på disse kategoriene kan omrokkers, og man kan legge vekt på de temaene man synes er interessante ifølge Bakken. Denne valgfriheten benytter jeg meg av ved at jeg vektlegger undersøkelsen av tekstenes overbevisende kraft gjennom etos, patos og logos i min retoriske analyse. Bakken (2009: 80) beskriver de retoriske bevismidlene som kjernen i retorisk analyse.

ANALYSE

7. Innledning til analyse

De analytiske undersøkelsene i denne avhandlingen gjøres på bakgrunn av de fire forskningsspørsmålene som operasjonaliserer den overordnede problemstillingen *Hvordan presenterer de politiske partiene kulturpolitikken i partiprogrammene sine?* De fire forskningsspørsmålene utgjør som forklart tidligere fire analyseledd som på hvert sitt vis gir innblikk i ulike sider av analyse materialet. Dermed bidrar forskningsspørsmålene til å undersøke hvordan de politiske partiene presenterer kulturpolitikken i partiprogrammene sine, og svarer på denne måten på den overordnede problemstillingen.

I det første analyseleddet undersøker jeg hvordan de kulturpolitiske tekstene fremstiller de ulike temaer kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet. Måten tekstene bruker språket for å fremstille disse temaene gir et innblikk i partienes ideologi.

I det andre analyseleddet undersøker jeg hvordan de kulturpolitiske tekstene henvender seg til leseren, i tillegg til hvordan de politiske partiene trer frem i tekstene. Dette analyseleddet trekker altså på teorien om adressivitet som ble presentert i avhandlingens teoridel.

I det tredje analyseleddet undersøker jeg hvilken kulturforståelse og hva slags kulturbegrep man kan si at partiene har med utgangspunkt i partienes kulturpolitiske tekster. I dette analyseleddet gjøres teorien som ble presentert om både kulturforståelse og kulturbegrepet relevant.

Det fjerde analyseleddet gjør jeg en retorisk analyse av de kulturpolitiske tekstene. I dette analyseleddet tar jeg for meg hver enkelt tekst, og undersøker hvordan språket brukes i arbeidet med å overbevise leseren gjennom de retoriske bevismidlene etos, patos og logos.

Sammen skaper analyseleddene en flerdimensjonal analytisk tilnærming til og forståelse for analyse materialet, ved at de på ulike måter gir innblikk i analyse materialet. Tekstenes natur som sakprosa vil også trekkes frem i analyseleddene der det er relevant. Kombinasjonen av diskursanalyse og retorisk analyse resulterer i en flerdimensjonal undersøkelse av de

kulturpolitiske tekstene. Forhåpentligvis vil disse undersøkelsene kunne bidra med ny kunnskap innenfor fagfeltet anvendt språkvitenskap og studiene av språklig kommunikasjon.

7.1 Forskerposisjon og etiske hensyn

I denne avhandlingen undersøker jeg offentlige dokumenter, som er tilgjengelige for enhver som kan ha interesse for dem. På tross av deres offentlige tilgjengelighet er dette tekster som er forfattet av andre mennesker, og å uttale seg om andre menneskers språkbruk kan være svært personlig (Thomassen 2005: 56). Man må derfor gjøre seg noen etiske vurderinger i alle forskningsprosjekter som på en eller annen måte involverer mennesker.

I dette masterprosjektet har jeg ikke vurdert det som nødvendig å anonymisere analysematerialet, slik man for eksempel gjør i prosjekter som baseres på autentiske samtaler⁹. Denne vurderingen har jeg gjort på bakgrunn av at prosjektets analytiske tilnærming ikke har vært av en kritisk art. Mitt mål for undersøkelsene av de kulturpolitiske tekstene har ikke vært å avdekke eller å avsløre. Dette er elementer man heller finner i tilnærminger til Michel Foucaults kritiske diskursanalyse. Derimot er mitt mål å bidra med kunnskap om hvordan noen av de politiske partiene i Norge presenterer kulturpolitikk i sine partiprogrammer. Altså er målet å øke kunnskapen om språklige realiseringer av kulturpolitikk.

Man kan si at jeg har forsket ”på” fremfor at jeg har forsket ”med”, fordi jeg ikke har inngått et direkte samarbeid med de politiske partiene som er opphavet til de kulturpolitiske tekstene. Det er jeg selv som har lagt premissene for undersøkelsene jeg gjør. Jeg har altså vært uavhengig i min forskning, men har på samme tid hatt et ønske om at mine undersøkelser skal ha en nytteverdi. Katrine Fangen beskriver i sin artikkel *Fangens dilemma* (1998) at forskeren kan kjenne på en lojalitet til den eller de man forsker med eller på. Det har derfor vært nødvendig å være bevisst mitt ønske om at dette masterprosjektet skulle ha en nytteverdi, slik at nytteverdien ikke har stått i veien for det analytiske arbeidet og blitt målet for avhandlingen. Etiske vurderinger i forbindelse med forskning dreier seg altså ikke bare om personvern.

⁹ Se for eksempel masteravhandlingene *Nødsamtaler til 113* av K. Reiholdt (2013) og *Avhørsrapporten som rekontekstualisering av avhøret* av P. K. Farstad Eriksen (2013), begge fra NTNU.

7.2 Lignende studier

Innenfor den anvendte språkvitenskapen er det svært vanlig å benytte seg av en diskursanalytisk tilnærming i studiet av språklig kommunikasjon. Hvordan man velger å tilnærme seg analysematerialet varierer på den andre siden fra prosjekt til prosjekt. Ved institutt for språk og litteratur på NTNU, tidligere Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier, er det ikke gjort tilsvarende studier av kulturpolitikk med en diskursiv og retorisk forankring, der tekstenes natur som sakprosa aktualiseres. Jeg har heller ikke funnet tilsvarende prosjekter ved andre utdanningsinstitusjoner. Likevel er det flere avhandlinger som resonnerer med deler av det som utgjør min avhandling.

Det er blitt skrevet noen masteravhandlinger med forankring i retorisk teori ved Institutt for språk og litteratur. To eksempler på dette er Yngvil Osdal Rundes *Kva kjenneteknar ein engasjerande tekst?* (2013) og Tarjei Garsjøs *Kontroversen oljesand: en retorisk analyse av posisjonering i selvpublisherte tekster* (2013). Masteravhandlingen min vil derfor skrive seg inn i rekken med disse, fordi jeg også anvender retorisk teori i mine undersøkelser. Rundes avhandling er også basert på diskursanalyse, og dette gir våre avhandlinger enda et fellestrekk.

Ved Universitetet i Oslo er det også skrevet flere masteroppgaver som baserer seg på retorisk teori og som i tillegg undersøker politiske tekster. Erik Vatnøys *Vaart Valgoppraab* (2010), Hilde Marie Tvedtens *Partiprogrammet som flerstemmig tekst* (2010) og Ingrid Kathinka Kvanmo Bengtsons *Mot en ny norsk kulturpolitikk?* (2009) er alle avhandlinger som kombinerer retorisk analyse av politiske tekster. Bengtsons avhandling resonnerer nok mest med min egen avhandling, fordi vi begge baserer oss på kulturpolitiske analysemateriale.

Når det gjelder studier av sakprosa er Universitetet i Oslo igjen fremtredende på feltet. Dette kommer av at sakprosamiljøet står sterkere der enn ved NTNU og Universitet i Bergen. På tross av dette har jeg likevel ikke funnet studier av kulturpolitikk som sakprosa. Masteravhandlingen *Fornuft, følelser og flerstemmighet - kunstkritikk som arena for brytning mellom sakprosanormer og kunstnerisk praksis* skrevet av Ida Skjelderup (2013) trekker på sakprosateori, men arbeidet skriver seg heller inn i diskurser som dreier seg om kunst og kunstkritikk. Man kan kanskje si at dette er nabodiskurser til diskursen om kulturpolitikk i Norge, og at de alle er deler av større politiske diskurser.

8. De kulturpolitiske tekstene om kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet

I avhandlingens første analyseledd tar jeg utgangspunkt i forskningsspørsmålet *Hvordan fremstiller de kulturpolitiske tekstene kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet?* For å gjøre undersøkelsene i dette analyseleddet mer oversiktlig har jeg delt forskningsspørsmålet inn i tre deler, der jeg først undersøker hvordan de kulturpolitiske tekstene fremstiller kultur og kulturliv. Videre undersøker jeg hvordan de kulturpolitiske tekstene fremstiller kulturpolitikk, og til slutt undersøker jeg hvordan de kulturpolitiske tekstene fremstiller statens rolle i kulturlivet. Tekstenes språklige fremstillinger av temaene kultur, kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet vil bidra til å skape en forståelse for hvordan de politiske partiene forholder seg til disse temaene, og det vil også kunne gi et innblikk i partienes politiske ideologi.

Jeg har valgt å oppsummere de kulturpolitiske tekstene med hvert sitt beskrivende avsnitt, der jeg har trukket ut det som faller inn under temaene kultur, kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet. Deretter arbeider jeg med alle tekstene opp mot de tre delene av forskningsspørsmålet. Denne arbeidsmåten vil gjøre det lettere å gjøre sammenligninger og vise likheter og forskjeller på tvers av analyse materialet.

Dette analyseleddet bidrar til å svare på den overordnede problemstillingen *Hvordan presenterer de politiske partiene kulturpolitikken i partiprogrammene sine?* ved at man får innsyn i hvordan de kulturpolitiske tekstene forholder seg til sentrale temaer som blant annet inngår i diskursen om kulturpolitikk i Norge.

8.1 Hvordan fremstilles kultur og kulturliv?

Oppsummering av de kulturpolitiske tekstene

Ifølge Sosialistisk Venstrepartis kulturpolitiske tekst er alle konsumenter av kultur i ulike former. Man tar kultur i bruk for å koble ut, men også for å utvikle seg selv og gjøre seg refleksjoner. Kunsten har en egenverdi i seg selv og kulturlivet fungerer som en slags smeltedigel for både kultur, religion, alder og bakgrunn. Kulturlivet sørger også for et levende samfunn og stedsutvikling ifølge partiets tekst.

Ifølge Arbeiderpartiets kulturpolitiske tekst ønsker partiet et mangfoldig kulturliv med møteplasser der man både kan være forbruker og utøver av kultur. Kulturlivet skal være til for alle, og hverdagskulturen er sentral. Partiet ønsker ifølge teksten derfor å satse på kulturelle lavterskeltilbud som for eksempel biblioteker som fungerer som en viktig møteplass i samfunnet. Arbeiderpartiet mener ifølge teksten at kultursatsning fører til større forståelse mellom mennesker, i tillegg til bedre inkludering og integrering. Det er viktig at kulturlivet synliggjør det flerkulturelle samfunnet. Den kulturpolitiske teksten viser også til at trygghet i eget språk og kultur er en forutsetning for å forstå andres språk og kultur.

Kultur bygger ifølge Senterpartiets kulturpolitiske tekst både fellesskap og identitet. Kulturlivet bidrar til å binde folk sammen på tvers av forskjeller. I Senterpartiets kulturpolitiske tekst omtales den kulturelle grunnmuren som består av virksomheter som biblioteker, kulturskoler, museer, korps, kor og andre frivillige aktiviteter. Partiet ønsker ifølge teksten å styrke den kulturelle grunnmuren fordi den er en sentral kulturbærer i samfunnet.

Kristelig Folkeparti mener ifølge sin kulturpolitiske tekst at kunst og kultur har en viktig egenverdi som er grunnleggende for både livskvalitet og utvikling. Kultur fungerer som en kilde til kreativitet, opplevelse og kunnskap ifølge partiet. Kristelig Folkeparti ønsker ifølge sin tekst å sikre et mangfoldig, stimulerende og utfordrende kulturtilbud som skal være tilgjengelig for hele den norske befolkningen.

Venstre arbeider ifølge sin kulturpolitiske tekst for at kulturlivet skal stimulere både nysgjerrighet, kreativitet og mangfold, i tillegg til at kulturlivet skal være fritt. Ved å sikre et mangfoldig kulturtilbud oppnår man ifølge partiets kulturpolitiske tekst større valgfrihet. Dette vil gavne dem som gjør bruk av kulturtilbudene, og Venstre mener ifølge teksten at slik valgfrihet kan føre til bedre livskvalitet. Maktspredning vil muliggjøre et fritt og selvstendig kulturliv, og dette gjøres gjennom å erstatte sentralstyringen av det norske kulturlivet med en mer desentralisert makt, i tillegg til en mer passende fordeling av kulturmidler.

Ifølge Høyres kulturpolitiske tekst har kunst og kultur en egenverdi i seg selv, og kulturlivet bidrar til å utfordre og åpne befolkningen for det ukjente. Derfor skal ikke kunst og kultur brukes som verktøy for å nå andre mål. Partiet mener ifølge teksten at et fritt kulturliv ikke må bli avhengig av statlig finansiering, og ønsker å tilrettelegge for at kulturlivet i større grad

skal kunne basere seg på entreprenørskap og innovasjon. Ved å arbeide for en desentralisering i kulturlivet vil man kunne styrke fagmiljøene som befinner seg utenfor Oslo, ifølge Høyres kulturpolitiske tekst.

I Fremskrittspartiets kulturpolitiske tekst beskrives kultur som et vidt begrep som omfatter alt som kjennetegner både nasjonen og folket. Kulturen er et resultat av de åndelige og materielle valgene og verdiene man som samfunn har samlet seg om. Kulturelle opplevelser er ofte knyttet til trivsel for folk flest, og partiet er derfor positive til å undersøke mulighetene for at samarbeidet mellom kulturen, det offentlige og frivilligheten blir tettere. Fremskrittspartiet mener ifølge sin kulturpolitiske tekst at et levende kultur- og idrettsliv er viktig for trivsel og livskvalitet i både by og bygd. Individuelle, kunstneriske og sosiale ferdigheter kan utvikles ved å delta i kulturelle aktiviteter, og slike aktiviteter gir også samhold, trivsel og tilhørighet.

Analyse av de kulturpolitiske tekstenes fremstilling av kultur og kulturliv

Metaforen med kulturlivet som smeltedigel er overførbar til de fleste kulturpolitiske tekstenes beskrivelser av kultur og kulturliv. Tekstene fremhever gjerne de positive sidene ved det mangfoldige kulturlivet. Dette ser man blant annet i Senterpartiets kulturpolitiske tekst som presenterer den kulturelle grunnmur. Dette er et samlebegrep for ulike bestanddeler i kulturlivet som sammen utgjør et mangfoldig tilbud. De kulturpolitiske tekstenes fokus på mangfold i kulturlivet gir signaler om at partiene som tekstene representerer fremstår som åpne og inkluderende ved å arbeide for at kulturlivet skal ha et bredt tilbud som passer til alle samfunnets grupperinger.

Kultur og kulturlivet trekkes også frem som kilde for livskvalitet, trivsel, kreativitet og livsglede i flere av de kulturpolitiske tekstene. Gjennom kulturlivet kan man utvikle seg selv, gjøre seg refleksjoner og skape forståelse på et mellommenneskelig plan. De fleste tekstene fremhever hvilke positive effekter et rikt kulturliv gir, både på det individuelle planet, men også på det mellommenneskelige planet. Ved å anerkjenne dette gir partiene inntrykk av at kultur og kulturliv er en viktig del i menneskers liv, og at det har en viktig rolle i styrkingen av samfunnets mellommenneskelige relasjoner. Kulturlivet gir grobunn for mange prosesser som bidrar positivt til samfunnet og menneskene i samfunnet.

Det er også tydelig at partiene ønsker et kulturliv som skal være til for alle, og at alle lag av befolkningen skal få innpass. Dette ser man både i de kulturpolitiske tekstene til

Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti i formuleringer som ”kulturlivet skal være til for alle”, ”Kulturlivet binder folk sammen på tvers av forskjeller” og ”tilgjengelig for hele befolkningen”. Slike formuleringer viser at partiene er inkluderende og at de ønsker å nå ut og tilrettelegge for alle samfunnsborgerne, på tross av ulikhetene som finnes.

Kulturlivet beskrives også som en møteplass på tvers av forskjeller i flere av tekstene. Dette med og møtes på tvers av forskjeller appellerer igjen til følelsen av å bli inkludert. Kulturlivet blir en plattform som muliggjør mellommenneskelige møter, på tross av ulikheter. Dette er viktig i et flerkulturelt samfunn som i stor grad er satt sammen av ulikheter og forskjeller. Når de kulturpolitiske tekstene viser at partiene er bevisste denne sammensetningen bidrar det til å fremstille partiene som inkluderende. Det kan være fordelaktig å fremstille seg på denne måten i søken etter velgere som selv er bevisste samfunnets ulikheter, og som i likhet med de enkelte partiene ser viktigheten av kulturlivet som møteplass.

I flere av de kulturpolitiske tekstene fremheves det at kunst og kultur har en egenverdi. Denne egenverdien passer sammen med det modernistiske uttrykket ”kunst for kunstens skyld”. Altså har kunst og kultur også en viktig verdi i seg selv, og det behøver ikke å være verken en religiøs, sosial eller politisk tilknytning for at kunst og kultur skal være relevant. Både Sosialistisk Venstreparti og Høyre støtter seg til denne typen holdninger i sine kulturpolitiske tekster. Når tekstene bærer preg av slike standpunkter bidrar dette til å fremstille de politiske partiene som bevisste aktører i forbindelse med kunst og kultur. Dette appellerer nok i stor grad til kunstnere og andre utøvere av kunst og kultur. De to partiene befinner seg på ulike steder ideologisk sett, men har allikevel dette fellestrekket. Den ideologiske forskjellen ser man spesielt hos Høyre som også skriver at kulturlivet skal være fritt, i den forstand at det ikke skal fungere som et verktøy. Ut i fra dette kan man lese et indirekte budskap om at staten ikke skal bruke kulturlivet som et politisk brekkjern for å oppnå ønskede reaksjoner hos velgerne.

Flere av partiene trekker også frem viktigheten av et levende kulturliv både i by og bygd i sine kulturpolitiske tekster. Sosialistisk Venstreparti skriver at kulturlivet er viktig for å ha et levende samfunn. Fremskrittspartiet skriver at kulturlivet er viktig for både trivsel og livskvalitet i by og bygd. Man ser altså at partiene anerkjenner kulturlivets sentrale rolle i både store og små samfunnsfellesskap. Kulturlivet kritiseres ofte for å være sentrert rundt landets store byer, og at dette er noe Distrikts-Norge kan lide under. Når de kulturpolitiske

tekstene dermed viser at partiene er bevisste kulturlivets rolle i distriktene gjør dette at de fremstår som hensynsfulle.

I forbindelse med fokus på kultur og kulturliv utenfor byene, er det flere av tekstene som fremhever en desentralisering av kulturlivet. Venstre mener ifølge sin tekst at man ved å avskaffe sentralstyringen av det norske kulturlivet vil kunne få et mer levende og velfungerende kulturliv i Norge. I Høyres tekst ytres det at en desentralisering av makten vil kunne styrke kulturlivets fagmiljøer som er lokalisert utenfor hovedstaden. En slik tankegang viser at partiene ønsker å ivareta det eksisterende kulturlivet utenfor Oslo-området. Dette kan være utslagsgivende for de som er aktive i denne delen av kulturlivet, og som kanskje tidligere har opplevd at distriktskulturlivet har blitt forbigått.

Etter hvert som man beveger seg over mot de borgerlige partiene ser man en større tendens til en innstilling om at kulturlivet ikke skal være for avhengig av staten. Man ser at det er konsensus blant noen partier om at frivilligheten i større grad bør ta ansvar for driften av kulturlivet, og at kulturlivet ikke må være for avhengig av statlig subsidiering. Venstres kulturpolitiske tekst foreslår en maktspredning for at kulturlivet i større grad skal kunne være fritt og selvstendig. Høyres tekst ytrer tydelig at kulturlivet ikke må bli for avhengig av staten med setningen ”Et fritt og uavhengig kulturliv må ikke bli ensidig avhengig av statlig finansiering (...)”. Fremskrittspartiets kulturpolitiske tekst viser også til at kulturlivet i større grad må stå på egne økonomiske ben med setningen ”Vi mener kulturlivet i større grad både kan og bør finansiere seg selv”. Ut i fra de kulturpolitiske tekstene ser man altså en tendens til at noen partier i større grad ønsker et mer autonomt kulturliv som ikke gjør seg avhengig av staten.

Det er også flere av de kulturpolitiske tekstene som foreslår å knytte kulturlivet opp mot næringslivet, og som fremstiller dette som en fruktbar kobling. Høyres kulturpolitiske tekst foreslår at kulturlivet i større grad skal basere seg på entreprenørskap og innovasjon. Dette er begreper som man typisk knytter til næringslivet, og som dermed også konnoterer til kapitalistisk tankegods. Ønsket om å gjøre en kobling mellom kulturliv og næringsliv viser at partiet mener at kulturlivet i større grad kan etablere, opprettholde og finansiere seg selv. Man ser også den samme typen tankegang i Venstre og Fremskrittspartiets kulturpolitiske tekster.

8.2 Hvordan fremstilles kulturpolitikk?

Oppsummering av de kulturpolitiske tekstene

Sosialistisk Venstreparti mener ifølge sin kulturpolitiske tekst at det er nødvendig med en aktiv offentlig kulturpolitikk for at det skal eksistere et bredt kunst- og kulturtilbud i Norge. En offentlig kulturpolitikk er også med på å sikre mangfoldet. Partiet mener at kulturpolitikken er en vesentlig del av demokratiet og ytringsfriheten. Sosialistisk Venstreparti står for en liberal kulturpolitikk som bekjemper sensur og oppmuntrer til at kunst og kultur skal utfordre.

Arbeiderpartiet ønsker ifølge sin kulturpolitiske tekst å føre en helhetlig kulturpolitikk som verdsetter samspillet mellom kulturlivets ulike aktører. En aktiv kulturpolitikk styrker næringslivsutvikling og kreativitet, fordi kultur også kan være næring.

Senterpartiet ønsker ifølge sin kulturpolitiske tekst å føre en kulturpolitikk som sørger for at alle i det norske samfunnet skal få tilgang på kunst- og kulturopplevelser. Tilgangen på slike opplevelser skal være uavhengig av både geografiske, økonomiske og sosiale skillelinjer i samfunnet. Partiet ønsker derfor å prioritere kulturelle tiltak som skaper arenaer der mennesker kan møtes på tvers av skiller som finnes i samfunnet. Denne typen møter vil skape samfunnsforståelse og knytte bånd. Senterpartiet ønsker å føre en kulturpolitikk som verner om biblioteker og museer som viktige kulturarenaer. Videre ønsker partiet ifølge sin kulturpolitiske tekst å gjøre slike arenaer tilgjengelige for flere, og at adgangen i større grad skal være gratis.

Ifølge Kristelig Folkepartis kulturpolitiske tekst må kulturpolitikken bidra til at både det profesjonelle og det frivillige kulturlivet styrkes. Partiet mener ifølge teksten at kulturpolitikken både må bevare og fornye, og at dette utgjør en levende kulturpolitikk. Nasjonens felles identitet bygger blant annet på den kristne kulturarven, og partiet mener ifølge den kulturpolitiske teksten derfor at det er viktig å videreføre tradisjoner og verdier fra egen kultur i en tid med konstant forandring og påvirkning.

Venstre ønsker ifølge sin kulturpolitiske tekst å føre en offensiv kulturpolitikk. En slik kulturpolitikk verner om ytringsfriheten, og åpner dermed for bredde på den kulturelle arena. Partiet mener ifølge teksten videre at en stor kultursektor er et mål i seg selv i et liberalt

samfunn. Informasjon skal være gratis og offentlig tilgjengelig som en del av Venstres kulturpolitikk.

I Høyres kulturpolitiske tekst er det kun i underkapittelet om medier at det gjøres en mer generell betraktning om kulturpolitikken i form av ytringen ”Mediepolitikken må (...) stimulere til nyskaping og innovasjon (...)”. Dette sier ikke noe konkret om Høyres kulturpolitikk på en generell basis, men kan likevel gi noen indikasjoner på hva slags kulturpolitikk partiet ønsker å føre med tanke på nyskaping og innovasjon.

I Fremskrittspartiets kulturpolitiske tekst gjøres det ingen fremstillinger av partiets kulturpolitikk på et mer generelt nivå. Det kommer likevel tydelig fra i den kulturpolitiske teksten at partiet ønsker et kultur- og idrettsliv med minst mulig politisk styring.

Analyse av de kulturpolitiske tekstens fremstilling av kulturpolitikk

Det er flere av de kulturpolitiske tekstene som fremstiller partienes kulturpolitikk med et beskrivende fortegn. Det varierer mellom beskrivelser som *liberal*, *aktiv*, *helhetlig*, *levende* og *offensiv* kulturpolitikk. Å gi kulturpolitikken et slikt fortegn bidrar til å posisjonere partiet og dets kulturpolitikk, og det skaper et bilde av partiene. Eksemplene som er trukket frem over kan alle beskrives som positivt ladede ord som viser til ulike handlinger. Man kan også si at ordene har en åpen og kanskje noe udefinert betydning. *Levende* er for eksempel en bred beskrivelse som kan bety så mangt, men som uansett oppfattes som et positivt og godt beskrivende ord. Slike beskrivende fortegn bidrar altså til å vise hvordan de kulturpolitiske tekstene vinkler partienes kulturpolitikk.

Sosialistisk Venstrepartis kulturpolitiske tekst fremstiller kulturpolitikken som en viktig del i arbeidet med å bekjempe sensur, og viser at partiet ønsker å legge til rette for at kunst og kultur skal kunne utfordre samfunnet. Venstres tekst trekker også frem betydningen av at ytringsfriheten må ivaretas gjennom kulturpolitikken, hvilket vil sikre en bredde innenfor kulturlivet. Når de kulturpolitiske tekstene fremhever ytringsfrihetens rolle kan det oppfattes som at partiene ønsker å legge til rette for en stor variasjon av kunstneriske og kulturelle uttrykk. Når tekstene viser at partiene ønsker å ivareta den kunstneriske ytringsfriheten slik som Sosialistisk Venstreparti og Venstre gjør, ivaretar partiene en stor del av befolkningen som uttrykker seg gjennom kunst og kultur. Et slikt fokus kan være med på å gi partiene et godt omdømme. I tillegg kan leseren oppfatte det som at de kulturpolitiske tekstene viser

partienes ønske om å bevare den samfunnsmessige ytringsfriheten som man har i Norge. Dermed spiller tekstene på elementer knyttet til demokratiet som er en sterk tradisjon her til lands.

Venstre ønsker ifølge sin kulturpolitiske tekst en kulturpolitikk som gjør informasjon gratis og offentlig tilgjengelig. Man ser også noe av den samme tankegangen i Senterpartiets tekst der kulturpolitikken må verne om institusjoner som biblioteker og museer. Dette er arenaer der befolkningen kan erverve seg kunnskap, og som i stor grad baserer seg på å være gratis. Ved å sikre gratis og tilgjengelig informasjon vil partiene kunne legge til rette for at folket har tilgang på og muligheten til å erverve seg den kunnskapen de har behov for.

Videre ser man at flere av de kulturpolitiske tekstene viser til partienes ønske om å føre en kulturpolitikk som sikrer at alle får tilgang på kunst og kultur, på tvers av samfunnets skillelinjer. Dette kan være svært fordelaktig i arbeidet med å tilrettelegge for at mennesker møtes og etablerer relasjoner på tvers av de ulikhetene som finnes i det norske samfunnet. Gode relasjoner mellom mennesker skaper trygghet og det er en viktig kvalitet ved et storsamfunn.

Sosialistisk Venstrepartis kulturpolitiske tekst viser at partiet vil være med på å sikre et mangfold. Man finner tilsvarende ytringer hos Venstre som ønsker at den kulturelle sektoren skal være stor slik at man er sikret en viss bredde. Ved å fokusere på mangfoldet innenfor kulturpolitikken fremstår partiene også som inkluderende og interesserte i de ulike kulturelle og kunstneriske uttrykkene som finnes i landet. En stor kulturell sektor som ivaretar mangfoldet er gunstig fordi det skaper arenaer der mange kan delta.

Kristelig Folkeparti er det eneste partiet som viser til at kulturpolitikken må ivareta landets kristne kulturarv. Partiets kulturpolitiske tekst viser til at det er viktig å videreføre den kristne kulturarvens tradisjoner og verdier, fordi vi lever i en verden som preges av forandringer og ytre påvirkning. Den kristne kulturarvens tradisjoner og verdier må derfor både bevares og utvikles på samme tid. Kristelig Folkepartis tekst er den eneste teksten som trekker på kristendommen i forbindelse med kulturpolitikken. Til sammenligning er Høyre også et parti som er fundamentert på kristne verdier, men dette aktualiseres ikke i partiets kulturpolitiske tekst.

8.3 Hvordan fremstilles statens rolle i kulturlivet?

Oppsummering av de kulturpolitiske tekstene

Forvaltningen av kulturpolitikken må ifølge Sosialistisk Venstrepartis kulturpolitiske tekst skje ”på en armlengdes avstand”. En slik ordning gjør det mulig for de politiske instansene å ta de overordnede avgjørelsene, samtidig som andre, mer kvalifiserte, kan ta detaljavgjørelsene. Dette sikrer at politikerne ikke undergraver den kunst- og kulturfaglige kompetansen som finnes i andre ledd.

Arbeiderpartiets kulturpolitiske tekst sier ikke noe spesifikt om hvor tilstedeværende staten skal være i kulturlivet. Likevel ser man at staten må tilrettelegge for at kulturlivet skal kunne utvikle seg. I underkapittelet om frivillighet viser teksten tydelig at man ikke kan forvente at velferdsstaten løser og finansierer alle velferdsbehov. Videre viser teksten at det ikke er det offentliges ansvar å ivareta all omsorg, omtanke og medvirkning fordi dette vil gi et for kaldt og ufølsomt samfunn. Altså kan man gå ut i fra at Arbeiderpartiet mener at staten ikke skal være direkte til stede i alle deler av kulturlivet, men at frivillig sektor i større grad må ta ansvar for dette.

I Senterpartiets kulturpolitiske tekst står det ikke noe konkret om hvor tilstedeværende partiet mener at staten skal være i kulturlivet. Men nettopp ved å ikke si noe så konkret som ”staten bør holde en armlengdes avstand” som man finner i noen av de andre kulturpolitiske tekstene, sier dette også noe. Gjennom støtteordninger, finansiering og holdninger til kulturlivets ulike bestanddeler fremtrer det likevel en mening om hvor tilstedeværende staten skal være i kulturlivet. Ut i fra Senterpartiets kulturpolitiske tekst kan man derfor si at staten bør ha en tilstedeværende rolle i kulturlivet.

Innledningen i Venstres kulturpolitiske tekst lyder som følger: ”Kulturlivet, kunsten, mediene, organisasjoner og sivile fellesskap skal ikke være instrumenter for staten, men leve i kraft av seg selv og utfordre og utvikle samfunnet uavhengig av politiske mål”. Dette utsagnet gir en klar indikasjon på Venstres synspunkt om hvor tilstedeværende staten skal være i kulturlivet. Kulturlivets bestanddeler skal altså ikke fungere som instrumenter for staten, men i større grad være autonome arenaer.

I Kristelig Folkepartis kulturpolitiske tekst står det innledningsvis at statens oppgave er å stimulere menneskers kreativitet og uttrykksbehov, men at staten ikke skal styre kulturlivet. Altså skal staten skal legge til rette for at befolkningen kan utvikle seg selv gjennom kunst og kultur, men det ikke er opp til staten å styre denne utviklingen fordi det skjer på individnivå. Ut i fra dette kan man tolke at staten skal være tilstedeværende i kulturlivet, men uten muligheten til å styre kulturlivet.

Den innledende setningen i Høyres kulturpolitiske tekst sier noe om hvor tilstedeværende staten skal være i kulturlivet: ”Kunst og kultur har en egenverdi, og skal ikke først og fremst brukes som et verktøy for å nå andre mål”. Ved at kunst og kultur ikke skal brukes som verktøy, kan man tolke dette som en slags føring på at staten skal være mindre tilstedeværende. Ut i fra Høyres tilnærming til idrett kan man derimot kanskje lese en større statlig deltagelse: ”Høyre vil satse på idrettsanlegg og tilrettelegge for at alle som ønsker det, kan delta i fysisk aktivitet”.

Allerede i den innledende setningen i Fremskrittspartiets kulturpolitiske tekst står det at partiet ønsker et levende kultur- og idrettsliv med minst mulig politisk styring. Partiet mener ifølge teksten at dette i størst mulig grad skal drives gjennom personlig engasjement og frivillighet. Et slikt utsagn sender noen klare signaler om partiets synspunkt på hvor tilstedeværende staten bør være i kulturlivet.

Analyse av de kulturpolitiske tekstenes fremstilling av statens rolle i kulturlivet

I flere av de kulturpolitiske tekstene ser man partienes ønske om at staten skal delta i kulturlivet på en armlengdes avstand. Sosialistisk Venstreparti yrer at staten må arbeide på et mer overordnet nivå slik at de med kompetanse innenfor kunst og kultur kan ta detaljavgjørelsene. Dette vil føre til at man ikke undergraver den faglige kompetansen som er tilgjengelig. En slik tankegang ser man også hos Senterpartiet der staten skal være tilstede, men ikke i direkte kontakt. Denne armlengdes avstanden sikrer at det er fagkompetente mennesker som tar de direkte avgjørelsene. Dermed delegeres ansvaret og dette viser at partiene har tillit til de som arbeider for dem.

Frivillig sektor trekkes også frem som en viktig aktør i kulturpolitikken. Arbeiderpartiet viser til at velferdsstaten ikke kan løse alle velferdsbehov, men at den frivillige sektoren også må påta seg en del av ansvaret. Ved å fremheve frivillighetens rolle i samfunnet og kulturlivet

viser partiet at det ikke bare er staten som kan gis ansvaret for å drive kulturlivet. Man kan også forstå det slik at frivilligheten kan løse noen oppgaver bedre enn hva staten kan. Dette kan dermed anses som en tillitserklæring til den frivillige sektoren fra Arbeiderpartiets side.

De kulturpolitiske tekstene til Venstre og Høyre peker begge på at bestanddelene i kulturlivet, og kunst og kultur ikke skal fungere som verktøy. Dette kan vise til at kunst og kultur ikke skal brukes som argumenterende brekkjern. Altså skal ikke kulturlivet brukes som verktøy for sekundære politiske mål. Fremskrittspartiets kulturpolitiske tekst er den eneste av de syv som konkret ytrer at partiet ønsker minst mulig politisk styring av kulturlivet. Teksten viser istedenfor til partiets ønske om å koble kulturlivet med næringslivet. Altså ønsker partiet at staten deltar i kulturlivet i minst mulig grad.

9. Adressivitet

I avhandlingens andre analyseledd tar jeg utgangspunkt i det følgende forskningsspørsmålet *Hvordan henvender de kulturpolitiske tekstene seg til leseren?* og undersøker ulike sider ved de kulturpolitiske tekstenes adressivitet. En tekst har som vi husker alltid en skriver og en adressat (Bakhtin 2005: 39). Jeg har valgt å undersøke både hvor og hvordan de politiske partiene trer frem i tekstene, og hvordan tekstene henvender seg til leseren.

Jeg har tidligere definert partiprogrammene og de kulturpolitiske tekstene som funksjonell sakprosa. Dette er tekster der skriveren henvender seg til leseren på vegne av institusjonen teksten representerer (Tønnesson 2012: 34). I de kulturpolitiske tekstene er det ingen navngitte forfattere, og det blir dermed partiene som fremstår som skriverne av tekstene. Jeg undersøker derfor hvordan de kulturpolitiske tekstene lar partiene tre frem i teksten, og hvordan de blir omtalt og hvilken effekt dette har på tekstene. Videre undersøker jeg hvordan de kulturpolitiske tekstene henvender seg til leseren og hva slags forhold som skapes mellom teksten og leseren. Er det for eksempel et formelt eller personlig preg over teksten? Hva gjør dette med forholdet mellom teksten og leseren? Skapes det fellesfølelse eller avstand mellom de to aktørene?

9.1 Hvordan presenteres partiene som de kulturpolitiske tekstene representerer?

Dette analyse spørsmålet undersøker hvordan partiene trer frem gjennom teksten, og hvordan de blir omtalt. Disse faktorene har en effekt på teksten i den forstand at det skapes en formell eller mer personlig tone i tekstene. De kulturpolitiske tekstene er som beskrevet tidligere, deler av partiprogrammer som er større samlinger med tekst. Når man leser de kulturpolitiske tekstene som selvstendige tekster er det altså relevant å undersøke hvor og hvordan partiene trer frem i teksten. Selv om jeg har undersøkt de kulturpolitiske tekstene som selvstendige tekster, er det et dialogisk forhold mellom de kulturpolitiske tekstene og resten av partiprogrammene de tilhører.

Partiene blir presentert

I flere av de kulturpolitiske tekstene identifiseres partiene seg i det innledende avsnittet. For eksempel identifiseres Arbeiderpartiet i det første avsnittet i underkapittelet *Frivillig fellesskap*: ”Arbeiderpartiet mener at fellesløsningene er selve fundamentet for det norske velferdssamfunnet”. I Senterpartiets kulturpolitiske tekst identifiseres partiet allerede i den innledende setningen ”Senterpartiet vil føre en kulturpolitikk (...)”. Setningen viser at det er

Senterpartiets kulturpolitikk teksten omhandler, og Senterpartiet fremstår dermed som tekstens skriver. Venstres kapittel *Kultur og informasjon* innledes med setningen ”Venstres politikk for det sivile samfunn har som mål å skape frie rammer for en kritisk offentlighet”. Denne setningen identifiserer hvem det er teksten ytrer seg på vegne av, og Venstre fremstår dermed som tekstens skriver.

Når tekstene identifiserer partiene ved navn er dette med på å etablere en relasjon mellom partiet og leseren. Når leseren vet hvilket parti teksten ytrer seg på vegne av, gjør dette noe med hvilke forventninger man har til teksten og hvordan man leser teksten. Teoretikeren Martin Nystrand gjør bruk av begrepet referanseramme, *frame of reference*. Han er opptatt av de forventningene som skapes hos leseren i møte med teksten. Her spiller blant annet konteksten en viktig rolle med å peile ut hvilke forventninger som er de riktige. Disse forventningene styrer hvordan leseren oppfatter teksten (Smidt 1993: 168). Når det er nevnt, kan man gå ut i fra at leseren av de kulturpolitiske tekstene vet hva det er de leser, og hvem teksten er skrevet på vegne av. Tekstenes natur er i motsetning til for eksempel nyhetsartikler, såpass spesielle av både tematikk og teksttype at man kan regne med at leserne har en spesiell interesse for tekstenes tema.

I flere av de kulturpolitiske tekstene identifiseres ikke partiene før i andre eller tredje avsnitt. For eksempel identifiseres Sosialistisk Venstreparti først i tekstens tredje avsnitt. I Høyres underkapittel *Kunst og kultur* tydeliggjøres det først i tredje avsnitt med underoverskriften *Høyres løsninger* at teksten ytrer seg på vegne av Høyre. Når leseren må bevege seg litt ut i teksten før partiets identitet tydeliggjøres kan det oppleves som frustrerende, men som nevnt over kan man gå ut i fra at leseren vet hva det er man leser, og hvem teksten snakker på vegne av.

Når partiene ikke identifiseres før et stykke ut i teksten, kan man tenke seg at det er en sammenheng mellom hvilken plassering kulturpolitikken, i form av den kulturpolitiske teksten, har i partiprogrammet. Hvis teksten om kulturpolitikk kun er et underkapittel i et større og mer omfattende kapittel, kan man gå ut i fra at partiet allerede er identifisert innledningsvis i kapitlet. Dette kan føre til at partiets identitet ikke trer like tydelig frem i de påfølgende underkapitlene. I partiprogrammene med egne kapitler for kulturpolitikk ser man at tekstene ofte identifiserer partiene i de innledende avsnittene. Dette ser man blant annet i Kristelig Folkepartis partiprogram som har tre kapitler dedikert til kulturpolitikk, og her

identifiseres partiene allerede i første setning. Altså kan man gå ut i fra at det er en sammenheng mellom kulturpolitikken plassering i partiprogrammet og på hvilket tidspunkt de kulturpolitiske tekstene identifiserer sine respektive partier.

Bruk av forkortelser

Flere tekster gjør bruk av forkortelser i stedet for å anvende partienes fulle navn. Sosialistisk Venstreparti betegnes som SV, Kristelig Folkeparti betegnes som KrF og Fremskrittspartiet betegnes som FrP i sine tekster. Disse partinavnene har fem eller flere stavelser, og bruken av forkortelser kan være med på å effektivisere språket. Bruk av forkortelser kan også skape nærhet mellom parti og leser, forutsatt at leseren allerede vet hva forkortelsen står for. Når leseren innehar denne kunnskapen dannes det et slags fellesskap mellom partiet som betegnes med forkortelse og leseren, og man kan anta at begge aktørene har noen av de samme referanserammene. På samme måte som akademiske begreper, kan forkortelser bidra til å skape et stammespråk der man faller utenfor hvis man ikke har den riktige kunnskapen. Imidlertid brukes det en variasjon mellom partienes fulle navn og forkortelsene i de kulturpolitiske tekstene det gjelder, og dette kan gjøre det lettere for den utenforstående leseren. Dessuten kan man gå ut i fra at leseren vet hvem teksten er skrevet på vegne av blant annet på grunn av særegenheten ved de kulturpolitiske tekstene.

Partiene som tredjeperson

Det er en gjennomgående tendens i alle de kulturpolitiske tekstene at partiene omtales i tredjeperson. Altså brukes partinavnet når teksten for eksempel forteller om hva partiet mener, eller hvordan det ønsker å arbeide for å fremme ulike kulturpolitiske saker.

I Arbeiderpartiets tekster det en gjennomgående bruk av formuleringer som "Arbeiderpartiet vil", "Arbeiderpartiet mener at" og "Arbeiderpartiet er opptatt av". Venstre gjør bruk at samme typen formuleringer som "Venstre er opptatte av", "Venstre arbeider for", "Venstre vil ha" og "Venstre mener at". Kristelig Folkeparti bruker formuleringene "KrF vil gi", "KrF mener" og "KrF ønsker". Høyre omtaler også seg selv i tredjeperson gjennom formuleringer som "Høyres løsninger", "Høyre vil satse på", "Høyre ønsker", og det samme gjør Fremskrittspartiet med for eksempel "Fremskrittspartiet ønsker". Når tekstene bruker partinavnet kan dette bidra til å skape en formell tone i teksten. Partiene fremstår i mindre grad som en gruppe mennesker som kan betegnes som *vi*, men som noe mer upersonlig og abstrakt. Man kan derfor si at tredjepersonsformuleringer formaliserer tekstene.

Partiene som førsteperson

Noen tekster gjør også bruk av førsteperson flertall med formuleringer som *vi*, *vår* og *oss* når partiene omtales. Det varierer likevel i hvor stor grad den enkelte tekst gjør bruk av førsteperson. I Sosialistisk Venstrepartis tekst brukes betegnelsene *vi*, *vår* og *oss* når teksten beskriver ulike sider av partiets kulturpolitikk. Formuleringer som ”Vi vil bekjempe” og ”Vår støtte til” viser tilbake til Sosialistisk Venstreparti som politisk parti, og fungerer dermed som tilbakekoblingssignaler. Denne ordbruken bidrar til å minske den formelle tonen i teksten, og legger til rette for at leseren i større grad kan relatere seg til teksten og partiet teksten representerer. Fremskrittspartiets tekst anvender også det personlige pronomen *vi* i sin kulturpolitiske tekst. Formuleringer som ”Vi vil derfor (...)”, ”Vi mener (...)”, ”Vi har (...)” og ”(...) vil vi arbeide” gir samme resultat som hos Sosialistisk Venstreparti.

Andre tekster igjen bruker i mindre grad førstepersonsformuleringer. I Venstres kulturpolitiske tekst omtales partiet kun i førsteperson ved ett tilfelle med setningen ”Derfor må vi skape sterke fagmiljøer (...)”. I denne setningen peker *vi* tilbake til Venstre og partiets politikere som vil skape disse sterke fagmiljøene. I Arbeiderpartiets tekst er det også bare et par tilfeller der partiet omtales som *vi* fremfor som Arbeiderpartiet. Setningen ”(...) derfor er vi opptatte av å styrke lavterskeltilbudene (...)” er et slikt eksempel. Det er også noen tekster som ikke gjør bruk av førsteperson i det hele tatt, som for eksempel Kristelig Folkepartis kulturpolitiske tekst. Denne teksten bruker kun tredjeperson når partiet omtales. Dette gjør at teksten fremstår som formell, og det kan skape avstand til leseren.

Når det varierer mellom bruk av første- og tredjeperson i de kulturpolitiske tekstene er dette med på å skape en balanse mellom det personlige og det upersonlige. Denne balansen er som regel ikke i likevekt, da det gjerne er hyppigere bruk av den ene typen personlig pronomen. Hvilken type pronomen som brukes avgjør i stor grad hva slags tone teksten har, om den fremstår som personlig eller upersonlig.

9.2 Hvordan henvender teksten seg til leseren?

I denne delen av adressivitetsanalysen undersøker jeg hvordan de kulturpolitiske tekstene bruker språket for å henvende seg til leseren. Måten dette gjøres på vil gi utslag på hvilket forhold som oppstår mellom teksten og dens leser. Språket i teksten kan både brukes til å

skape fellesfølelse og avstand mellom de to aktørene, og denne delen av adressiviteitsanalysen undersøker dette.

Tekster henvender seg til lesere på ulike måter. En måte å henvende seg til leseren er å anvende språket slik at det inkluderer både skriver og leser. Språklige formuleringer kan brukes for å skape plattformer der begge aktørene kan delta. I den forbindelse kan man trekke *common ground*-teori som er videreutviklet av psykologvisten Clark. Begrepet ble først presentert av filosofiprofessor Robert Stalnaker. Dette er en teori som går ut på at man må ha noe av den samme kunnskapen for å kunne forstå hverandre og for å kunne ha en fruktbar dialog. *Common ground* er dermed summen av den gjensidig delte kunnskapen, synspunktene og forutsetningene som to aktører deler når de interagerer med hverandre (Clark 1996: 93). Clark bruker *common ground*-begrepet i forbindelse med dialog, men det kan også overføres til tekst. Denne teorien resonnerer også med Rommetveits midlertidige delte forståelsesrom.

Den kulturpolitiske teksten til Sosialistisk Venstreparti innledes med setningen: ”Folk flest er storforbrukere av kultur”. Videre står det: ”Vi hører på musikk, ser film eller opplever kunst (...)”, ”Vi bruker kultur til å koble ut (...)” og ”(...) utfordre oss”. I disse setningene viser ordene *folk flest* og *vi* til flere mennesker enn de som utgjør Sosialistisk Venstreparti. Her brukes språket på en sånn måte at leseren også inkluderes som en del av *folk flest* og i det *vi*-et som hører på musikk, ser film, opplever kunst og så videre. Altså skaper teksten en *common ground*, et felles ståsted for både tekst og leser der begge aktørene har den samme kunnskapen.

Setningen ”Folk trenger ikke bare jobb, hus og offentlige tjenester – de trenger også fritidsinteresser som kultur og idrett.” hentet fra Sosialistisk Venstrepartis tekst, viser at partiet ser hvilke behov folket har, og erkjenner disse. Altså er kultur og idrett et behov folk har, og dette er et behov Sosialistisk Venstreparti vil arbeide for å innfri. Dette er også en formulering som viser at det er et fellesskap mellom partiet og leseren, og dette fungerer også som en *common ground*. Som innbygger i Norge er man del av det norske folk og dermed også en del av det folket som har behov utover jobb, hus og offentlige tjenester. Denne typen språkbruk bidrar til å skape en personlig tone i teksten ved at det politiske partiet og leseren sidestilles som en del av det samme fellesskapet.

Andre tekster henvender seg i mindre grad til leseren. Arbeiderpartiets kulturpolitiske tekst bruker få formuleringer som inkluderer leseren i et fellesskap med skriveren. Partiets tekst er gjennomgående svært konkret og konsis, og teksten bruker ikke formuleringer som snakker på vegne av et fellesskap. Det er kun noen få tilfeller der det gjøres bruk av *vi* i en form som omfatter flere enn Arbeiderpartiet. Den innledende setningen ”Vi lever og utvikles sammen med andre.” er et eksempel på en setning som inkluderer leseren. Her kan man gå ut i fra at *vi* sikter til en større gruppe mennesker enn kun det politiske partiet Arbeiderpartiet. Dette *vi*-et er udefinert som sådan, men som leser kan man regne med at det inkluderer en selv. Altså gjøres det bruk av formuleringer som inkluderer både partiet og leseren i Arbeiderpartiets kulturpolitiske tekst, men disse formuleringene er få og lite konkrete.

I Høyres kulturpolitiske tekst er det noen få språklige formuleringer der teksten henvender seg til leseren. Setninger som ”Kulturlivet bidrar til å utfordre oss og til å åpne oss”, ”(...) vår egen kulturarv styrker identitetsfølelsen og gir samfunnsmessig tilhørighet”, ”Kunnskap om egen kultur gir trygghet (...)” og til sist ”Vår evne til samfunnsdeltakelse er særlig knyttet til språket” er alle setninger som henvender seg til leseren. Ved å ta i bruk eiendomspronomen viser teksten til noe som er *vårt*, altså både partiets og leserens. Slike ordvalg etablerer et fellesskap med leseren, og dette gjør at leseren lettere kan identifisere seg med det som står i teksten.

Noen tekster unngår å formuleringer som inkluderer skriver og leser i felles kategorier. Dette ser man i Senterpartiets og Venstres kulturpolitiske tekster. Disse tekstene gjør ingen refleksjoner på vegne av andre, som for eksempel det norske folk eller mindre samfunnsgrupper. Når tekstene ikke inkluderer partiet og leseren i felles kategorier skaper dette et distansert forhold mellom de to aktørene, og tekstene kan fremstå som upersonlige eller nøytrale.

10. Partienes kulturforståelse og kulturbegrep

I dette tredje analyseleddet tar jeg utgangspunkt i teorien som ble presentert om den smale og den brede kulturforståelsen. De analytiske undersøkelsene gjøres med utgangspunkt i de kulturpolitiske tekstene ved å stille det følgende forskningsspørsmålet *Hvordan kommer de politiske partienes kulturforståelse til uttrykk i de kulturpolitiske tekstene?* Altså undersøker hva slags kulturforståelse man kan si at de politiske partiene har. Dette gir også en indikasjon på hva slags kulturbegrep partiene bruker.

For å illustrere hvordan jeg tenker vil jeg bruke en skala som et språklig bilde. Jeg ser for meg en skala som strekker seg som en vannrett linje fra venstre til høyre. På skalaens venstre side finner man den smale kulturforståelsen, der det kun er de høyverdige kunstformene som anses som kultur. På denne siden av skalaen er finner man det smale kulturbegrepet som kun omfatter *the fine arts*. Etter hvert som man beveger seg mot skalaens høyre side utvides kulturforståelsen mot en bred kulturforståelse som kobler alle sider av et samfunn til kultur.

Jeg undersøker partienes kulturforståelse ved først å oppsummere hvilke temaer som utgjør partienes kulturpolitikk. Kulturpolitikkenes omfang gir et inntrykk av hvor jeg kan plassere partiene på skalaen over kulturforståelse. Ved å plassere partiene på denne skalaen kan jeg både si noe om hvilken kulturforståelse partiene har, og dermed også hva slags kulturbegrep det er naturlig å tro at de arbeider med.

10.1 Kulturpolitikkenes omfang

Den kulturpolitiske teksten til Sosialistisk Venstreparti heter *Kultur og idrett*, og er et eget kapittel i partiprogrammet. Dette kapittelet er delt inn i underkapitler som tar for seg spesifikke tema. Disse temaene er bibliotek, språk og litteratur, kultur for barn og unge, kunstneres leve- og arbeidsvilkår, statlige institusjoner som for eksempel teatre, musikk, film og kino, scenekunst, billedkunst og kunsthåndverk, arkitektur og design, pengespill, kulturvern, idrett og friluftsliv.

Arbeiderpartiets kulturpolitiske tekst er en del av kapittelet *Bygge landet videre* i partiets partiprogram. Dette kapittelet er delt inn i omfattende underkapitler, og underkapitlene *Frivillig fellesskap*, *Kultur – opplevelser og deltakelse* og *Idretts- og aktivitetsglede* er det jeg regner som partiets kulturpolitikk. Underkapittelet *Frivillig fellesskap* handler om den

frivillige sektorens rolle i samfunnet. *Kultur – opplevelser og deltakelse* handler om kulturopplevelser av ulik art som lavterskeltilbud som biblioteker, Den kulturelle skolesekken, fellesskap, eldreomsorg, kultur som næring og forståelse mellom mennesker. Det siste underkapittelet *Idretts- og aktivitetsglede for alle* handler om emner knyttet til idretten.

Senterpartiets kulturpolitiske tekst er også en del av et større kapittel i partiets partiprogram. Partiets kulturpolitikk er samlet som underkapittelet *Kulturen binder mennesker sammen* i det mer omfattende kapittelet *Samfunnet bygges nedenfra*. Underkapittelet innledes med noen avsnitt som rører ved tema som lag- og foreningsliv, kulturminner, bibliotek og museum, den kulturelle grunnmuren, den norske kirke og kulturskolene. Videre tar teksten for seg temaene idrett, språklig mangfold, mediemangfold og frivillig sektor.

Kristelig Folkepartis kulturpolitiske tekst består av tre kapitler i partiets partiprogram. Kapitlene er delt inn i mindre underkapitler. Det første kapittelet *Kunst og kultur* består av underkapitler som tar for seg temaene mangfold, barn og unge, kor og vokalmusikk, korps, film, språk, opera, ballett og teater, kulturbærere, kulturminner, kirkebygg som kulturminner, levende kultur og bøker. Det andre kapittelet *Idrett* består av underkapitler som tar for seg temaene idrettsanlegg, idrett for alle, svømming, fysisk aktivitet og doping. Det tredje kapittelet *Mediepolitikk* består av underkapitler som tar for seg temaene vannskilleprinsippet, Internett og målet om et universelt utformet samfunn.

Venstres kulturpolitiske tekst er også et eget kapittel i partiets partiprogram. Kapittelet *Kultur og informasjon* er delt inn i lengre underkapitler som tar for seg temaene et fritt kulturliv, kunst og kunstnere, litteratur og språk, barne- og ungdomskultur, frivillighet, idrett, kulturvern og informasjonssamfunnet.

Høyres kulturpolitiske tekst er en del av det større kapittelet *Utdanning og kultur*. Partiets kulturpolitikk fordeles på underkapitlene *Kunst og kultur*, *Idrett og frivillighet*, *Norsk kulturarv og språk* og *Medier*.

Fremskrittspartiets kulturpolitiske tekst består av kapittelet *Kultur og idrett*. Dette kapittelet består av underkapitlene *Vår felles kulturarv*, *Frivillighet*, *Korps*, *Idrett*, *Kulturelle*

opplevelser, Åndsverk og rettigheter, Arkiv, bibliotek og museer, Språk og litteratur, Film, audiovisuell sektor og andre medier og Kultur som næring.

10.2 Kulturforståelse og kulturbegrep

Oppsummeringen av partienes kulturpolitikk viser at samtlige partier har en omfattende kulturpolitikk som tar for seg et bredt spekter av kulturelle temaer som omfatter mer enn det som kan karakteriseres som *the fine arts*. Ut i fra dette kan man altså se at partiene kan plasseres på høyre side av skalaen over kulturforståelse. Denne plasseringen vil også gi utslag på partienes kulturbegrep som dermed kan karakteriseres som et utvidet kulturbegrep.

Temaer som knyttes til *the fine arts* og som er typiske for den smale kulturforståelsen finner man blant annet hos partiene Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Venstre. Dette er temaer som musikk, billedkunst og scenekunst. Partiene har altså en kulturpolitikk som omfatter temaer som i seg selv hadde utgjort en smal kulturforståelse. Når partienes kulturpolitikk imidlertid også omfatter temaer som arkitektur og design, idrett, friluftsliv, kulturminner, medier og informasjonssamfunnet kan man ikke betegne partienes kulturforståelse som smal.

Det er altså gjennomgående at de kulturpolitiske tekstene omfatter temaer som går utover *the fine arts*. Det fører til at man kan karakterisere partienes kulturforståelse som bredere og mer samfunnsvitenskapelig. Stort sett alle de kulturpolitiske tekstene har for eksempel egne underkapitler som tar for seg temaet idrett. Dette er et tydelig eksempel på at partiene har en bred kulturforståelse. Ut i fra de kulturpolitiske tekstene er det altså ingen av partiene som har den klassiske smale kulturforståelsen som var vanlig før 1970-tallet.

I tillegg til idrett er det flere temaer som er går igjen i de forskjellige kulturpolitiske tekstene. For eksempel er frivillighetsarbeid og språk noe som stort sett alle tekstene setter fokus på. Disse temaene er også typiske temaer som kan knyttes til den antropologiske, brede kulturforståelsen. Andre temaer som går igjen i flere av tekstene er litteratur, museer, bibliotek, kultur for barn og unge, kulturvern og friluftsliv. Sett fra et antropologisk perspektiv er også dette elementer som utgjør deler av kulturen, men de har ingen direkte tilknytning til kunstfeltet og *the fine arts*. Altså vitner kulturpolitikken omfang i de kulturpolitiske tekstene om at samtlige partier hører til på den høyre siden av skalaen over kulturforståelse.

Tilnærmingen til temaene i partienes kulturpolitikk er unik for hvert parti, og dette henger sammen med partienes ulike politiske ideologi. Det er for eksempel forskjellig hvordan de kulturpolitiske tekstene viser at partiene stiller seg til de delene av kulturlivet som får økonomisk støtte fra det offentlige. Noen kulturpolitiske tekster viser til at det må gjøres en kobling mellom kulturlivet og næringslivet, som nevnt i tidligere analyseledd. Ifølge tekstene til blant annet Venstre, Høyre og Fremskrittspartiet vil en slik kobling føre til at kulturlivet i større grad kan stå på egne økonomiske ben. Andre tekster igjen legger større vekt på at det er det offentliges oppgave å gi økonomisk støtte til de ulike sidene av kulturlivet. Dette ser man blant annet i Sosialistisk Venstrepartis kulturpolitiske tekst.

Man kan altså si at samtlige partier har en bred kulturforståelse slik Gran og De Paoli (2006: 45-46) og Tønnesson (2012: 33) beskriver det, fordi partienes kulturpolitikk i større grad fanger opp *the way of life* fremfor kun *the fine arts*. Den samfunnsvitenskapelige kulturforståelsen er verdinøytral, og inkluderer som nevnt alle sider ved et samfunn som kultur. Temaene som de kulturpolitiske tekstene omfatter faller dermed inn under denne kulturforståelsen.

Man kan også koble det utvidede kulturbegrepet til partienes kulturpolitikk og deres brede kulturforståelse. Som vi husker fra teorien om den samfunnsvitenskapelige kulturforståelsen og det utvidede kulturbegrepet er det flere likhetstrekk mellom de to, men de er ikke helt sammenfallende likevel. Det utvidede kulturbegrepet er ikke verdinøytralt, men istedenfor et verdibegrep som skifter meningsinnhold i takt med den rådende kulturpolitikken. Begrepet viser til hva de offentlige myndighetene anser som støtteverdige praksiser, uttrykksformer og institusjoner som også speiler *the way of life* fremfor bare *the fine arts* (NOU nr. 4: 58-59). I og med at samtlige partier inkluderer temaer fra *the way of life* i sin kulturpolitikk kan man derfor si at partiene bruker et utvidet kulturbegrep.

Meningsinnholdet som hvert parti legger i sitt utvidede kulturbegrep er derimot varierende. Dette kommer til uttrykk gjennom hva som inkluderes i det enkelte partis kulturpolitikk. Når de kulturpolitiske tekstene for eksempel ikke inkluderer friluftsliv som en del av et partis kulturpolitikk, kan man anta at dette er et tema partiet ikke anser som sentralt. Dermed faller friluftsliv utenfor partiets utvidede kulturbegrep.

11. Retorisk analyse

Det fjerde og siste analytiske leddet i denne avhandlingen er den retoriske analysen. I dette analyseleddet stiller jeg det følgende forskningsspørsmålet til de kulturpolitiske tekstene: *Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom de retoriske bevismidlene etos, patos og logos?*

Jeg undersøker altså hvordan de kulturpolitiske tekstene bruker språket for å overbevise sine lesere gjennom de retoriske bevismidlene. Partiprogrammer er tekster som skal overbevise sine lesere om at politikken til det enkelte parti er den mest egnede. I tillegg skal tekstene skape sin egen nisje som gjør at de skiller seg fra andre tekster av samme slag. Dette skillet ligger typisk i den politiske ideologien til partiene.

De retoriske bevismidlene som en tekst bruker i sitt arbeid med å overbevise leseren er tilknyttet ulike deler av mennesket. Retorikken baserer seg på et menneskesyn som anerkjenner at mennesket består av både hode, mage og hjerte. Mennesket er en enhet av fornuft, følelser og vilje. Man må derfor appellere til menneskets hode gjennom sakens rasjonalitet, logos, menneskets mage gjennom følelser, patos, og menneskets hjerte gjennom talerens troverdighet, etos (Kjeldsen 2014: 94). De kulturpolitiske tekstene bør altså appellere til mottageren som et helt menneske for å være overbevisende.

11.1 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? - Sosialistisk Venstreparti

Den kulturpolitiske teksten til Sosialistisk Venstreparti bærer preg av et folkelig språk. Formuleringer som ”folk flest” og ”oss alle” bidrar til å senke terskelen mellom partiet som teksten uttaler seg på vegne av og dens mottager. Slike formuleringer viser også at skriveren av teksten vet noe om mottagerens vaner, som for eksempel at man hører på musikk og leser bøker, og dermed er kulturforbrukere. Det er interessant at Sosialistisk Venstrepartis tekst er formulert på en sånn måte at det ikke gjøres et skille mellom befolkningen og partiet. Partiet fremstår også som en naturlig del av *folk flest*. Når både partiet Sosialistisk Venstreparti og leseren inkluderes i fellesskap som *folk flest* fremstår dette som en slags velvilje i teksten. Leseren kan derfor oppleve at Sosialistisk Venstreparti er vennlig innstilt overfor en, fordi teksten poengterer at både jeg som leser og partiet inngår i det samme folket. Teksten viser altså en velvilje overfor leseren og dette bidrar til å styrke partiets etos.

Teksten styrker også Sosialistisk Venstrepartis troverdighet gjennom setninger som ”Flest mulig skal ha anledning til oppleve og utøve kunst, kultur, idrett og friluftsliv”. Altså ønsker partiet at så mange som mulig skal få delta på den kulturelle arena, og oppleve hva den har å by på. Dette kan man også betegne som en slags velvilje som partiet viser overfor landets befolkning. Denne velviljen bidrar til å fremstille Sosialistisk Venstreparti som en troverdig politisk aktør.

Når det gjelder følelsesappell trekker ikke teksten spesielt på de følelsene som Aristoteles mente at en retorisk ytring kan vekke. På tross av dette har teksten følelsesappell, altså patos. Den omtalte folkelige stilen bidrar til å skape en følelse av fellesskap, slik det også ble beskrevet i adressivitetsanalysen. Språkets folkelige stil hjelper til med å viske ut skillene mellom partiet og leseren ved at det brukes formuleringer og kategorier som omfatter begge parter, det skapes *common ground*. Dermed fremstår ikke partiet som noe opphøyd og abstrakt, men som en samling mennesker med meninger om hvordan kulturlivet og kulturpolitikken bør være. Denne fellesskapsfølelsen kan også skape en likeverdsfølelse fordi partiet ikke inntar en opphøyd posisjon, men heller stiller seg på linje med leseren som en del av folket.

Videre er det mer eller mindre gjennomgående at teksten henviser til ulike sider av samfunnet, menneskene som utgjør samfunnet eller noen av deres egenskaper. For eksempel åpner beskrivelsen ”Musikk er en kunstform som er tilgjengelig og nær folk i hverdagen på en annen måte enn mange andre kunstformer” for at leseren kan reflektere over eget musikkonsum. Dette kan føre til at leseren kjenner seg igjen i beskrivelsen, og dermed opplever at tekstens budskap passer med ens eget liv og meninger, ens doxa. En slik språklig strategi bidrar til å styrke tekstens logos ved at beskrivelsene fremstår som sanne og relaterbare.

Når et nytt tema presenteres i den kulturpolitiske teksten brukes gjerne de første setningene til å sette temaet inn i en samfunnsmessig kontekst. Dette gir leseren mulighet til å kjenne seg igjen og reflektere, og dermed også vurdere om teksten fremstår som sann og logisk. Etter de innledende setningene beveger argumentasjonen seg over på hva partiet spesifikt mener, og tekstens politiske tyngde øker. Denne måten å bygge opp argumentasjonen på styrker tekstens logos. Først fanges leserens oppmerksomhet når teksten setter temaet inn i en gjenkjennelig

samfunnsmessig kontekst, før den greier ut om partiets meninger om temaet. De kulturpolitiske temaene innledes altså på et samfunnsmessig og folkelig plan, før teksten beveger seg over på de rent politiske aspektene og slik styrkes tekstens argumentasjon og logos.

Tekstens oppbygning bidrar til å gi en oversiktlig leseropplevelse med sine korte underkapitler som alle blir oppsummert med en punktliste over hva *SV jobber for*. Temaene er sortert på en synlig og logisk måte som skaper progresjon og flyt i teksten. Dette bidrar til å styrke tekstens logos ved at temaene i teksten og dens budskap lettere trer frem for leseren.

11.2 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? - Arbeiderpartiet

Arbeiderpartiets kulturpolitiske tekst inneholder flere formuleringer som er utformet slik at de fremstiller partiet som troverdig, og dermed styrker dets etos. Dette ser man for eksempel i setningen ”Arbeiderpartiet mener at det offentlige må støtte opp under dette frivillige arbeidet på en måte som er minst mulig belastende for organisasjonslivet”. Partiet ønsker altså å styrke det frivillige arbeidet i landet på en måte som ikke blir belastende. Hva teksten legger i ordet *belastende* konkretiseres ikke, og det kan gi rom for undring. Ønsker for eksempel Arbeiderpartiet å bare styrke det frivillige arbeidet litt? Eller vil partiet passe på at det ikke blir politikere som styrer frivilligheten? Uansett hva Arbeiderpartiet legger i ordet *belastende*, er det i hvert fall tydelig for leseren at partiet ønsker å hjelpe det frivillige arbeidet i landet. Setningen er et eksempel på hvordan teksten styrker partiets etos, ved å vise til hvordan Arbeiderpartiet ønsker å bidra til å styrke en del av kulturlivet.

Arbeiderpartiets troverdighet styrkes også gjennom setningen ”Gode og funksjonelle idrettsanlegg er, sammen med god skoloring og lederskap, det viktigste bidraget til idrettens arbeid med å skape gode aktivitetstilbud for barn og unge og for å øke den fysiske aktiviteten i befolkningen”. Dette er betraktninger som vitner om at Arbeiderpartiet har satt seg inn i hva som kreves for at idretten skal kunne tilby et godt aktivitetstilbud. Dermed fremstår partiet som forstandige, og dette er også med på å styrke dets etos.

Heller ikke denne teksten bærer særlig preg av den store følelsesappellen til leseren. Likevel kan man si at underkapittelet *Frivillig fellesskap* kan vekke en slags stolthetsfølelse over hva det frivillige arbeidet faktisk betyr for det norske samfunnet. Når teksten trekker frem

eksempler på hvilke arenaer frivilligheten arbeider på, og hva dette arbeidet betyr kan det hende at leseren føler seg stolt. Kanskje spesielt hvis leseren er en av de 10 millioner medlemmene som ifølge teksten er en del av den norske frivilligheten.

Fordi teksten ikke preges av den store følelsesappellen, må språket arbeide på andre måter for å engasjere leseren. Engasjementet kommer blant annet til uttrykk gjennom positivt ladete ord som *stimulere, engasjement, appellere, styrke, forståelse, samarbeid* og *ambisjoner*. Dette er ord som gir språket flyt og som bidrar til å holde på leserens oppmerksomhet.

Når det gjelder tekstens overbevisende evne gjennom logos har tekstens struktur en sentral rolle. Arbeiderpartiets kulturpolitikk består av underkapitlene *Frivillig fellesskap, Kultur - opplevelser og deltakelse* og *Idretts- og aktivitetsglede for alle* i det mer omfattende kapitlet *Bygge landet videre*. Disse tre underkapitlene oppsummeres med hver sin punktliste over hva *Arbeiderpartiet vil*. Denne strukturen fremmer tekstens logos i den forstand at argumentasjonen sortert tematisk. Dermed blir det lettere for leseren å forstå hva de ulike delene av teksten handler om.

Arbeiderpartiets kulturpolitiske tekst innleder gjerne et nytt avsnitt med en generell påstand, eller et eksempel, før den videre presenterer partiets politikk som bygger opp under påstanden. I underkapitlet *Frivillig fellesskap* ser man dette i underkapitlets første avsnitt. De innledende setningene "Vi lever og utvikles sammen med andre. Å tilhøre små og store fellesskap bidrar både til trygghet og frihet" er en generell påstand om hvordan vi som mennesker lever og utvikles og hva som gir oss trygghet og frihet. Videre utover i avsnittet redegjør teksten for hvem som har ansvar for hva i forbindelse med fellesløsninger og sivilsamfunnet, og dette bygger dermed opp under de to innledende setningene.

Man ser den samme tendensen i underkapitlet *Kultur - opplevelser og deltakelse* der det andre avsnittet innledes med setningen "Det er samspillet mellom kulturlivets aktører som gir en helhetlig kulturpolitikk". I resten av avsnittet redegjør teksten for denne påstanden og Arbeiderpartiets standpunkt i saken. Når tekstens argumenter er organisert på denne måten styrkes logos ved at temaet først kobles til et samfunnmessig nivå, før teksten presenterer de mer dyptgående politiske standpunktene. Dette gjør at leseren får rom til å kjenne seg igjen i avsnittenes innledende setninger, og det er dermed større sjanse for at den videre teksten appellerer til leseren.

En teksts påstander og eksempler må være forenlige med leserens doxa for at det skal være mulig for teksten å overbevise gjennom logos. Når teksten gjør bruk av de noe generelle innledende setningene i avsnittene øker det sjansen for at leseren kjenner seg igjen. Selv om setningene kanskje ikke passer perfekt til leserens doxa, vil det for eksempel være vanskelig å motsi at man lever og utvikles sammen med andre mennesker.

I underkapittelet *Frivillig fellesskap* viser teksten til at ”Det er over 10 millioner medlemmer i de frivillige organisasjonene i Norge (...)”. Når teksten henviser til fakta på denne måten bidrar det til å styrke tekstens overbevisende evne gjennom logos. Det kan for eksempel hende at leseren ikke var klar over hvor mange nordmenn som er engasjert i frivillige organisasjoner. Setningens faktainnhold kan altså opplyse leseren. Når teksten viser til konkrete medlemstall styrkes altså argumentasjonen slik at den fremstår som mer pålitelig overfor leseren.

11.3 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? - Senterpartiet

Senterpartiets kulturpolitiske tekst arbeider med å etablere etos allerede i det innledende avsnittet, i underkapittelet *Kulturen binder mennesker sammen*. Det første avsnittet redegjør for at partiets kulturpolitikk skal sikre at alle får tilgang til kulturlivet på tvers av samfunnets ulike skillelinjer. Teksten fremstiller altså Senterpartiet som et inkluderende parti som vil sørge for at alle skal få være med, på tross av de forskjellene som finnes i samfunnet. Slik det fremstår i teksten opererer altså Senterpartiet med et slags likhetsprinsipp der alle skal ha de samme rettighetene til å delta. Dette bidrar til å styrke partiets etos, og fremstiller partiet som troverdige i deres ønske om å føre en kulturpolitikk for alle landets innbyggere.

Når den kulturpolitiske teksten viser til partiets ønske om å gjøre gode gjerninger, som å verne om viktige kulturarenaer, styrke den kulturelle grunnmuren og opprettholde det språklige mangfoldet, bidrar også dette til å styrke partienes etos. Uavhengig av om man for eksempel vet hva den kulturelle grunnmur er, fremstår dette som gode gjerninger som kan være fruktbare for samfunnet. Tekstens presentasjon av slike gode gjerninger bidrar også med å fremstille Senterpartiet som troverdige overfor leseren.

Videre appellerer heller ikke Senterpartiets tekst til spesielle følelser hos leseren. Teksten har en svært informativ stil som blant annet forsterkes med bruken av fagterminologi. Begreper som *rammevilkår*, *pressestøtte*, *momskompensasjonsordninger* og *rapporteringssystemer* bidrar til at teksten fremstår som faglig. Språket er altså opplysende uten at den rører ved noen av de følelsene, eller varianter av disse, som Aristoteles sier at en retorisk ytring kan vekke hos mottageren.

På tross av dette bidrar positivt ladede ord med å krydre teksten slik at den ikke fremstår som for informativ slik at den blir tung å lese. Ord som *prioritere*, *stimulere*, *styrke*, *investering*, *inkluderende*, *motvirke* og *utfyller* er med på å skape en engasjerende flyt. Hvis teksten ikke hadde benyttet seg av slike positivt ladede ord kunne den bli oppfattet som kjedelig eller uengasjerende, spesielt fordi teksten kan fremstå som noe nøytral slik vi så i adressivitetsanalysen. Den omfattende bruken av positivt ladede ord blir derfor viktig når teksten arbeider for å overbevise leseren gjennom *patos*.

Videre er også denne tekstens struktur sentral for dens overbevisende evne. Senterpartiets kulturpolitikk utgjør kapittelet *Kulturen binder mennesker sammen*. Kapittelet består av flere små underkapitler som har egne underoverskrifter som *Bevar mangfoldet i språket* og *Mer rom for frivillig sektor*, i tillegg til kapittelets navn *Kulturen binder mennesker sammen*. Disse underoverskriftene forklarer på en mer detaljert måte hva slags argumenter de påfølgende avsnittene består av. Underoverskrifter som kun består av ett ord har også en forklarende og strukturerende funksjon. Forskjellen er at de lengre underoverskriftene har større mulighet til også å angi tonen i teksten. Underoverskriften *Sikre et mangfold av medier* er i mye større grad forklarende enn hva for eksempel *Medier* hadde vært. Den førstnevnte overskriften viser til at det er et mangfold blant mediene som skal eller bør sikres. Den sistnevnte overskriften hadde bare gitt en tematisk indikator på hva den videre teksten ville handlet om. Altså bidrar de lengre underoverskriftene til å styrke tekstens *logos* ved at de skaper større forståelse for hva saken i teksten er, altså hva teksten vil dreie seg om.

Senterpartiets kulturpolitiske tekst bruker også eksempler for å styrke sin overbevisende evne. Blant annet trekkes kulturskolene frem som eksempel på arenaer der barn og unge kan videreutvikle seg innen ulike typer kulturelle aktiviteter. Kulturskolene har en etablert posisjon i det norske samfunn som kulturell undervisningsinstitusjon. Det er dermed stor

sjanse for at nettopp et slikt eksempel vil passe sammen med leserens doxa, og dermed fremstå som sant.

11.4 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? -

Kristelig Folkeparti

Kristelig Folkepartis kulturpolitiske tekst har et svært informativt språk, og dette kan bidra til å bygge opp under partiets troverdighet. Språkets informative og formelle tone bidrar til at partiet fremstår som forstandig, og som noen som kan ta fornuftige avgjørelser i forbindelse med kulturpolitiske spørsmål. Når teksten også konsekvent betegner partiet i tredjeperson slik vi så i adressivitetsanalysen er dette også med på å økte den formelle tonen i teksten. Det informative preget forsterkes med ord som *rammebetingelser*, *støtteordning*, *kulturbærere*, *allment folkehelseperspektiv* og *mediemangfold*. Denne typen ordbruk kan betegnes som politisk fagspråk. Når teksten fremstiller partiet som forstandig på denne måten bidrar det til å styrke dets troverdighet overfor leseren.

I tillegg til å fremstille partiet som kompetent og fornuftig, styrker også teksten partiets etos ved å vise til dets velvilje overfor den mangfoldige befolkningen. Dette kommer frem i ingressene som innleder de tre kapitlene *Kunst og kultur*, *Idrett* og *Mediepolitikk*. Tekstens struktur og oppdeling i kapitler vil jeg komme nærmere inn på om litt. I ingressen til kapitlet *Kunst og kultur* står det blant annet at ”KrF vil sikre et mangfoldig, stimulerende og utfordrende kulturtilbud for hele befolkningen”. Denne setningen viser at partiet ønsker å inkludere hele befolkningen i landets kulturtilbud, og at alle skal være velkomne. Dette minner også om et inkluderingsprinsipp som viser til at ingen skal bli stående utenfor. Dermed viser partiet omtanke for befolkningen, og dette gjør at det kan fremstå som troverdig overfor leseren.

Ingressen i kapitlet *Idrett* innledes med setningen ”KrF vil gi barn, ungdom og voksne et bedre idrettstilbud”. Denne setningen er i stor grad tilsvarende til det forrige eksempelet, og dette er også et eksempel på hvordan teksten arbeider for å styrke Kristelig Folkepartis etos. Setningen trekker også på et slags inkluderingsprinsipp ved at teksten presiserer at partiet ønsker å bedre idrettstilbudet for alle befolkningens aldersgrupper.

Det siste kapitlet *Mediepolitikk* innledes med setningen ”Reell ytringsfrihet og en fri og uavhengig presse er forutsetningen for et sunt demokrati og en levende samfunnsdebatt”.

Denne setningen trekker på prinsipper fra det demokratiske idealet som er høyt verdsatt i Norge. Setningen viser at Kristelig Folkeparti strekker seg etter dette idealet ved å arbeide både for reell ytringsfrihet og en uavhengig presse.

Eksemplene fra de tre ingressene er alle med på å vise hvordan teksten fremstiller Kristelig Folkeparti som et troverdig parti. Ved at teksten viser til ulike måter partiet ønsker å inkludere og forbedre, underbygger dette bildet av et inkluderende og omtenkstomt politisk parti. Når teksten arbeider for å skape et slikt bilde av partiet vil det være lettere for leseren å la seg overbevise.

Heller ikke Kristelig Folkepartis tekst er spesielt preget av følelsesappell til leseren. Det kan for eksempel tenkes at tekstens informative og formelle tone ikke sammenfaller med appell til de store følelsene. På tross av dette er det et engasjerende driv i språket. Dette drivet kommer også her til uttrykk gjennom bruk av positivt ladede ord som *egenverdi*, *muligheter*, *engasjerende formidlingsopplegg*, *folkebevegelse* og *forutsetning*. Denne typen ord bidrar til at teksten fremstår som mer engasjerende og interessant, enn hvis de hadde vært utelatt eller for eksempel byttet ut med mer byråkratiserende ord.

Teksten gjør også bruk av noen eksempler, og dette bidrar til å krydre den informative teksten og styrke tekstens logos. I kapitlet om idrett vises det for eksempel til at idrett er viktig for "livsglede, gode fellesopplevelser og aktivitetsutfoldelse og for å fremme god helse i befolkningen". Tekst kan som nevnt ta i bruk eksempler for å styrke logos. Dette eksemplet er såpass åpent at det kan resonneres med de fleste doxa, og dermed bidra til at forskjellige lesere opplever at Kristelig Folkepartis idrettspolitik fremstår som fornuftig.

11.5 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? -

Venstre

Venstres kulturpolitiske tekst innledes med ingressen "Venstres politikk for det sivile samfunn har som mål å skape frie rammer for en kritisk offentlighet". Det sentrale i denne ingressen er de frie rammene og den kritiske offentligheten. Teksten viser at partiet ikke ønsker å legge bånd på det sivile samfunn ved å etablere strenge rammer, som kanskje forbindes med land med andre styringssett. I og med at partiet ønsker å ha frie rammer, viser dette at partiet har tillit til sitt folk. Samtidig er det underliggende at folket skal handle innenfor disse frie rammene, som man kan tenke seg at er rammene for hva som sømmer seg i

det norske samfunnet. Den kritiske offentligheten som teksten viser til er en viktig bestanddel i vårt demokratiske samfunn. Teksten spiller derfor også på demokratiske prinsipper som nordmenn kan identifisere seg med. Altså viser ingressen i Venstres kulturpolitiske tekst at partiet har tillit til folket, og dette gjør at det fremstår som troverdig.

De to neste avsnittene på samme side som ingressen arbeider også for å styrke Venstres troverdighet. I disse avsnittene viser teksten blant annet til at partiet mener at kunnskap skal spres, fordi dette er en form for makt. ”Kunnskap er makt, og makt skal spres”. Altså ønsker ikke partiet å sette seg selv i en posisjon der de har et kunnskapsmessig overtak på sitt folk. Partiet ønsker heller at folket skal ha tilgang på denne kunnskapsmessige makten. For å få til spredningen av kunnskap må den gjøres tilgjengelig gjennom ulike institusjoner og kanaler. Når kunnskap gjøres tilgjengelig på denne måten ligger det også som et premiss at befolkningen tar ansvar for egen læring. Altså kreves det at befolkningen tar initiativ til å erverve seg den kunnskapen de har behov for. Den kulturpolitiske teksten viser altså at Venstre har tillit til folket og ønsker å gi oss frihet under ansvar.

Videre kan Venstres kulturpolitiske teksten minne om en slags reportasje fra et magasin eller en avis. En av grunnene til dette er at kapittelet har en egen forside med både bilde og ingress. Man kan tenke seg at det har vært sentralt å fullt ut benytte seg av forsidens potensiale for å etablere og opprettholde etos. Hvis teksten allerede på forsiden begynner arbeidet med å fremstille partiet som troverdig, vil det være større sjanser for at leseren blar om og fortsetter å lese om partiets kulturpolitikk.

Språket i Venstres kulturpolitiske tekst er svært informativt, og denne informative skrivemåten gir teksten et formelt trekk, slik vi også så i adressivitetsanalysen. Det er derfor ikke overraskende at teksten bærer lite preg av følelsesappell til leseren. Kombinasjonen av den formelle tonen i teksten, og dens struktur med underkapitler og oppsummeringene i konsise punktlistor gjør at man kan sammenligne teksten med tekster man finner i lærebøker eller annen faglitteratur.

På tross av tekstens formelle preg er det noen språklige detaljer som arbeider for å engasjere leseren, blant annet positivt ladede ord. I underkapittelet *Idrett* brukes ordene *trivsel*, *sosiale nettverk* og *engasjement*. Disse ordene beskriver på hver sin måte ulike positive sider ved

Venstres politiske tilnærming til idrett. De positivt ladede ordene sørger dermed for å skape en driv i teksten som bidrar til å holde på leserens oppmerksomhet og engasjement.

Som nevnt kan Venstres kulturpolitiske tekst minne om en reportasje. Kapittelet *Kultur og informasjon* har en egen forside der kapittelets navn er innfelt i et bilde. Dette bildet fremstår som en fusjon av et fotografi og et abstrakt maleri. Fotografiet er et utsnitt av et menneskeansikt med fokus på et øye. Dette øyet stirrer på leseren, og det kan se overrasket eller skremt ut. Bildet av øyet kan egentlig fremstå noe forvirrende. Er det for eksempel meningen at bildet skal minne leseren om billedkunst som enten opprører eller provoserer?

Teksten på kapitelforsiden er delt inn i to kolonner slik man er vant med fra magasiner og aviser. Denne kolonnestrukturen er gjennomgående i teksten, og bidrar også til at teksten ligner en slags reportasje. Strukturen gjør at leseren kan trekke på kunnskap om hvordan tekster som ser ut som denne bør leses, og hvilke forventninger man kan ha. Leserens kan dermed mobilisere den ”rette” måten å lese på. Tekstens logos styrkes gjennom denne strukturen ved at leseren kan gjenkjenne strukturen og dette kan bidra til at tekstens budskap fremstår klarere.

11.6 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? - Høyre

Høyres kulturpolitiske tekst består av underkapitlene *Kunst og kultur*, *Idrett og frivillighet*, *Norsk kulturarv* og *Medier*, og er en del av det mer omfattende kapittelet *Utdanning og kultur* i partiets partiprogram. Det er naturlig å tenke at et slikt omfattende kapittel innledes med ett eller flere introduserende avsnitt, slik man for eksempel ser i det kapittelet Senterpartiets kulturpolitiske tekst er en del av. Her brukes de innledende avsnittene til å begynne arbeidet med å fremstille partiet som troverdig. Dette gjør ikke Høyres *Utdanning og kultur*, og det blir dermed opp til underkapitlene *Kunst og kultur*, *Idrett og frivillighet*, *Norsk kulturarv* og *Medier* å eventuelt styrke partiets troverdighet.

I Høyres kulturpolitiske tekst er det noen få eksempler på at teksten bruker språket for å styrke partiets troverdighet. Setningen ”Høyre vil satse på idrettsanlegg og tilrettelegge for at alle som ønsker det, kan delta i fysisk aktivitet.” er et slikt eksempel. Setningen viser at partiet ønsker å både satse på og tilrettelegge for de som vil delta i fysisk aktivitet. Dette er en måte å vise partiets velvilje overfor folket, og dermed også en måte å styrke dets etos. Formuleringen

”tilrettelegge for at alle som ønsker det” viser indirekte til at Høyre også vil tilrettelegge for den delen av befolkningen som har andre forutsetninger for å delta i fysisk aktivitet enn resten av befolkningen. Setningen er altså langt på vei i tråd med et inkluderingsprinsipp som det norske folk er godt vant med. Partiets etos styrkes dermed ved at det ønsker å gi alle som ønsker det innpass i fysisk aktivitetstilbud.

Punktlistene over *Høyres løsninger* oppsummerer hvert underkapittel i den kulturpolitiske teksten. Disse listene kan også bidra til å fremstille partiet som troverdig, fordi listenes overskrift tydeliggjør at partiet har noen løsninger som det mener vil forbedre vår egen samtid. Når teksten presenterer løsninger som vil forbedre samtiden kan det bidra til at partiet fremstår som kompetent, og som noen som kan ta fornuftige og veloverveide beslutninger.

Underkapittelet *Idrett og frivillighet* forteller om at nordmenns deltagelse i idrett og frivillighet ligger på verdenstoppen. Å hevde seg i verdenstoppen, uavhengig av i hva, er en stor prestasjon. Dette kan vekke en følelse av stolthet hos leseren. Selv om det ikke nevnes spesifikt i teksten konnoterer gjerne den norske idrettsdeltagelsen til langrenn og annen skisport. Innenfor disse idrettsgrenene er Norge viden kjent for store prestasjoner, og ordtaket ”det er typisk norsk å være best” trekkes gjerne frem når en norsk idrettsutøver vinner gullmedalje. Denne stoltheten over Norges plass på idrettshimmelen kan nesten bevege seg over i patriotisme og nasjonalisme, fordi det er et så sterkt symbol på Norge og det norske.

Underkapittelet *Idrett og frivillighet* tar også for seg frivillighetens rolle i det norske samfunnet. Frivilligheten konnoterer gjerne til både foreningsliv og dugnadsånd som også er kjennetegn for Norge og det norske folk. Denne typen aktiviteter bygger på sosialistiske prinsipper om at alle skal bidra slik at alle kan nyte av godene. Norge har siden andre verdenskrig hatt en overvekt av sosialistiske regjeringer, og dette fellesskapsprinsippet er godt innarbeidet i den norske folkesjelen.

Høyres kulturpolitiske tekst gjør også bruk av positivt ladede ord for å skape engasjement. Disse ordene finner man spesielt i tekstens oppsummerende punktlistene der Høyres løsninger for ulike kulturpolitiske temaer oppsummeres. De positivt ladede ordene er blant annet *sikre, styrke, legge til rette, opprettholde, innføre, bedre, øke, utarbeide, modernisere* og *legge til rette for*. Disse ordene kan karakteriseres som engasjerende, spesielt fordi de alle henviser til ulike handlinger som Høyre ønsker å gjøre. Felles for disse plussordene er også at de er

fremtidsrettede. De viser til hva Høyre ønsker å gjøre i fremtiden. Denne fremtidsrettetheten bidrar til å skape forventninger hos leseren om hvordan den kulturelle fremtiden kan se ut ifølge Høyres visjon.

Videre kommer tekstens overbevisende evne i form av logos til uttrykk gjennom tekstens struktur. Avsnittene i partiets kulturpolitiske tekst er forholdsvis korte og konsise, med unntak av underkapittelet *Idrett og frivillighet* som har betydelig mer tekst enn de andre underkapitlene. Ved at teksten jevnt over er såpass kortfattet gjør dette at budskapet kommer tydelig frem. Teksten risikerer ikke at budskapet ”forsvinner i ord” fordi avsnittene er såpass konsise. Punktlistene over *Høyres løsninger* opptar også visuelt mye plass på sidene i teksten, og dette gjør at de lett kan tiltrekke seg leserens oppmerksomhet. I disse listene er det tekstlige innholdet enda mer konsist. Man kan dermed si at tekstens konsise stil bidrar til å styrke dens logos ved at argumentasjonen er tydelig fremtredende.

Tekstens logos styrkes også gjennom påstander som kan passe med leserens doxa. Disse påstandene er forholdsvis åpne, og dette gjør at de kan tiltale mange lesere på tross av deres ulikheter. Et eksempel på slike påstander er den følgende setningen som er hentet fra underkapittelet *Kunst og kultur*: ”Kulturliv bidrar til å utfordre oss og til å åpne oss for det ukjente”. Et annet eksempel på hvordan teksten bruker påstander som kan passe med leserens virkelighetsoppfatninger er setningen ”Digitalisering av mediene medfører grunnleggende endringer i mediebildet (...)”. Vår egen samtid er i konstant forandring og den digitale verden tar stadig større plass i hverdagen vår. Når teksten peker på hvordan digitalisering forandrer mediebildet er dette en påstand som leseren gjerne vil kunne kjenne seg igjen i. Denne typen påstander bidrar altså til å styrke tekstens logos, ved at leseren kjenner seg igjen og opplever at det teksten sier passer sammen med ens egen virkelighetsoppfatning. Når leseren opplever denne gjenkjennelsen er det altså større sjanse for at tekstens innhold fremstår som fornuftig og riktig for leseren.

11.7 Hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom etos, patos og logos? -

Fremskrittspartiet

Fremskrittspartiets kulturpolitiske tekst består av kapittelet *Kultur og idrett*. Kapittelet innledes med fem avsnitt som tar for seg ulike aspekter av kulturlivet i Norge. Disse avsnittene fungerer også som en innledning til resten av kapittelets underkapitler. I disse avsnittene er det flere setninger som bidrar til å etablere og bygge opp under partiets etos. Setningen i det første avsnittet lyder: ”Fremskrittspartiet ønsker et levende kultur- og idrettsliv, med minst mulig politisk styring, basert på personlig engasjement og frivillighet”. Setningen viser både at Fremskrittspartiet ønsker et levende kultur- og idrettsliv, samtidig som partiet også fremmer at dette må baseres på personlig engasjement og frivillighet. Leseren kan derfor gå ut i fra at dette er en overveiing partiet har gjort, og at dette er den beste måten å drifte kultur- og idrettslivet ifølge partiets politiske ideologi. Teksten begynner altså å etablere partiets etos allerede i den første setningen i den kulturpolitiske teksten.

Videre utover i teksten finner man setninger som ”Mye av trivselen til folk er knyttet til opplevelser på det kulturelle området” og ”Et levende kultur- og idrettsliv i bygd og by har stor betydning med tanke på trivsel og livskvalitet”. Disse setningene er også eksempler på hvordan teksten styrker partiets etos. Den første setningen viser at partiet har kunnskap om hva som ofte er kilde til trivsel. Dette gjør at partiet fremstår som velvitende, og man kan derfor gå ut i fra at partiet kan ta fornuftige avgjørelser. Den andre setningen viser at partiet vet at kultur- og idrettsliv har stor betydning, uavhengig av hvor man befinner seg geografisk. Setningene fremstiller Fremskrittspartiet som troverdig ved å vise at partiet har kunnskap om folkets trivsel og livskvalitet, og at de vet hvordan de skal bruke denne kunnskapen. Begge setningene kan også sies ha en følelsesmessig appell til leseren ved at de spiller på trivsel og livskvalitet som er viktige faktorer i et menneskes liv.

Den kulturpolitiske teksten til Fremskrittspartiet har likevel ikke den store følelsesappellen til leseren. På samme måte som i flere av de andre tekstene finner man bruk av positivt ladede ord, som sørger for at det skapes et engasjement. I Fremskrittspartiets tekst gjøres det bruk av ord som *trivsel*, *oppmuntres*, *fellesskapsfølelse*, *uvurderlig*, *utvide*, *kunnskap* og *relasjoner*. Når teksten benytter seg av positivt ladede ord sørger dette for at teksten blir mer interessant, og det er lettere for leseren å holde på fokus gjennom teksten.

Fremskrittspartiets kulturpolitikk har som nevnt et eget kapittel med navnet *Kultur og idrett*. Kapitlet er delt inn i flere underkapitler som tar for seg spesifikke temaer. I likhet med de resterende kulturpolitiske tekstene oppsummeres underkapitlene i Fremskrittspartiets tekst med punktlistor over hva *Fremskrittspartiet vil*. Tekstens struktur kan minne om tekster som man for eksempel finner i faglitteratur, der kapitlene er delt inn i underkapitler og det gjøres kontinuerlig oppsummeringer i teksten. Denne stilen styrker tekstens logikk fordi argumentene samles i tematiske grupper i tekstens underkapitler. Tekstoppsettet sørger dermed for en rød tråd som gjør at teksten fremstår som logisk.

Teksten gjør også bruk av eksempler, og dette bidrar til å styrke tekstens overtalende evne gjennom logikk. I underkapitlet *Idrett* greier teksten for eksempel ut om idrettens rolle i samfunnet med setningene ”Idretten er ikke et isolert tema, men har store ringvirkninger på mange områder. Folkehelse generelt, rusarbeid, forebygging, rehabilitering, integrering og skolearbeid kan nevnes”. Disse setningene fungerer som et eksempel på hva idretten bidrar med i det norske samfunnet. Et slikt eksempel vil kunne resonnerer med leserens doxa, spesielt hvis leseren er oppvokst i Norge, og har erfaring med idrettens ulike roller.

DISKUSJON OG AVSLUTNING

12. Oppsummerende diskusjon

I dette kapitlet oppsummerer og diskuterer jeg undersøkelsene jeg gjorde i de fire analyseleddene som tok for seg tekstenes fremstilling av kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens nærvær i kulturlivet, tekstenes adressivitet, partienes kulturforståelse og til slutt hvordan tekstene arbeider for å overbevise leseren gjennom de retoriske bevismidlene etos, patos og logos. Jeg vil også grunngi hvorfor jeg mener at funnene fra analysene gir svar på forskningsspørsmålene som operasjonaliserer den overordnede problemstillingen. Diskusjonen vil følge oppsettet fra analysen og ta for seg hvert enkelt analyseledd.

12.1 Diskusjon av de kulturpolitiske tekstenes fremstilling av kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet

I det første analyseleddet i avhandlingen tok jeg utgangspunkt i forskningsspørsmålet *Hvordan fremstiller de kulturpolitiske tekstene kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet?* Dette analyseleddet bidrar til å svare på den overordnede problemstillingen *Hvordan presenterer de politiske partiene kulturpolitikken i partiprogrammene sine?* ved å skape en forståelse for hvordan de kulturpolitiske tekstene fremstiller partienes tilnærming til kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet.

De kulturpolitiske tekstene er samstemte i sin fremstilling av kultur og kulturliv som viktige møteplasser for befolkningen på tvers av samfunnets ulikheter. Jeg brukte metaforen smeltedigel om kultur og kulturliv fordi man så at flere av tekstene henviste til hvilken rolle kultur og kulturliv har i å samle mennesker på tvers av ulikheter. En slik fremstilling kan bygge opp under et bilde av partiene som inkluderende. Når kultur og kulturliv fremstilles som møteplasser for befolkningen kan dette også settes i sammenheng med integrering. Kultur og kulturliv kan fungere som en spirekasse for mellommenneskelige møter og bekjentskaper. Dette kan være fordelaktig for et land som allerede består av mennesker fra alle verdens hjørner.

De kulturpolitiske tekstene fremstiller også kultur og kulturliv som viktige elementer i menneskers utvikling, både på et individuelt nivå og på et samfunnmessig nivå. Sosialistisk Venstrepartis tekst viser for eksempel til at vi alle er konsumenter av kultur, og at vi bruker

kultur til både å koble ut, men også til refleksjon og selvutvikling. Fremskrittspartiets kulturpolitiske tekst fremstiller også kultur og kulturliv som viktige elementer i menneskers liv, og dette ser man i setninger som ”Mye av trivselen til folk flest er knyttet til opplevelser på det kulturelle området”. Når de kulturpolitiske tekstene fremstiller kultur og kulturliv som en kilde til menneskelig utvikling og velferd, viser dette at de politiske partiene, tilsynelatende, har kunnskap om hva som skal til for at et menneske skal kunne utvikle seg og oppleve livsglede og trivsel.

Når det gjelder hvordan kulturpolitikk fremstilles, ser man at flere av de kulturpolitiske tekstene gir partienes kulturpolitikk ulike beskrivende fortegn. For eksempel betegnes Sosialistisk Venstrepartis kulturpolitikk som *liberal*, Arbeiderpartiets kulturpolitikk fremstilles som *helhetlig*, Kristelig Folkepartis kulturpolitikk gis fortegnet *levende* og Venstres kulturpolitikk fremstilles som *offensiv*. Fellestrekket ved alle disse beskrivende fortegnene er at de henviser til ulike handlinger, som for eksempel å være offensiv. Tekstenes fremstilling av kulturpolitikken bidrar til å plassere de politiske partiene i det politiske landskapet. Når tekstene gir kulturpolitikken et beskrivende fortegn som de over bidrar det også til å fortelle noe om hva slags kulturpolitikk partiene forestiller seg at vil være fruktbart. Ved å fremstille kulturpolitikk slik tekstene til Sosialistisk Venstreparti, Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre gjør, kan man nesten si at det fungerer som et slags anslag til hva slags kulturpolitikk leseren kan forvente seg hvis et av disse partiene kommer i posisjon til å påvirke det kulturpolitiske bildet.

Videre var det flere av de kulturpolitiske tekstene som fremstilte statens rolle i kulturlivet som tilstedeværende, men ikke på en overvåkende måte. Flere av de kulturpolitiske tekstene fremstiller staten som en fasilitator for kulturlivet, fremfor som en formynder. Sosialistisk Venstrepartis tekst viser for eksempel til at staten skal holde en armlengdes avstand til kulturlivet, slik at de med ekspertise kan arbeide i direkte tilknytning til kulturlivet. Man finner de samme holdningene i Kristelig Folkepartis tekst som viser til at det er statens ansvar å stimulere til menneskers kreativitet og uttrykksbehov, men at staten ikke skal styre dette. Når de kulturpolitiske tekstene fremstiller statens rolle på denne måten, viser det indirekte at partiene overlater det direkte ansvaret for og arbeidet med kulturlivet til de med den riktige kompetansen. Dette kan være fordelaktig, og slik Sosialistisk Venstrepartis tekst formulerer det vil en slik ordning sørge for at staten ”ikke tar detaljavgjørelser som undergraver kunst- og kulturfaglige vurderinger”. I de kulturpolitiske tekstene som heller mot en

selvstendigjøring av kulturlivet, blant annet Venstres, Høyres og Fremskrittspartiets tekster, gis det signaler om at staten skal ha en mindre, eller ingen, rolle i kulturlivet.

Dette analyseleddet svarer på forskningsspørsmålet *Hvordan fremstiller de kulturpolitiske tekstene kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet?* ved å vise til hvordan disse fremstillingene gjøres, og hvilken effekt denne fremstillingen har. Det er for eksempel veldig ”i tiden”, og politisk korrekt, å verdsette de tverrkulturelle sammensetningene i samfunnet. Når de kulturpolitiske tekstene dermed fremstiller kultur og kulturliv som en slags smeltedigel der ulikheter verdsettes og ønskes velkommen, styrker dette et bilde av partiene som både inkluderende og bevisste samfunnets sammensetning. Måten de kulturpolitiske tekstene fremstiller både kultur og kulturliv, kulturpolitikk og statens rolle i kulturlivet bidrar til å svare på den overordnede problemstillingen *Hvordan presenterer de politiske partiene kulturpolitikken i partiprogrammene sine?* ved å vise hvilken tilnærming partiene har til disse bestanddelene som alle er sentrale innenfor kulturpolitikken.

12.2 Diskusjon av tekstenes adressivitet

I avhandlingens andre analyseledd undersøkte jeg adressiviteten til de kulturpolitiske tekstene med utgangspunkt i forskningsspørsmålet *Hvordan henvender de kulturpolitiske tekstene seg til leseren?* Ifølge Bakhtin (2005: 43) ville det ikke eksistert noen ytring uten adressivitet. Altså er alle ytringer, både muntlige og skriftlige, rettet mot noen. Svennevig (2010: 24) formulerer det som at en ytring alltid vil være tilpasset adressaten, og dermed si noe om hvilket forhold det er mellom ytringens avsender og adressaten. Dette analyseleddet svarer altså på forskningsspørsmålet ved å undersøke ulike sider av de kulturpolitiske tekstenes adressivitet. Dette analyseleddet svarer også på den overordnede problemstillingen *Hvordan presenterer de politiske partiene kulturpolitikken i partiprogrammene sine?* fordi tekstenes adressivitet preger måten partiene presenterer kulturpolitikken i partiprogrammene sine.

Først undersøkte jeg hvor og hvordan partiene ble identifisert i tekstene, og hvordan de omtales. Dette har en sammenheng med den rådende tonen i de kulturpolitiske tekstene. Videre undersøkte jeg hvordan tekstene henvendte seg til leseren. Måten teksten henvender seg til leseren er som vi husker avgjørende for hvordan teksten oppfattes. De ulike språklige mekanismene som teksten benytter seg av, kan enten skape et fellesskap mellom teksten og leseren, eller de kan bidra til å skape avstand mellom de to aktørene.

Det var tydelig variasjon i de kulturpolitiske tekstene når det gjaldt om partiene ble identifisert i de innledende avsnittene, eller om leseren måtte bevege seg lenger ut i teksten før partiets identitet trådte frem. Dette kan nok ses i sammenheng med hvorvidt den kulturpolitiske teksten er et eget kapittel i sitt respektive partiprogram, eller om teksten er en del av et mer omfattende tematisk kapittel og at partiets identitet derfor er blitt presentert allerede.

Videre var det stor variasjon i hvordan de politiske partiene ble omtalt. Tekstene benyttet seg både av tredjeperson og førsteperson flertall, og dette ga ulike resultater. De kulturpolitiske tekstene til Arbeiderpartiet, Venstre, Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet benyttet seg i stor grad av tredjepersonsformuleringer i omtalen av partiene. Dette resulterer i at partiene kan fremstå som abstrakte, i tillegg til at den omfattende bruken av tredjeperson skaper en formell tone i de kulturpolitiske tekstene. En slik formell tone kan samtidig føre til at leseren oppfatter teksten som forstandig slik vi så i det retoriske analyseleddet. Man forbinder gjerne tekster med en formell tone med offentlige dokumenter, eller andre typer tekster som inneholder viktig informasjon. Altså kan tekstenes bruk av tredjeperson og deres formelle tone bidra til å fremstille partiene som seriøse aktører i det politiske landskapet.

Den kulturpolitiske teksten til Sosialistisk Venstreparti skilte seg ut blant de andre tekstene, med sin omfattende bruk av førsteperson flertall i form av både *vi*, *vår* og *oss*. Denne typen språkbruk bidrar til å skape en uformell tone i teksten, og det kan tenkes at leseren lettere kan relatere seg til tekstens innhold. Dette kan komme av at det politiske partiet som teksten representerer kan fremstå som litt ”løsere i snippen” når teksten snakker på vegne av partiet som *vi* fremfor som Sosialistisk Venstreparti. Skriveren av tekster som bærer preg av en uformell tone må på sin side være oppmerksom på at den uformelle tonen ikke kompromitterer tekstens budskap. Det er viktig at teksten fremstiller partiet som en seriøs aktør som både kan være profesjonell og litt ”løs i snippen” på en og samme tid.

De kulturpolitiske tekstene henvendte seg også til leseren på ulike måter, og i ulik grad. Måten tekstene henvender seg til leseren er som vi husker med på å avgjøre hva slags forhold som oppstår mellom de to aktørene. Noen av de kulturpolitiske tekstene henvendte seg tydelig til leseren ved å inkludere både partiet teksten representerte og leseren i felles kategorier. Dette så vi tydelig i Sosialistisk Venstrepartis tekst som benyttet seg av kategorien *folk flest*. Når teksten inkluderer begge aktørene i ett *oss* eller *vi* legges det til rette for å skape et

fellesskap mellom de to aktørene. Dette kan bidra til at leseren føler seg mer hjemme i teksten, hvilket kan være fordelaktig hvis teksten har som formål å overbevise leseren om noe. Bruken av *common ground* blir derfor viktig i tekstens arbeid med å skape et fellesskap til leseren.

Andre tekster henvendte seg i mindre grad til leseren, som for eksempel Arbeiderpartiets og Høyres kulturpolitiske tekster. Disse tekstene benyttet seg kun av noen få formuleringer som inkluderte både partiene og leseren i felles kategorier. Når tekstene i mindre grad henvender seg til leseren kan det oppstå en avstand mellom de to aktørene. Leserens kan oppleve teksten og institusjonen som teksten representerer som mer abstrakte fenomener.

Det var også noen av de kulturpolitiske tekstene som ikke henvendte seg direkte til leseren i det hele tatt, slik som Senterpartiets tekst. Denne teksten gjorde seg ingen refleksjoner på vegne av andre enn partiet. Dette kan føre til at teksten fremstår som fremmed og upersonlig overfor leseren. Når en tekst ikke henvender seg til leseren risikerer den å få et distansert forhold til leseren.

Det var tydelig at Sosialistisk Venstrepartis kulturpolitiske tekst er den teksten som i størst grad henvender seg til leseren. Bruken av første person i omtalen av partiet, i tillegg til den omfattende bruken av ord som inkluderer både parti og leser bidro til å skape en uformell stemning og et mer personlig forhold mellom teksten og leseren. Tekstens folkelige språk kan man kanskje se i sammenheng med partiets sosialistiske forankring. Det er en kjent sak at sosialistiske partier tradisjonelt har benyttet seg av et folkelig språk for å appellere til arbeiderne i samfunnet, som fra gammelt av utgjorde store deler av valgskarene til de sosialistiske partiene.

Tekstene til partiene Venstre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti henvender seg kanskje i minst grad til leseren gjennom språket. Disse tekstene er preget av en formell tone som blant annet forsterkes gjennom deres omfattende bruk av tredjeperson. Bruken av politisk fagspråk, som man både ser i Venstres og Kristelig Folkepartis tekst, bidrar også til å formalisere tekstene. Dette kan være en måte å henvende seg til lesere som har kjennskap til politisk fagspråk, men lesere uten denne kunnskapen kan på sin side oppleve språket som fremmedgjørende.

Det hadde vært fordelaktig for flere av de kulturpolitiske tekstene å finne en balanse mellom den formelle og den uformelle tonen, både i sin presentasjon av partiene og i sin henvendelse til leseren. En slik balanse kunne bidratt til at tekstene fremstod som mer nyanserte. Det er spesielt de formelle tekstene som kunne dratt nytte av en slik balanse, med mindre den formelle tonene og distansen mellom teksten og leser er et ledd i arbeidet med å fremstå som troverdig.

12.3 Diskusjon av partienes kulturforståelse

I det tredje analyseleddet undersøkte jeg hva slags kulturforståelse man kan si at de politiske partiene har ut i fra hvilke temaer som inkluderes i kulturpolitikken deres. I dette analyseleddet tok jeg utgangspunkt i forskningsspørsmålet *Hvordan kommer de politiske partienes kulturforståelse til uttrykk i de kulturpolitiske tekstene?* Dette forskningsspørsmålet bidrar til å gi svar på den overordnede problemstillingen *Hvordan presenterer de politiske partiene kulturpolitikken i partiprogrammene sine?* ved at det undersøker hva slags kulturforståelse som ligger til grunn for kulturpolitikken som presenteres i partienes partiprogrammer.

Det er altså de kulturpolitiske tekstene og deres innhold som er utgangspunktet for å kunne uttale seg om partienes kulturforståelse. Tekstene er mediet som formidler partienes kulturpolitikk, og når jeg skriver at partiene mener noe er det alltid med utgangspunkt i hva som står i deres respektive kulturpolitiske tekst. Det er relevant å undersøke partienes kulturforståelse fordi den sier noe om hvordan de forholder seg til samtidens kulturliv.

Dette analyseleddet viste at man kan betegne samtlige partier med en bred kulturforståelse. Denne brede kulturforståelsen har sitt opphav i den samfunnsvitenskapelige antropologien, og omfatter som vi husker alle sider ved et samfunn. I analysen så vi så at partienes kulturpolitikk omfattet temaer som kulturelle opplevelser, idrett, mediasamfunnet, språk, bibliotek og litteratur, scenekunst og film, frivillighet, kultur som næring og arkitektur og design. Dette er temaer som speiler *the way of life* fremfor *the fine arts*.

Ifølge Tønnesson (2013: 33) består en bred kulturforståelse av et samfunns ideologi, væremåte og samhandlingsform. De overnevnte temaene som inngår i partienes kulturpolitikk faller kanskje spesielt under karakteristikken samhandlingsform. Partienes tilnærming til temaene avdekker ideologi. Jeg mener at temaer som for eksempel kulturelle opplevelser og

idrett er ulike typer samhandlingsformer som bunner ut i mellommenneskelige møter. Når de kulturpolitiske tekstene også legger vekt på partienes ønske om å tilrettelegge for at alle samfunnslag skal få delta på disse arenaene, vitner det om partienes ideologi. Dette sier igjen noe om hva slags samfunn man kan gå ut i fra at partiene ønsker, altså hva slags væremåte som bør være den gjeldende. Ideologien forandrer seg naturlig nok fra parti til parti, og dette kommer til syne i hvordan partiene forholder seg til temaene i kulturpolitikken sin.

I og med at man på 1970-tallet begynte å innføre den samfunnsvitenskapelige kulturforståelsen i kulturpolitikken, ville det vært oppsiktsvekkende om noen av partiene fremdeles hadde en smal kulturforståelse. En smal kulturforståelse i vår egen samtid ville nok vitnet om at partiet ikke følger med i tiden. I en smal kulturforståelse er det kun de høyverdige kunstformene som forstås som kultur. Dette er typisk billedkunst, scenekunst som teater, opera og ballett, i tillegg til musikk. Det er flere av de kulturpolitiske tekstene som omtaler disse temaene, og musikk er et tema som går igjen i de fleste tekstene. Det kommer nok av at dette er en kunstnerisk og kulturell ytringsmåte som i stor grad er tilgjengelig for folket gjennom et stort antall ulike kanaler. På den andre siden er det langt færre av de kulturpolitiske tekstene som omtaler den sceniske kunsten. Blant kunstformene teater, opera og ballett, er det teater som omtales hyppigst. De to andre kunstformene omtales i mindre grad. Dette kan komme av at opera og ballett ofte har blitt betegnet som høykultur og gjerne knyttes til et smalere publikum. Man ser likevel at det i dag gjøres et omfattende markedsføringsarbeid fra institusjoner som Den Norske Opera & Ballett. Dette kan være for å folkeliggjøre institusjonens kunstneriske innhold ved å profilere det gjennom ulike sosiale medier, og over Internett som har stor rekkevidde av potensielle publikummere. Altså vies det mindre plass til temaene som er knyttet til *the fine arts* i de kulturpolitiske tekstene, enn temaer som kan knyttes til *the way of life* som for eksempel idrett, språk og mediasamfunnet. Dette viser at de politiske partiene følger med på vår samtids samfunnsmessige og politiske utvikling der kultur består av mer enn kunst.

Dette tredje analyseleddet viste også at de politiske partiene benytter seg av et utvidet kulturbegrep. Det utvidede kulturbegrepet kom som en følge av at den utvidede kulturforståelsen ble innlemmet i kulturpolitikken på 1970-tallet. Det var ikke lenger bare høykultur som ble ansett som kultur, fordi dette nye kulturbegrepet også omfattet uttrykksformer som befolkningen selv anså som kultur (NOU 2013 nr. 4: 58). Det utvidede kulturbegrepet skiller seg som vi husker fra den utvidede kulturforståelsen ved at det ikke

omfatter alle sidene ved et samfunn. Dette kommer av at det utvidede kulturbegrepet er et verdibegrep hvis meningsinnhold styres av den rådende kulturpolitikken. Dermed er det de som sitter med den kulturpolitiske makten som bestemmer hva det utvidede kulturbegrepet skal inneholde.

Kulturpolitikken som presenteres i partienes tekster er en karakteristikk av hvilket meningsinnhold de gir sitt utvidede kulturbegrep. De kulturpolitiske tekstene er derfor også et uttrykk for hva slags kulturbegrep som vil være rådende hvis det enkelte partiet kommer til makten. Partienes utvidede kulturbegrep er også et uttrykk for det enkelte partis ideologiske tilnærming til kulturpolitikk. Hva som inkluderes i kulturpolitikken, hvilken tilnærming partiet har til det og hvordan det legges frem i teksten, viser hva slags verdi partiene fyller sitt utvidede kulturbegrep med.

Ut i fra de kulturpolitiske tekstene kan man altså si at de politiske partiene har en bred kulturforståelse på grunn av deres omfattende kulturpolitikk. Man kan også si at partiene benytter seg av et utvidet kulturbegrep. I og med at dette er et verdibegrep, kan man gå ut i fra at hvert parti gir sitt utvidede kulturbegrep sitt eget meningsinnhold. Dette meningsinnholdet preges av partiets politiske ideologi og dets tilnærming til kulturpolitikk.

12.4 Diskusjon av den retoriske analysen

I det fjerde analyseleddet tok jeg utgangspunkt i forskningsspørsmålet *hvordan arbeider teksten for å overbevise leseren gjennom de retoriske bevismidlene etos, patos og logos?* Dette forskningsspørsmålet bidrar til å gi svar på den overordnede problemstillingen *Hvordan presenterer de politiske partiene kulturpolitikken i partiprogrammene sine?* fordi jeg undersøkte hvordan de retoriske bevismidlene brukes i tekstenes presentasjon av partienes kulturpolitikk. Dette er en viktig del hvordan kulturpolitikken presenteres i partiprogrammene, fordi det er de retoriske bevismidlene som i stor grad arbeider for å overbevise leseren.

Etos

Det retoriske bevismiddelet etos husker vi at forklares som talerens troverdighet, og at det er knyttet til menneskets hjerte (Bakken 2009: 34, Kjeldsen 2014: 94). Avsenderen av den retoriske ytringen må skape en troverdig karakter for å virke overbevisende på sine mottagere.

Det vil si at de kulturpolitiske tekstene bør fremstille de politiske partiene som troverdige for at leseren skal kunne la seg overbevise.

De kulturpolitiske tekstene fremstiller sine respektive partier som troverdige ved å vise til deres fornuft, forstand og deres velvilje. Når tekstene fremstiller partiene i tråd med disse troverdighetstrekkene bidrar dette til å styrke deres etos. Venstres kulturpolitiske tekst viste til partiets fornuft med ytringen ”Sivilsamfunnet er viktig for demokrati og samhold og kan ha en sterk samfunnsendrende kraft.” En slik ytring sier noe som vår egen samtid og det (sivil)samfunnet vi lever i. Det er en ytring om virkeligheten, og partiets fornuft trer frem som en underliggende slutning om hvilken rolle sivilsamfunnet har i demokratiet og som samfunnsendrende kraft.

Partienes forstand kom blant annet til uttrykk i tekstene der språket både var informativt, formelt og politisk fagspråk ble benyttet. Dette så man både i Kristelig Folkepartis og Venstres kulturpolitiske tekster. Man er gjerne vant til at tekster som representerer offentlige institusjoner bærer preg av et formelt språk, og at de er reelle ytringer om virkeligheten. Dette viser tilbake på relevansen av å se partiprogrammene som funksjonell sakprosa. Når den kulturpolitiske teksten benytter seg av en formell språklig strategi, er det en måte å fremstille partiet som forstandig og saken partiet uttaler seg om som en reell ytring om verden.

Partienes velvilje kom gjerne til uttrykk i de kulturpolitiske tekstene i forbindelse med folkets deltagelse i kulturlivet, og partienes ønske om å tilrettelegge for at så mange som mulig skal få muligheten til å delta. Partienes vilje til å inkludere, blir en oppvisning i deres velvilje overfor sitt folk og sine lesere. Viljen til å inkludere konnoterer både til sosialistiske og demokratiske verdier, og dette er verdier som gjerne sitter i ryggraden til den norske befolkningen. En appell til denne

I og med at politikk og troverdighet ofte fremstilles som et paradoks, kan man derfor tenke seg at det har vært sentralt å fremstille de politiske partiene som troverdige kulturpolitiske aktører i deres respektive kulturpolitiske tekster. Hvis tekstene lykkes med å fremstille de politiske partiene som troverdige vil sjansene for at leseren lar seg overbevise øke.

Patos

Det retoriske bevismiddelet patos er den retoriske ytringens appell til mottagerens følelser, og patos knyttes til menneskets mage (Bakken 2009: 39, Kjeldsen 2014: 94). Uttrykket ”å følge magefølelsen” kan derfor illustrere patos. Leseren må altså kjenne at magefølelsen forteller at det man leser er riktig.

De retoriske undersøkelsene av analyse materialet viste at følelsesappell ikke var det mest fremtredende retoriske bevismiddelet blant de kulturpolitiske tekstene. Det kan være mange grunner til at tekstene i mindre grad arbeider for å overbevise leseren ved å appellere til følelser. Tekstenes natur som funksjonell sakprosa blir blant annet relevant når det er snakk om deres følelsesappell. De kulturpolitiske tekstene må nemlig opprettholde den underliggende kontrakten om at de er ytringer om virkeligheten (Detlef 1988 i Tønnesson 2012: 15), og deres funksjon er å informere og overbevise om at det enkelte partis kulturpolitikk er den mest egnede. Tekstenes oppgave er altså å overbevise sine lesere, og man kan tenke seg at de to andre retoriske bevismidlene i større grad gjør dette overbevisningsarbeidet nettopp på grunn av tekstenes natur som opplysende tekst. Dette kan føre til at det altså er mindre rom for følelsesappell i de kulturpolitiske tekstene.

På tross av at følelsesappellene verken var mange eller store, viste analysene av de kulturpolitiske tekstene appellerte til noen av leserens følelser. Blant annet var det flere tekster som appellerte til leserens stolthetsfølelse, i beskrivelser av blant annet frivillighet og idrett. Høyres kulturpolitiske tekst viste for eksempel til at nordmenns deltagelse i frivilligheten ligger i verdenstoppen. Dette appellerer til en stolthetsfølelse hos leseren, og vil nok bli forsterket hvis leseren selv er aktiv innenfor den frivillige sektoren. Når de kulturpolitiske tekstene trekker frem idrett, hvilken rolle Norge har i idretten og hvilken rolle idretten har i Norge, kan dette altså vekke en stolthetsfølelse hos leseren. Stolthetsfølelsen som er knyttet til idrett kan også konnotere til patriotisme som følge at landets plass på idrettshimmelen. Idrett er også en del av samfunnet som de fleste i befolkningen har et forhold til, og det er dermed et tema som kan gjøre det lettere for tekstene å appellere til leserens følelser.

De kulturpolitiske tekstene appellerte også til en fellesskapsfølelse hos leseren, og dette så man blant annet i Sosialistisk Venstrepartis tekst. Språket i denne teksten har en folkelig tone som bidrar til å minske avstanden mellom partiet og leseren. Teksten skaper altså et fellesskap

mellom det politiske partiet og leseren, og dette appellerer til en fellesskapsfølelse. Man kan også si at de kulturpolitiske tekstene som fulgte det omtalte inkluderingsprinsippet appellerer til en fellesskapsfølelse hos leseren.

Bruken av positivt ladede ord var et språklig verktøy som samtlige kulturpolitiske tekster benyttet seg av for å skape en engasjert tone i tekstene, og dermed også appellere til leserens følelse av engasjement. Bruken av positivt ladede ord er en måte tekstene kan bruke språket, slik at leseren føler seg engasjert gjennom lesingen. Ord som *stimulere*, *engasjement*, *forståelse*, *samarbeid*, *ambisjoner*, *folkebevegelse*, *muligheter*, *trivsel*, *uvurderlig* og *kunnskap* er alle positivt ladede ord som krydrer partienes kulturpolitiske tekster. Når tekstene gjør slike ordvalg bidrar dette til å fremstille teksten som mer interessant, og tekstenes informative preg balanseres.

Logos

Det retoriske bevismiddelet logos dreier seg om sakens sannsynlighet, og har en forbindelse til menneskets hode og dets logiske sans (Bakken 2009: 44, Kjeldsen 2014: 94). Hvis argumentasjonen i den retoriske ytringen fremstår som logisk og sannsynlig for leseren er det tekstens logos som arbeider for å overbevise. Den retoriske ytringen, i denne sammenhengen de kulturpolitiske tekstene, kan benytte seg av både eksempler og beskrivelser for å styrke sin argumentasjon. En annen måte å styrke sin argumentasjon på er ved å trekke på fakta eller statistikk som ligger utenfor den retoriske ytringen, og dette så vi at flere av de kulturpolitiske tekstene benyttet seg av.

De retoriske undersøkelsene av de kulturpolitiske tekstene viste at strukturen var sentral for styrkingen av det retoriske bevismiddelet logos. For det første bidro inndelingen av tekstene til å fremstille innholdet som mer tilgjengelig for leseren. Overskrifter, ingresser og underoverskrifter er stilistiske trekk som de kulturpolitiske tekstene har benyttet seg av i arbeidet med å tilgjengeliggjøre tekstenes innhold. Disse elementene bidrar også til å dele tekstene inn i logiske deler, som igjen appellerer til leserens logiske sans. For det andre så vi at samtlige av de kulturpolitiske tekstene oppsummerte underkapitlene sine i ulike varianter av en punktliste. Disse listene har navnene *SV arbeider for*, *Arbeiderpartiet vil*, *Senterpartiet vil*, *KrF vil*, *Venstre vil*, *Høyres løsninger* og *Fremskrittspartiet vil*. Når de kulturpolitiske tekstene oppsummerer sine bestanddeler på denne måten, bidrar dette til å krystallisere tekstenes budskap for leseren. Listene fremstiller tekstenes innhold gjennom et konsist og

presist språk for å minimere muligheten for misforståelser. Slike lister appellerer til leserens logiske sans på grunn av deres oppsummerende og konsise språklige natur. Tekstenes overbevisende evne gjennom logos styrkes altså av de ulike stilistiske trekkene som de benytter seg av.

De kulturpolitiske tekstene innledet gjerne nye avsnitt med et resonnement eller en beskrivelse som ”befant” seg på samfunnsnivå. Dette var gjerne ytringer som kunne appellere til leserens kunnskap om samfunnet, og som leseren kunne kjenne seg igjen i. Arbeiderpartiets kulturpolitiske tekst benytter seg blant annet av dette med setningen ”Breddeidretten gir trening, glede og fellesskap for mange” i underkapittelet *Idretts- og aktivitetsglede for alle*. Denne setningen henviser til hva breddeidretten bidrar med på et samfunnsmessig nivå, og dette kan leseren kjenne seg igjen i. Kanskje har leseren selv spilt fotball på et ungdomslag? Når de ulike delene i tekstene innledes på et samfunnsmessig nivå, for så å bevege seg over i politiske resonnementer gir det leseren en sjanse til å kjenne seg igjen i hva teksten sier, før de rene politiske argumentene presenteres. Denne strategien styrker tekstens logos fordi den øker sjansen for at leseren oppfatter teksten som sannsynlig, på bakgrunn av at man allerede har fått muligheten til å kjenne seg igjen i avsnittenes innledende setninger.

For at en tekst skal oppfattes som logisk og sannsynlig er det også viktig at argumentasjonen passer sammen med leserens doxa. Som vi husker fra det retoriske teorikapittelet er doxa et menneskes oppfatning av og kunnskap om tilværelsen. Doxa er altså et individs virkelighetsforståelse (Bakken 2009: 44). Teksten bør derfor benytte seg av argumentasjon som kan appellere til mange forskjellige mennesker og deres forskjellige doxa. Et eksempel på dette finner man blant annet i Senterpartiets kulturpolitiske tekst med setningen ”Det lokale kulturlivet binder folk sammen på tvers av ulikheter”. Dette er en forholdsvis åpen påstand om kulturlivet og dets rolle i å skape forbindelser mellom mennesker. Denne typen argumentasjon vil kunne appellere til forskjellige menneskers doxa, og det vil bidra til at den retoriske ytringen fremstår som sannsynlig for leseren.

Det varierer i hvor stor grad de kulturpolitiske tekstene benytter seg av de tre retoriske bevismidlene etos, patos og logos. Det som kanskje trer tydeligst frem er at tekstene benytter seg mer av etos og logos enn de benytter seg av patos. Dette kan som nevnt tidligere komme av de kulturpolitiske tekstenes natur som funksjonell sakprosa. Dette er tekster som først og

fremst skal informere om kulturpolitikken til de politiske partiene, og man kan derfor tenke seg at det er blitt lagt mer fokus på tekstenes innhold enn deres følelsesmessige appell til leserne. De kulturpolitiske tekstene gjør et omfattende arbeid med å fremstille de politiske partiene som troverdige aktører, og dette kommer til uttrykk når tekstene fremhever partienes fornuft, forstand og velvilje. Det retoriske bevismiddelet logos styrkes i stor grad gjennom tekstenes stilistiske utforming, i tillegg til at de benytter seg av både fakta, eksempler og påstander som appellerer til leserens logiske sans.

Analyseleddenes rolle i å besvare den overordnede problemstillingen

De fire analyseleddene som har utgjort den analytiske delen av denne masteravhandlingen har gjort det mulig å undersøke de kulturpolitiske tekstene på en flerdimensjonal måte. De fire forskningsspørsmålene som de analytiske leddene har bygget på, har på hver sin måte skapt bevissthet rundt hvordan de politiske partiene presenterer kulturpolitikken i partiprogrammene sine. Sammen gir de flere ulike innsyn i det samme analyse materialet, og svarer dermed på den overordnede problemstillingen. Man kan si at det er et dialogisk forhold mellom de fire analyseleddene da de til tider kan spille på hverandre slik vi har sett det både i analysen og i diskusjonen.

Kulturpolitikk som sakprosa

Hvorfor har det egentlig vært relevant å inkludere sakprosa som en dimensjon i denne studien? Ja, og jeg mener at det er flere grunner til dette. For det første ble det relevant å inkludere sakprosa som en dimensjon i denne studien fordi jeg valgte å ta utgangspunkt i de analytiske rammene fra Tønnessons partiturmodell. Dermed ble det relevant å definere de kulturpolitiske tekstene som funksjonell sakprosa. For det andre har jeg ikke funnet lignende undersøkelser av kulturpolitikk der tekstens rolle som sakprosa har blitt aktualisert. Dette arbeidet kan derfor være med på å etablere en forståelse for politiske tekster som funksjonell sakprosa. Denne bevisstheten gir oss innblikk i en rekke karakteristikk ved disse tekstene, som man ellers kanskje tar for gitt. For det tredje har det vært relevant å inkludere sakprosa som en dimensjon i denne studien på grunn av kunnskapsproduksjonen avhandlingen bidrar med. Det har, som nevnt tidligere, ikke vært tradisjon for å belyse språklig kommunikasjon som sakprosa i den anvendte språkvitenskapelige forskningen ved NTNU. Ved å inkludere sakprosa i avhandlingen min har derfor vært mulig å bidra med ny kunnskapsproduksjon, som kan være med på å bygge ut fagfeltet.

13. Avsluttende kommentar

I denne siste delen av masteravhandlingen vil jeg redegjøre for de fremgangsmåtene jeg har benyttet meg av i denne studien av kulturpolitikk, og plassere både meg selv og masteravhandlingen i det faglige landskapet. I tillegg vil jeg også vise til studiens relevans for fagfeltet og det øvrige samfunnet. Til slutt vil jeg peke på noen potensielle nye prosjekter som kan bli videreføringer av dette masterprosjektet, med tanke på fagfelt, analysemateriale og teori.

Evaluering av framgangsmåter og plassering i det faglige landskapet

Allerede da dette masterprosjektet lå i startgropen hadde jeg et ønske om å gjøre et akademisk prosjekt basert på min interesse for den kulturelle arena. Diskursen om kulturpolitikk i Norge viste seg å være et godt sted for å finne analysemateriale til et slikt prosjekt, og valget falt fort på kulturpolitiske tekster som den typen språklig kommunikasjon jeg ønsket å undersøke.

Når det gjaldt analytiske tilnærminger til analysematerialet ønsket jeg å benytte meg av diskursanalyse og retoriske analyse, fordi at dette er analysemetoder som kan formes og tilpasses et spesifikt prosjekt med hensyn til ens faglige interessene. Dette er også analytiske metoder og teorier som er godt etablert innenfor den anvendte språkvitenskapen der jeg har mine faglige røtter. Jeg fant en gyllen middelvei mellom å konstruere et analyseoppsett helt på egenhånd og å metodisk følge noen andres analyseoppsett, da jeg oppdaget Tønnessons partiturmodell (2012: 95). Analyse spørsmålene i denne modellen er både av diskursiv og retorisk art, og resonnerer dermed både med min fagtradisjon og ønskene jeg hadde for de analytiske undersøkelsene av de kulturpolitiske tekstene. Den gyllne middelveien ble dermed å ta utgangspunkt i rammene for partiturmodellen, og samtidig innrede dem på nytt med mine egne diskursive og retoriske forskningsspørsmål, som i større grad passet mine faglige interesser og mitt analysemateriale. På denne måten hadde jeg en faglig sikkerhet ved at jeg kunne benytte meg av velkjent og veletablert teori og analyse fra den anvendte språkvitenskapen, og holde meg innenfor noen trygge rammer. I tillegg fikk jeg prøve meg på å formulere forskningsspørsmålene som skulle bli utgangspunktet for undersøkelsene av de kulturpolitiske tekstene. Jeg ga dermed selv form til analysene i masterprosjektet mitt.

Jeg valgte også å ramme inn forskningsspørsmålene mine med den overordnede problemstillingen *Hvordan presenterer de politiske partiene kulturpolitikken i*

partiprogrammene sine? Den overordnede problemstillingen fungerer som en inngang til forskningsspørsmålene, og de fire forskningsspørsmålene bidrar på sin side til å svare på problemstillingen. Forskningsspørsmålene har vist seg å være nyttige i arbeidet med å undersøke ulike sider av måten de politiske partiene presenterer kulturpolitikken i partiprogrammene sine.

Som nevnt i delen om etisk refleksjon, har det ikke vært noe overordnet mål om å avdekke eller avsløre ulike sider av måten kulturpolitikken presenteres i partiprogrammene. Analysearbeidet i denne avhandlingen har altså ikke hatt som mål å gi dyptpløyende, metodiske og omhyggelig analyseresultater der hver kulturpolitiske tekst er gått etter sømmene. Det har derimot vært et mål at analysene skulle skape bevissthet rundt måten de politiske partiene presenterer kulturpolitikken i partiprogrammene sine. Denne typen bevissthet kan skapes gjennom mange analytiske tilnærminger. De fire forskningsspørsmålene jeg har benyttet meg av er altså bare fire av mange mulige alternativer, og de dekker derfor heller ikke alle sidene av de kulturpolitiske tekstene. Denne typen analysearbeid fungerer godt i forbindelse med den anvendte språkvitenskapens dreiningen mot å bidra med bevisstgjøring fremfor å bare løse rene språkproblemer (Thomassen 2002: 8). Denne avhandlingens nytteverdi blir dermed dens bevisstgjøring og kunnskapsproduksjon om hvordan politiske partier presenterer kulturpolitikk i partiprogrammene sine. Avhandlingen har også en samfunnsmessig relevans som et tekstlig innlegg i diskursen om kulturpolitikk i Norge.

Tønnessons partiturmodell brakte også med seg en ny dimensjon ved tekst som jeg tidligere ikke hadde arbeidet med, nemlig et sakprosaorientert tekstsyn. Det viste seg at sakprosateorien var en interessant dimensjon å ta med i forståelsen av og arbeidet med de kulturpolitiske tekstene. I tillegg gjorde dette tekstsynet at jeg kunne spisse masterprosjektet mitt ytterligere, og dermed også tydeliggjøre den nye kunnskapsproduksjonen som prosjektet vil bære med seg. Kombinasjonen av et kulturpolitisk analysemateriale som anses som funksjonell sakprosa, og som undersøkes av diskursive og retoriske forskningsspørsmål kan betegnes som nyskapende innenfor den anvendte språkvitenskapen. Dermed kan dette masterprosjektet formodentlig bli et ledd i å utvide fagfeltet, og fungere som et friskt pust.

Jeg valgte å plassere sakprosateorien som en del av den teoretiske grunnmuren som dannes sammen med diskursteori og diskursanalyse, og retorisk teori og analyse. Denne teoretiske

grunnmuren bygger på det faglige fundamentet av dialogisk og sosialkonstruksjonistisk tankegods som står sentralt i den anvendte språkvitenskapen.

Etter hvert som analysearbeidet beveget seg fremover ble det tydelig at noen teorier ble mer fremtredende enn andre. Flere av teoriene som ble presentert i avhandlingens *Faglig bakgrunn* og *Teori og metode*-del er ikke eksplisitt nevnt i selve analysearbeidet. Jeg mener likevel at det har vært relevant å ha med disse, fordi mye av denne teorien har bidratt til å forankre meg i den anvendte språkvitenskapen, og å danne det faglige fundamentet og den teoretiske grunnmuren som jeg har basert avhandlingen på. Det var for eksempel viktig å presentere teori om dialogisme og sosialkonstruksjonisme fordi dette er fundamentale teorier i den fagverdenen der jeg har mine røtter. Det teoretiske og historiske risset som ble gitt av kulturbegrepet, kulturforståelse og kulturpolitikk bidro på sin side til å tette veven som har utgjort det kunnskapsmessige bakteppet for analysematerialet jeg har brukt, og den diskursen det er hentet fra. Det har altså vært relevant med den omfattende presentasjonen av teori om både sakprosa, og diskurs og retorikk som teori og metode for å plassere både meg selv og masteravhandlingen i det faglige og teoretiske landskapet. Disse teoriene har nærmest fungert som scenografi for denne masteravhandlingen. Teoriene som har blitt presentert har sammen dannet et visuelt uttrykk i form av det faglige fundamentet, den teoretiske grunnmuren og det kunnskapsmessig bakteppet som alle har hatt plass på den scenen der masteravhandlingen min har opptrådt gjennom sitt analytiske arbeid. Hvis noen av kulissene hadde vært fjernet kunne det visuelle uttrykket fremstått som ufullstendig.

Mulige veier videre

Arbeidet med å undersøke hvordan de politiske partiene presenterer kulturpolitikken i partiprogrammene sine har også gitt rom for å øyne potensialer til nye prosjekter. Et fremtidig prosjekt kunne vært en diskursanalyse av komparativ art der man sammenligner ett eller flere partiers kulturpolitikk fra perioden 2013-2017 og for den neste stortingsperioden 2017-2021. En slik komparativ undersøkelse kan ses i forhold til hvordan det politiske klimaet endret seg etter stortingsvalget i 2013, og hvordan det eventuelt har påvirket kulturpolitikken i oppkjøringen til stortingsvalget i 2017.

Et annet mulig prosjekt kan være å gjøre en diakron diskursanalyse der man sammenligner ett partis kulturpolitikk over en lengre periode, for å undersøke hvordan kulturpolitikken har forandret seg over tid. Denne forandringen kan igjen settes i sammenheng med endringer i det politiske klimaet.

Et tredje potensielt prosjekt kan være retoriske analyser av hvordan ulike aktører på den kulturelle arena markedsfører seg selv til potensielle kulturbrukere. Slike tekster kan nærmest fungere som en salgsannonse, og jeg vil derfor tro at tekstene arbeider for å overbevise sin mottager ved å bruke de retoriske bevismidlene etos, patos og logos. Dessuten tror jeg at retorikk som fagdisiplin blir mer og mer aktuelt, både innen akademia og i samfunnet generelt. Språkets evne til overbevisning er fascinerende, og noe mange er opptatt av.

Gjennom diskursive og retorisk forankrede undersøkelser av tekst kan vi få et innblikk i måten tekster fungerer som møteplass for stemmene i kulturen, både de fra fortiden, nåtiden og fremtiden, det arbeidet tekster gjør med å fremstille ulike aktører på en bestemt måte og tekstenes arbeid med å overbevise sin leser. Slike undersøkelser kan gi oss tilgang på noen av de strukturene som er med på å skape vår virkelighet.

”It is clear, given the vast numbers of texts that we engage with on a day-to-day basis - that seek to enroll us into a specific way of knowing, acting, being in and understanding the world - that taking the work of texts seriously is central to all thinking about the contemporary institutions of social life.” (Rapley 2007: 123).

14. Litteraturliste

Andenæs, E. (2005). "En virkelig far fra første stund" - diskursive (re)konstruksjoner av mannlighet og faderskap. I: Pedersen, I. L., og Scheuer, J. (red.): *Sprog, køn og kommunikation*. København: Reitzels.

Andenæs, E. (2007). Snakk om kjønn og etnisitet. Teoretisk utgangspunkt og analytiske perspektiv. I: Gunnarson, B. L. (red.) *Språk och kön i nutida og historisk perspektiv*. Uppsala: Uppsala universitet: Skrifter utgivna av Institutionen för Nordiska Språk.

Bakken, J. (2009). *Retorikk i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bakhtin, M. (2005). *Spørsmålet om talegenrane* (R. Slaatelid, overs.). Oslo: Pensumtjeneste AS.

Bengtson, I. K. K. (2009). *Mot en ny norsk kulturpolitikk? Innlemmelsen av arkitektur og design i kulturpolitikens topologi*. Oslo: masteravhandling UiO.

Berge, K. L. (2001). Det vitenskapelige studiet av sakprosa. *Fire blikk på sakprosaen, 1*.

Berger, P. & Luckman, T. (2000). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget.

Bitzer, L. F. ([1968] 1997). Den retoriske situation. *Rhetorica Scandinavica, 4*.

Clark, H. H. (1996). *Using language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Davies, A. (1999). *An introduction to applied linguistics: From practice to theory*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Dahl, H. F. & Helseth, T. (2006). *To knurrende løver. Kulturpolitikens historie 1814-2014*. Oslo: Universitetsforlaget.

Evensen, L. S. (1999). Anvendt språkvitenskap. I: Jafarnejad, Jafar (red.): *Veien til vitenskap*. Trondheim: NTNU.

Fangen, K. (1998). Fangens dilemma. *Nytt norsk tidsskrift*, 15 (3).

Garsjø, T. (2013). *Kontroversen oljesang: en retorisk analyse av posisjonering i selvpubliserte tekster*. Trondheim: Masteravhandling NTNU

Gran, B. & De Paoli, D. (2005). *Kunst og kapital*. Oslo: Pax forlag.

Heritage, J. & Clayman, S. (2010). *Talk in action: Interactions, Identities, and Institutions*. West Sussex: Wiley-Blackwell.

Kjeldsen, J. E. (2014). *Hva er retorikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kjeldsen, J. E. (2006). *Retorikk i vår tid: en innføring i moderne retorisk teori*. Oslo: Spartacus.

Lund-Johansen, H. (2011). *Staten tar røyken fra deg – en retorisk analyse av antirøykekampanjer*. Oslo: Representralen.

Lysklett, S. R. (2007). *Dialog mellom ideer. Ideutviklingens vilkår i arbeidsgruppemøter*. Trondheim: Doktorgrad, Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier, NTNU.

NOU 2013: 4 *Kulturutredningen 2014*. Kulturdepartementet.

Rapley, T. (2007). *Doing conversation, discourse and document analysis*. London: SAGE.

Runde, Y. O. (2013). *Kva kjenneteknar ein engasjerende tekst? Eit retorisk studium av Norges Røde Kors sine givarbrev*. Trondheim: Masteravhandling NTNU.

Scheuer, J. (2005). *Indganger til samtaler, Samtaleanalyse som konversasjonsanalyse, dialogisme og kritisk diskursanalyse*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Skjelderup, I. (2013). *Fornuft, følelser og flerstemmighet. Kunstkritikk som arena for brytning mellom sakprosanormer og kunstnerisk praksis*. Oslo: Masteravhandling UiO.

Smidt, J. (1993). *Elevers skrivning og læreres kommentarer til elevtekster i et interaksjonistisk perspektiv*. I Fretheim, T., Evensen, L. S., & Sivertsen, E. (red.) *Tekst i kontekst*. Oslo: Novus forlag.

Stock, I. (2010). *Masterstudenten i spenningsfeltet mellom etablerte konvensjoner og utvikling av egen faglig stemme*. Trondheim: Masteravhandling NTNU.

Svennevig, J. (2010). *Språklig samhandling: innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Oslo: Cappelen akademiske forlag.

Søndergaard, D. M. (1996). *Tegnes på kroppen*. København: Museum Tusulanums Forlag.

Thomassen, G. (2002). *Kunnskapsproduksjon og forståelser av kunnskapsproduksjon*. Kunnskapsteoretisk essay i kurset "Forskning og samfunn". Trondheim: Institutt for anvendt språkvitenskap NTNU.

Thomassen, G. (2005). *Den flerbunnete treningssamtalen: en studie av samtaler mellom pasient og student fra sykepleier- og medisinerutdanning*. Trondheim: doktoravhandling NTNU.

Tvedten, H. M. (2010). *Partiprogrammet som flerstemmig tekst. En retorisk genreanalyse av Arbeiderpartiets partiprogram 2009-2013 på bakgrunn av forslag som kom inn til programmet*. Oslo: Masteravhandling UiO.

Tønnesson, J. L. (2012). *Hva er sakprosa*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vatnøy, E. (2010). *Vaart Valgoppraab - Norske partiprogrammer i 1884-1906, et teksthistoriske sjangerstudium*. Oslo: Masteravhandling UiO.

Vatz, R. ([1973] 2000): *Myten om den retoriske situation*. *Rhetorica Scandinavica* nr. 15.

Vestheim, G. (1995). *Kulturpolitikk i det moderne Noreg*. Oslo: Det norske Samlaget.

Vedlegg 1

Kapittel 14: Kultur og idrett

Folk flest er storbrukere av kunst og kultur. Vi hører på musikk, ser film, leser bøker eller opplever kunst i alt fra reklame til det offentlige rom. Vi bruker kultur til å koble ut og slappe av, men også til selvutvikling og refleksjon. En film, en bok, en sang eller et bilde kan nytes, men samtidig utfordre oss til å tenke på nye måter. Kunsten har en viktig egenverdi – både for de som skaper, de som formidler og de som opplever kunst.

En aktiv offentlig kulturpolitikk er nødvendig for at det skal eksistere et bredt kunst- og kulturliv i Norge. Offentlig kulturpolitikk handler om å sikre mangfold. Kulturpolitikken er avgjørende for et levende offentlig og kritisk ordskifte. Kulturpolitikken er en vesentlig del av demokratiet – av yttringsfriheten.

SV står for en liberal kulturpolitikk. Vi vil bekjempe sensur og oppmuntre til kunst og kultur som utfordrer. Vår støtte til flerkulturelle, solidaritetsfremmende og demokratiserende kulturtiltak skal aldri innebære at vi stenger for kunst og kultur som verdimeslig eller ideologisk står oss fjernt.

Kultur er ikke bare kunst. Innen litteraturen er faglitteratur og annen sakprosa livsnødvendig for å formidle kunnskap og skape debatt. Arkitektur og design er avgjørende for trivsel, fellesskap, økologi og økonomi. Kulturminner er samfunnets felles hukommelse.

Kulturlivet har store ringvirkninger. Kulturlivet er et møtested på tvers av kultur, religion, alder og bakgrunn. Kunst og kultur har betydning for helsen, sosialt fellesskap og læring. Et godt kulturtilbud er også viktig for stedsutvikling. Levende samfunn fordrer levende kulturliv, folkebibliotek, kulturskoler, museer og andre lokale kulturarenaer.

Hovedbegrunnelsen for offentlig kulturpolitikk vil alltid være å fremme viktige kulturuttrykk som ikke kan finansieres av markedet alene og sørge for at prisen på kulturopplevelser ikke virker sosialt urettferdig.

Flest mulig skal ha anledning til å oppleve og utøve kunst, kultur, idrett og friluftsliv. SV vil arbeide for god kommuneøkonomi, god geografisk fordeling av statlige midler og bedre samarbeid mellom de nasjonale og lokale, og de profesjonelle og frivillige aktørene.

Folk trenger ikke bare jobb, hus og offentlige tjenester – de trenger også fritidsinteresser som kultur og idrett. Et hovedmål for SV i idrettspolitikken er å gi alle muligheten til å være fysisk aktive gjennom et åpent, rimelig og tilgjengelig tilbud med lav terskel. Dette gjelder både det organiserte idrettstilbudet og muligheten for egenorganiserte aktiviteter. SV vil særlig arbeide for at barn og unge sikres gratis tilgang til idrettsaktiviteter. Norge har fantastisk natur. Alle bør gis mulighet til å oppleve og bruke den på en positiv måte.

Barnekultur har mindre status og får mindre støtte enn kultur for et voksent publikum. Det produseres for få barnefilmer, teaterstykker og for lite musikk for barn. SV vil jobbe for et kulturløft for barn og unge. Flere og bedre produksjoner innen teater, film, tv, musikk og billedkunst, og en offensiv satsing på kulturskolene, er viktig.

Hovedprioriteringer for SV i perioden:

- **Kulturløft for barn og unge.** SV vil satse på film, flere teaterproduksjoner for barn, barnemusikk og konserter og turneer. Barnefestivaler og den kulturelle skolesekken må prioriteres og utvides. SV vil styrke fritidsklubber og åpne møteplasser, kulturskolen og bibliotekene.
- **Gi alle muligheten til å være fysisk aktive.** SV vil arbeide for flere idrettsanlegg som er tilgjengelig for alle, og som kan være med på å gi flere mulighet til fysisk aktivitet til en billig penge. Vi ønsker å bedre mulighetene til å delta for de med dårlig råd.

- **Biblioteksatsing.** SV ønsker å ta initiativ til et samarbeid mellom staten og kommunene om en nasjonal strategi for utvikling av folkebibliotekene, skolebibliotekene og forskningsbibliotekene.

Bibliotek

Bibliotekene har en viktig rolle som åpne og levende formidlere av kunnskap og kultur, og som møteplass i lokalsamfunnene. Bibliotekene spiller en viktig rolle som sosial utjevner, og i mange kommuner er de den mest velfungerende integreringsinstitusjonen. Oppgaven med å formidle gratis kunnskap må videreutvikles. Bibliotekene må både være digitale møtesteder og videreutvikle spisskompetanse innen alle former for informasjonsinnhenting og kunnskapsformidling.

SV jobber for:

- At det tas initiativ til et samarbeid mellom staten og kommunene om en nasjonal strategi for utvikling av folkebibliotekene, skolebibliotekene og forskningsbibliotekene.
- At bibliotekarutdanningen ytterligere styrker opplæringen i kunnskapsdeling, formidling og digitale verktøy.
- At låneordninger for å gjøre digital litteratur tilgjengelig fra bibliotekene kommer på plass for alle biblioteker. Ordningen bør være plattformuavhengig og skal ivareta kopivernet.
- At innkjøpsordningene for litteratur videreføres og at sakprosadelen av ordningen utvides for å stimulere til mer norskspråklig sakprosa.
- At Norge sikrer at ordbøker, leksika og digitale avisarkiv blir tilgjengelig for alle gjennom nasjonale lisenser på flere kilder til allmenn kunnskap.
- At fag- og forskningsbibliotekenes samlinger blir mer tilgjengelig for allmemheten.

Språk og litteratur

Å mestre språk og tekst er avgjørende for å tilegne seg kunnskap og delta i samfunnet. Språkpolitikken handler derfor om myndiggjøring av hver enkelt av oss. Samtidig er språket en sentral del av menneskets identitet og historie. Det må ligge til grunn når vi utformer språkpolitikken.

Norsk språk står overfor store utfordringer i møte med engelskdominansen, særlig innenfor akademisk og næringslivet. SV vil arbeide for at norsk skal være det samfunnsbærende språket på alle områder i Norge. Prinsippet om likestilling mellom nynorsk og bokmål må gjelde på alle samfunnsområder. Samtidig må de samiske urfolksspråkene, de ulike norske minoritetsspråkene og de nyere innvandrerspråkene sikres en levedyktig plass i det norske samfunnet.

Norsk litteratur er helt avgjørende for utvikling og bevaring av det norske språket. SV har som mål at det skal være et bredt tilbud av kvalitetslitteratur, både skjønnlitteratur og sakprosa, tilgjengelig for hele befolkningen. Litteraturen er for viktig til å overlates til markedet alene. SV går inn for en boklov som ivaretar kulturarv og språk gjennom opprettholdelse av fastprissystemet.

SV jobber for:

- At alle elever skal møte både nynorsk og bokmål tidlig i skolegangen, og at det skal være obligatorisk skriftlig opplæring i begge skriftspråk på ungdomstrinnet og i den videregående opplæringen.
- At målloven styrkes og virkeområdene for målloven blir klart definert til å gjelde alle offentlige etater, uavhengig av organisasjonsform.
- At de samiske språkene blir sikret en levedyktig utvikling både i og utenfor skolen.
- Å sikre gode rammer i tilskudsordningen for norskspråklige lærebøker for høyere utdanning og at eksamen på egen målform skal gjelde alle institusjoner.

- Å styrke sidemålsundervisningen, og for at alle elever får en egen karakter i skriftlig sidemål på vitnemålet, både i ungdomsskolen og i den videregående opplæringen (studieforberedende opplæring).
- Sanksjoner mot forlag som ikke leverer alle læremidler til samme tid og pris på begge målformer.
- At faget norsk blir obligatorisk for alle som tar grunnskolelærerutdanning.
- Å innføre en boklov.
- Å styrke programmer og institusjoner som driver arbeid for leselyst økonomisk.
- At e-bøker også fritas for merverdiavgift.
- Å vurdere eierskapsbegrensninger for å hindre monopolisering av bokbransjen.
- At innkjøpsordningene for sakprosa og tegneserier styrkes.
- Støtte etablering og drift av litteraturhus.

Barn og unge

SV vil gi kultur for barn et skikkelig løft. Det betyr at støtten til kulturproduksjon for barn må prioriteres når et nytt kulturløft skal på plass. Barn og unge skal ha gode muligheter til å oppleve og utøve kultur. Barnekultur har ikke hatt den statusen den fortjener. Det er et politisk ansvar å gi de vilkårene som trengs for å heve både kvalitet, utbredelse og status.

Kulturskolene er viktige. I dag stenges mange barn ute fra kulturskolen på grunn av høye priser og lange ventelister. SV vil arbeide for flere plasser, lavere pris og faglig kompetente ansatte i hele og faste stillinger. SV ønsker å innføre en forskrift for kulturskolevirksomhet. Vi vil også styrke den kontakten kulturskolenes fagarbeidere har med skolen. SV mener at praktiske og estetiske fag må få en mer sentral plass i skolen.

Den kulturelle skolesekken bringer profesjonell kunst av høy kvalitet til barn og unge over hele landet. SV vil styrke dette tilbudet, med særlig vekt på at skolesekken skal gi mer varig engasjement og arbeid med kunst og kultur. Skolesekken må inneholde et bredt tilbud av produksjoner på nynorsk. For å sikre kvaliteten i den kulturelle skolesekken trengs kompetanse- og utviklingsarenaer for samarbeid mellom barnehage, skole og kunstvirksomhet.

SV jobber for:

- At det blir satt av mer midler til den kulturelle skolesekken, til bedre dialog mellom skole og kunstnere, og at deler av midlene brukes til å støtte transport for elevene.
- Krav til teatre med offentlig støtte om flere produksjoner for barn i repertoaret.
- At festivaler for barn og festivaler med et sterkt barneprogram prioriteres.
- Markedsføringsstøtte til kulturproduksjoner for barn.
- En statlig belønningsordning for kommuner som satser på sosialt utjevne og faglig sterke kulturskole.
- At læreplanen videreutvikles slik at de estetiske fagene i skolen styrkes, og at estetisk kompetanse vektlegges sterkere gjennom hele opplæringen.
- At det statlige bidraget til ordningen med kulturkort for barn og unge økes slik at det blir enklere å gjøre ordningen permanent i flere fylker.
- At ungdommens kulturmønstring videreføres og styrkes.

Kunstneres leve- og arbeidsvilkår

Et rikt kulturliv kan ikke bygge på fattige kunstnere. SV arbeider for at flere kunstnere skal ha mulighet til å leve av sin kunst og for at kunstnere over hele landet får like muligheter. Mangfold og kvalitet i kulturlivet forutsetter kunstnere med skikkelige lønns- og arbeidsvilkår. SV arbeider for gode, langsiktige

og forutsigbare arbeidsbetingelser for aktive kunstnere. Kunstnerpolitikken må ta hensyn til at ulike kunstnergrupper har ulike produksjonsvilkår og dermed ofte ulike interesser.

Kvinnelige kunstnere skal ha samme muligheter som menn. På samme måte må kulturlivet bekjempe diskriminering med begrunnelse i etnisk bakgrunn, alder og funksjonsevne.

Utøvere av kunst og kultur må også gis mulighet for å møte folk og marked for sin kunst. Det offentlige kan være en viktig tilrettelegger for dette.

SV jobber for:

- Flere offentlige innkjøp, utsmykninger og oppdrag til norske kunstnere.
- En opptrapping til hundre flere hjemler for langsiktig finansiering av kunstnerskap i løpet av perioden.
- At det offentlige bidrar til ordninger som sikrer markeder for kunst og kultur.

Statlige institusjoner og forvaltning av kulturpolitikken

Statlige kulturinstitusjoner som de nasjonale teatrene er nødvendige for å sikre et nasjonalt kulturtilbud av høy kvalitet. SV vil sikre disse nøkkelinstitusjonene gode arbeidsvilkår gjennom stor kunstnerisk frihet og trygge og forutsigbare økonomiske rammer.

Samtidig har de statlige kulturinstitusjonene et ansvar for å bidra til et godt kulturtilbud også utenfor de store byene. Blant annet bør Riksteateret og Den Norske Opera & Ballett nå større deler av Norge, og Nasjonalmuseets arbeid med landsdekkende formidling må styrkes. Lokale og regionale institusjoner, som regionteater og distriktsopera, må utvikles videre i samhandling med de statlige institusjonene.

Kulturpolitikken er avhengig av både faglig og folkelig forankring. Støtteordningene til kulturen skal hvile på kunstnerisk kvalitet, men må også ta hensyn til publikumsinteresse. På samme måte som i vitenskapen er fagfellevurdering blant kunstnere ofte best egnet når kvalitet skal bedømmes.

Forvaltningen av kunst- og kulturpolitikken skal bygge på prinsippet om «armlengdes avstand». Dette innebærer at Stortinget og regjeringen fastsetter de overordnede prioriteringene i kulturpolitikken, men ikke tar detaljavgjørelser som undergraver kunst- og kulturfaglige vurderinger i ulike tilskudsorganer. SV vil arbeide for enkle og forutsigbare støtteordninger i kulturlivet for å redusere unødig byråkrati.

SV jobber for:

- Å styrke distriktssatsingen til nasjonale kulturinstitusjoner.
- En samlet plan for vedlikehold og vern av nasjonale kulturinstitusjoner, samt prioritering av rehabilitering.
- Å øke mulighetene for å flytte kunst ut der folk bor og virker gjennom sterkere utlånsordninger og formidlingsoppdrag til institusjonene.
- En klarere rolle for Norsk kulturråd, særlig med tanke på avveininger mellom kulturpolitiske målsetninger og kunstfaglige vurderinger.
- Bedre støtteordninger for prosjekter, basert på samarbeid mellom profesjonelle og ikke-profesjonelle aktører.

Musikk

Musikk er en kunstform som er tilgjengelig og nær folk i hverdagen på en annen måte enn mange andre kunstformer. Norsk musikkliv holder et svært høyt nivå både innenfor folkemusikk, klassisk musikk og rytmisk musikk. SV vil styrke både bredden og eliten i musikklivet slik at det har gode kår for vekst og utvikling. Ikke minst er vi opptatt av å støtte helårsarrangørenes daglige drift. Støtteordningene må bidra til å sikre artister og opphavspersoner forutsigbare inntekter.

Dagens knutepunktordning må evalueres for å sikre at den bidrar til å spre arrangørkompetanse. Slik ordningen er organisert i dag, er den for sterkt sjangerorientert. Når festivaler og musikere i stadig sterkere grad krysser grenser, bør ikke en slik ordning holde utviklingen tilbake.

SV jobber for:

- En kritisk gjennomgang av eksisterende støtteordninger for å innrette mer mot kunstnerisk kvalitet og publikumsinteresse.
- Å utrede og innføre en støtteordning for å gi flere små arrangører og arrangører i oppstartsfasen bedre mulighet til etablering.
- At knutepunktordningen evalueres for å vurdere om den har ønsket effekt.
- At kor og korps sikres gode øvingslokaler og tilgang på kvalifiserte dirigenter.
- At det offentlige skal tilby lyd og bilde til digitalt utlån gjennom folkebibliotekene.
- Bidra til at det blir etablert profesjonelle vokalensembler i alle fylker.
- At eksport av norsk musikk får hjelp og støtte.

Film og kino

Filmpolitikken skal ha som mål å sikre et mangfold av filmuttrykk med høy kunstnerisk kvalitet innenfor ulike sjangre og formater. Støtteordningene bør sikre bedre kjønnsmessig og geografisk fordeling av filmstøtten enn i dag. En god filmpolitikk sørger for støtte til kunstnerisk dristige prosjekter, ikke bare til prosjekter som har sterke kommersielle muligheter. SV mener det kommunale kinotilbudet må videreutvikles for å styrke dette mangfoldet.

SV jobber for:

- At filmarbeidere sikres bedre og mer forutsigbare arbeidsvilkår gjennom arbeidsstipender.
- Fortsatt satsing på likestilling innen norsk film.
- At ressursituasjonen for filmutdanningene gjennomgås for å sikre studienes kvalitet.
- En tydelig regionalisering av filmpolitikken og videreutvikling av regionale filmsentra.
- Å bevare det kommunale kinosystemet og gå imot privatisering av kinoene i storbyene.
- At de regionale filmsentrene gis bedre økonomiske vilkår.
- Desentraliserte midler også til spillefilmproduksjon.
- Et eget barnefilmloft.
- At cinemateker gis bedre rammevilkår.

Scenekunst

Scenekunstopolitikken omfatter både viktige, bærende institusjoner og den stadig sterkere frie, profesjonelle scenekunsten. SV vil stimulere til mangfold og kunstnerisk frihet for scenekunsten i Norge, blant annet gjennom en sterkere satsing på regional og lokal scenekunst.

SV jobber for:

- Flere produksjoner for barn ved de nasjonale scenene og regionteatrene.
- Å styrke tilskuddsordningene og infrastrukturen for fri scenekunst, både nasjonalt og internasjonalt.
- Styrking av Norsk kulturfond med en prioritering av fri scenekunst.
- Å innføre statlig delfinansiering til ordninger med regionale scenekunstinstruktører for å styrke scenekunsten i hele landet og bidra til økt samarbeid mellom profesjonelle og frivillige krefter.
- Å styrke lokal teater- og revyvirksomhet over hele landet gjennom å videreføre Frifond teater og vurdere tilsvarende ordninger for teater og revy for voksne.
- Å styrke distriktsoperaene gjennom økte bevilgninger.

Billedkunst og kunsthåndverk

Billedkunsten er viktig fordi den kan gi opplevelser og erkjennelser som ikke kan oppnås gjennom andre kunstformer og medier. Den gode billedkunsten kan stille spørsmål, engasjere og provosere, men den kan også gi oss vakre, visuelle inntrykk i hverdagen. SV vil legge til rette for mer mangfold i billedkunst og kunsthåndverk.

SV jobber for:

- Bedre vederlagsordninger slik at flere kan leve av kunsten.
- At billedkunstnere sikres økonomisk gjennom langvarige stipend og utstillingshonorarer for å kompensere for de særlige praktiske og økonomiske utfordringene de har som ikke-institusjonstilknyttede, skapende kunstnere.

Arkitektur og design

God arkitektur og design er viktige kulturuttrykk, men er også avgjørende for at samfunnet i framtiden blir bedre for mennesker og miljø. Arkitektene har en viktig rolle i utvikling av miljøvennlige lokalsamfunn. I et samfunn der befolkningssammensetningen endrer seg, vil universell utforming få stadig sterkere betydning for innbyggernes deltakelse og frihet. Gode vilkår for designfeltet er viktig både for kultur- og næringslivet.

SV jobber for:

- Økt kompetanse innenfor arkitektur og design i det offentlige.
- At potensialet i ny arkitektur og design utnyttes til å skape mer miljøvennlige og bovennlige samfunn.
- At satsingen på verdiskaping knyttet til arkitektur og design styrkes.

Pengespill

Gjennom Norsk Tipping har samfunnet sikret verdifulle bidrag til kultur og idrett gjennom tiår. SV vil opprettholde spillmonopolet til Norsk Tipping, men mener at idrett og frivillighet på sikt bør finansieres over statsbudsjettet for å sikre økt stabilitet og forutsigbarhet. Samtidig vet vi at pengespill skaper alvorlige økonomiske, sosiale og helsemessige problemer for mange mennesker. SV vil endre spillpolitikken for å bekjempe spilleavhengighet, selv om dette medfører reduserte inntekter for Norsk Tipping.

SV jobber for:

- Å føre en spillpolitikk som beskytter mot avhengighet, samtidig som den opprettholder posisjonen til Norsk Tipping
- Å hindre Norsk Tipping i å engasjere seg i nettcasino og utplassere spilleautomater

Kulturvern

Vi skal verne våre kulturminner fordi de er avgjørende for vår kulturelle identitet, og gir oss kunnskap og opplevelser. Kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap utgjør store kulturelle og sosiale verdier, men er også viktige ressurser for næringsutvikling i distriktene. De må bevares gjennom vern, vedlikehold og skjøtsel, men også i størst mulig grad gjennom aktiv bruk.

Skjøtsel og vedlikehold er primært et eieransvar, enten eierskapet er offentlig eller privat. Men når det offentlige pålegger eiere spesielle hensyn, må eierne kompenseres for økte kostnader og færre bruksmuligheter. En stor andel av våre kulturminner er i offentlig eie, det gjelder blant annet viktige fellesarenaer som skoler, kirker og helseinstitusjoner. SV vil arbeide for at etterslepet reduseres.

SV jobber for:

- En dreining i kulturvernpolitikken slik at den i større grad ivaretar et bredt samfunns historisk bilde, inkludert historiske sammenhenger og klassemotsetninger, og immaterielle kulturminner som håndbåren kunnskap og tradisjonell kvinnekultur.
- At landbruket skal ha en sentral plass i kulturvernet.
- At Norge tar bedre vare på kystkulturen som mange steder er truet av fraflytting eller av byggepress.
- Å sikre urbefolkningens og minoritetenes kulturminner – både de tradisjonelle norske minoritetene og nyere innvandreres.

Idrett

I norsk idrett legges det ned et omfattende arbeid for å sikre folk i alle aldre gode idrettsopplevelser. Ikke minst bidrar et stort antall frivillige med en betydelig dugnadsinnsats. SV vil sikre idretten gode rammevilkår, slik at denne innsatsen kan styrkes og videreutvikles. Vårt mål er et rikt og inkluderende idrettstilbud over hele landet.

Et hovedmål for SV i idrettspolitikken er å gi alle muligheten til å være fysisk aktive gjennom et åpent, rimelig og tilgjengelig tilbud med lav terskel. Dette gjelder både det organiserte idrettstilbudet og muligheten for egenorganiserte aktiviteter. SV vil særlig arbeide for at barn og unge sikres gratis tilgang til idrettsaktiviteter. Det er i dag et stort etterslep på utbygging og vedlikehold av norske idrettsanlegg. Det må vurderes ekstraordinære tiltak for å redusere dette etterslepet.

God breddeidrett og god toppidrett er avhengig av hverandre. SV vil legge til rette for at både bredde- og mosjonsidrett, konkurranse- og eliteidrett får utvikle seg på egne vilkår og på utøvernes ulike premisser og ulike ambisjonsnivå.

Norge skal ha et aktivt og sterkt miljø for toppidrett. Toppidretten gir gode forbilder, gode opplevelser for befolkningen og er drivende for å utvikle hele idretten videre. SV mener at idretten har et stort ansvar for å sørge for en ren idrett, og at utøvere som tas for doping, bør utestenges fra deltakelse i OL.

SV jobber for:

- Å sikre gode vilkår for idretten på alle plan – fra barneidrett og friluftsliv til toppidrett.
- At utøvere, trenere og administrativ ledelse i norsk toppidrett skal bidra til å fremme en ren, verdibasert idrett.
- At forholdene legges til rette for en helsemessig forsvarlig toppidrett og at det er en kontinuerlig satsing på forebyggende arbeid mot idrettsrelaterte skader, sykdom og doping.
- At anleggsmidler sikrer likeverdige muligheter til å drive idrett over hele landet, og at staten må bidra til å redusere etterslepet på utbygging og vedlikehold av nasjonale idretts- og svømmeanlegg.
- At det gis støtte til anlegg som gir mulighet for uorganisert fysisk aktivitet utenom dyre kommersielle tilbud, slik som åpne flerbrukshaller, balløkker og liknende.
- At tilbudet av gratis idrettsaktiviteter for barn og unge økes.
- At mennesker med nedsatt funksjonsevne gis likeverdig mulighet til å drive idrett og fysisk aktivitet gjennom å oppheve 26-årsgrensen for å få støtte til aktivitetshjelpemidler.
- At idrettslagenes samarbeid med skoler, barnehager, SFO, fritidsklubber, helse- og omsorgsinstitusjoner, arbeidsplasser, NAV-kontorer og asyl- og flyktningmottak styrkes for å bidra til bedre folkehelse, forebygging og inkludering.

Friluftsliv

Friluftslivet er viktig for folks fysiske og psykiske helse og trivsel og er en viktig del av norsk kultur. Friluftsliv øker forståelsen for sammenhengen mellom mennesker og natur, og dermed for de store miljøutfordringene. Det offentlige har en viktig oppgave i å tilrettelegge for aktiviteter i naturen. Dette

forutsetter en god politikk for kulturminnevern, nye nasjonalparker og vern av viktig natur. Allemannsretten må sikre alle rett til hensynsfull ferdsel i naturen.

Friluftsliv omfatter alt fra den lille turen i nabolaget til lange fjellturer. Alle skal ha mulighet for friluftsliv. SV vil legge spesielt til rette for at barn og unge, mennesker med funksjonsnedsettelse og minoritetsbefolkningen skal kunne ta naturen i bruk. SV vil ha en friluftslivpolitikk som bidrar til å redusere sosiale forskjeller. Grøntområder i og rundt byene må ivaretas slik at de er tilgjengelige for folk.

SV vil styrke friluftsansjonene og friluftsrådenes arbeid.

SV jobber for:

- Å styrke og grunnlovsfeste allemannsretten.
- Et friluftsløft for folkehelsen gjennom en stortingsmelding og et Friluftslivets år.
- En styrking av friluftsansjonene og friluftsrådenes arbeid.
- At allmennheten sikres tilgang til friluftsområder, jakt og fiske. SV vil utvide retten til fritt fiske i elver og vann for barn og unge under 18 år.
- Å forvalte de offentlig eide friluftsområdene slik at kvalitet ivaretas og de framstår som attraktive arenaer for allsidig aktivitet.
- Å initiere en nasjonal satsing på gåing og sykling gjennom anlegging av stier, turveier, gang- og sykkelveier.
- At friluftslivet styrkes med støtte til areal-, informasjons- og aktivitetstiltak.
- At en økt andel av spillemidlene prioriteres til anlegg for friluftformål og til friluftstiltak for barn og unge.
- At kollektive løsninger som turisthytter og kystledshytter prioriteres framfor private hytter i naturområder der hyttebygging må begrenses.
- Lov om motorferdsel i utmark og praktiseringen av den skal hindre motorferdsel i utmark som forringer naturopplevelsene ved friluftsliv.
- Å tillate bruk av lys under ettersøk.

Vedlegg 2

Vedlegg 2: Arbeiderpartiet

Politikken for frivillig sektor må også tilpasses de nye formene for frivillighet og oppmuntre til engasjement også når den antar nye former.

Arbeiderpartiet vil:

- Legge til rette for et tettere samarbeid mellom offentlig sektor og de frivillige organisasjonene, slik at det frivillige arbeidet kan forsterke og utfylle det offentlige velferdstilbudet.
- Inngå flere samarbeidsavtaler mellom staten og frivillig sektor på aktuelle områder, som beredskap og inkludering.
- Samordne og forenkle de offentlige ordningene for tilskudd til frivillig arbeid både når det gjelder søknadsfrister, søknadsskjema, rapporteringsrutiner m.v.
- Sikre at frivillighetsregisteret fungerer slik at det bidrar til å forbedre og forenkle samhandlingen mellom frivillig sektor og offentlige myndigheter og bidrar til økt kunnskap om frivillig sektor, og slik at det er enkelt å bruke også for lag og foreninger der alle tillitsvalgte er unge og uerfarne.
- Sikre at momskompensasjonsordningen til frivillige organisasjoner trappes opp til 1,2 milliarder kroner i 2014.
- Legge til rette for at alle barn og unge gis mulighet til å delta i aktiviteter uavhengig av foreldrenes økonomiske og sosiale situasjon ved at barn av familier som lever på sosial stønad, får aktivitetsstøtte.
- Bidra til samarbeid mellom frivillighet og skole for å kunne tilby fritidsaktiviteter tilknyttet skoledagen.
- Styrke det lokale frivillige kulturlivet ved å gjennomføre Kulturløftet og ved å gi det frivillige kulturlivet en større andel av Norsk Tippings overskudd (18 prosent) innen 2015, blant annet gjennom en styrking av Frifond, som gir støtte slik at barn og unge over hele landet kan få et bredere og bedre lokalt fritidstilbud.
- Videreføre støtten til frivillige lag og foreninger gjennom grasrotandelen i Norsk Tipping.
- Fortsette etableringen av flere frivillighetsentraler i kommunene.
- Gjennom kommunene legge til rette for at frivillige organisasjoner kan få lettere tilgang til foreningslokaler, møteplasser og øvingsrom.
- Legge til rette for opprettelse av nettportaler som fører sammen organisasjoner, oppgaver og folk som ønsker å delta i frivillig arbeid.

Kultur – opplevelser og deltakelse

Arbeiderpartiet vil gjennom Kulturløftet sikre folk tilgang på kulturopplevelser over hele landet. Vi vil ha et kulturliv som er mangfoldig og hvor vi har felles møteplasser. Hvor man både kan være forbruker og utøver av kultur. Vi vil ha et kulturliv som appellerer både til massene og til særinteressene, et kulturliv som favner både barn og voksen – altså et kulturliv for alle! Arbeiderpartiet understreker kulturens egenverdi.

Det er samspillet mellom kulturlivets ulike aktører som gir en helhetlig kulturpolitikk. Ikke minst er det viktig å styrke satsingen i de fylkene som ikke har store kulturinstitusjoner og dermed får en mindre del av den statlige kultursatsingen. Også kunstformer som teater, opera, dans, film og ulike musikkjangre, skal ha gode kår i hele Norge. Samtidig er hverdagskulturen viktig, derfor er vi opptatt av å styrke lavterskeltilbudene, som bibliotekene.

Opplevelser er ujevnt fordelt. Den kulturelle skolesekken og andre ordninger som gir barn tilgang til kunst og kultur, er et viktig satsingsområde for Arbeiderpartiet. Gode oppvekstvilkår handler om mer enn hverdager, det handler om å ha noe å glede seg til og delta i. Derfor ønsker vi et tettere samarbeid mellom barnevern, idrett og kultur og åpning for at kommunal satsing på barnevern også kan bety å ansette en kulturarbeider.

Kultur handler også om deltakelse, om å være en del av et fellesskap, enten det er i korpset, teatergruppa eller som publikum. Frivillig innsats bærer store deler av kultur-Norge. Det er viktig å bygge opp under dette og lage gode koblinger mellom frivillighet og kultur.

Framtidas eldreomsorg må handle enda mer om innhold i omsorgen. Kultur, deltakelse og samarbeid med frivillig sektor er viktig for å få en eldreomsorg som også handler om livsglede.

En aktiv kulturpolitikk bidrar til å styrke næringsutvikling og kreativitet. Den skaper arbeidsplasser og er god distriktpolitikk. Kultur er også næring. Arbeiderpartiet vil satse på norsk kunst og design i større grad enn det gjøres i dag. Særlig med tanke på et internasjonalt marked hvor det i dag er en betydelig interesse for norsk kunst og design er dette viktig.

I tillegg bidrar kultursatsing til større forståelse mellom mennesker, inkludering og integrering. En trygghet på egen kultur og språk er en viktig forutsetning for å kunne forstå andres. Det er viktig at det flerkulturelle perspektivet synliggjøres på alle felter i kulturlivet. Internasjonalt samarbeid er også viktig.

Våre kulturminner er en viktig del av vår kulturarv. Det er derfor viktig å ta vare på historiske bygninger og kultursteder, slik at disse også kan oppleves i framtida.

Arbeiderpartiet vil:

- Utarbeide et Kulturløfte III i samråd med kulturlivet. Kulturløftet I og II har løftet Norge som kulturnasjon. Dette arbeidet skal videreføres.
- Opprettholde 1 % av budsjettet til kulturformål også etter 2014.
- Gi kulturskoletilbud til alle barn som ønsker det – blant annet i samarbeid med SFO og på ettermiddagstid.
- Definere krav til hva kulturskolen skal inneholde.
- Utvide ordningen med kulturkort for ungdom.
- At bibliotekene skal bli enda viktigere kulturelle informasjons-, kunnskaps- og kultursentre enn de er i dag. Bibliotektenester skal være gratis.
- Styrke støtteordningene for internasjonal lansering av norsk design, kunst og kultur.
- Videreutvikle den kulturelle skolesekken, den kulturelle nistepakken og den kulturelle spaserstokken, med sikte på å nå enda flere.
- Føre en offensiv språkpolitikk og sikre norsk språk som et fullverdig og funksjonelt språk på alle områder i samfunnet.
- Bruke de statlige virkemidlene for å stimulere til mangfold i filmbransjen.

Idretts- og aktivitetsglede for alle

Arbeiderpartiet vil gjennomføre et løft for idretten. Idretten er Norges største folkebevegelse. Gjennom tusenvis av aktiviteter gis barn, ungdom og voksne tilbud om personlig utvikling, spillmuligheter og sosialt fellesskap gjennom trening, konkurranseaktivitet og dugnadsarbeid. Idretten er en arena for å utvikle gode holdninger, og den har stor samfunnsmessig betydning. Helhetlige oppvekstvilkår, bedret folkehelse, positiv integrering og nyttig organisasjonserfaring er gode eksempler på idrettens viktighet.

Breddeidretten gir trening, glede og fellesskap for mange. Samtidig er det breddeidretten som gir grunnlaget for toppidretten vår. Når Norge klarer å hevde seg så godt internasjonalt, er det nettopp fordi vi har en idrettsbevegelse som er opptatt både av å rekruttere bredt og dyrke talentene. Arbeiderpartiet vil stimulere til videreutvikling av toppidrettens prestasjonskultur, verdier og mangfold, både innenfor idrettsorganisasjonene, men også gjennom å stimulere til samarbeid på tvers av ulike utviklingsmiljøer og prestasjonsmiljøer i offentlig sektor og næringsliv. Arbeiderpartiet vil jobbe for at mangfoldet ikke går tapt gjennom at markedskrefter alene skal understøtte satsingsmuligheter for det enkelte toppidrettsmiljøet.

Arbeiderpartiet vil gi alle mennesker muligheter til å utøve idrett og være i aktivitet ut fra sine egne ønsker og ambisjoner. Vi vil ha gode vilkår for idretten på alle plan, og særlig styrke barne- og ungdomsidretten. Alle barn og unge skal sikres skikkelig svømmeopplæring.

Gode og funksjonelle idrettsanlegg er, sammen med god skoling og lederskap, det viktigste bidraget til idrettens arbeid med å skape gode aktivitetstilbud for barn og unge og for å øke den fysiske aktiviteten i befolkningen. Gapet mellom behovet for idrettsanlegg og tilgjengelige spillemidler har ført til et etterslep på anleggssiden. Derfor har Arbeiderpartiet vedtatt å endre tippemøkkelen for å sørge for mer penger til idretten. Det er særlige utfordringer med anleggsmangel i storbyene og i områder med stor tilvekst, og anlegg med mange brukere må prioriteres.

FF€

Den norske idrettsmodellen er basert på frivillig innsats. De medlemsbaserte frivillige organisasjonene gjør en stor innsats for levende lokalmiljø og er en viktig demokratisk ressurs i storsamfunnet. Det frivillige idretts- og organisasjonslivet skaper aktivitet og gir mulighet for deltakelse. Mange mennesker legger ned et stort frivillig arbeid i de medlemsbaserte organisasjonene. Frivillig innsats innenfor idretten er viktige bidrag til å løse viktige samfunnsoppgaver som folkehelse og inkludering. Arbeiderpartiet vil legge til rette for at frivillige innenfor idretten får støtte til å utvikle egen kompetanse og lederegenskaper. At mange er med i organisasjoner, idrett og annet frivillig arbeid er med på å skape et samfunn med sterkere fellesskap og økt tillit.

Arbeiderpartiet vil:

- Gjennomføre en bred satsing på folkehelse og fysisk aktivitet i samarbeid med idretten og friluftsansjonene.
- Følge opp endringen i tippnøkkelens slik at idretten og det lokale frivillige kulturlivet får en større andel av Norsk Tippings overskudd.
- Bygge flere idrettsanlegg, særlig innenfor pressområder, befolkningstette områder og storbyer.
- Arbeide for at lån av offentlige anlegg og skoler til idrettsaktiviteter for barn og ungdom under 18 år i størst mulig grad skal være gratis.
- Legge til rette for at frivillige innenfor idretten får støtte til å utvikle egen kompetanse og lederegenskaper.
- Støtte og oppfordre lag og organisasjoner til å inkludere minoriteter.
- Støtte utvikling av mangfold i toppidretten og motvirke at kun markedskrefter blir styrende for driftsgrunnlaget.
- Stimulere til videreutvikling av toppidrettens prestasjonskultur og verdier.

Tros- og livssynsmangfold

Religion og livssyn spiller en viktig rolle i det norske samfunnet, både for fellesskapet og for enkeltmennesker. Alle har rett til å praktisere religion og livssyn i tråd med trosfriheten og innenfor demokratiske spilleregler. Mangfoldet av tros- og livssynssamfunn er et fellesgode som det offentlige bør legge til rette for og bidra økonomisk til, gjennom en aktivt støttende tros- og livssynspolitik. Tros- og livssynssamfunn utgjør en vesentlig del av frivillig sektor.

Vi vil at det offentlige skal stimulere til fellestiltak og til dialog mellom ulike religioner og livssyn, og mellom de ulike konfesjoner innen trosretningene. Dialog og kunnskap øker gjensidig forståelse, og dermed styrkes fellesskapet. Det religiøse mangfoldet gjenspeiler seg i dag på en rekke ulike arenaer i det offentlige rom. Vi skal ha takhøyde og toleranse for at folk har ulike religiøse tilhørighet og ulike måter å leve med sin tro på.

Både historisk og kulturelt står Den norske kirke i en særstilling i Norge. Gjennom Grunnlovsendringene i 2012 slås det fast at den skal være Norges folkekirke. Rundt 78 % av befolkningen er medlemmer av denne, og Arbeiderpartiets mål er at medlemmene skal utgjøre en demokratisk kraft som sikrer en folkekirke som er åpen og inkluderende med plass for ulike religiøse behov.

Det er viktig å videreutvikle ordningene med valg til de styrende organer i kirken, og Arbeiderpartiet mener at valgordningen må sikre at medlemmer til lokalt, regionalt og sentralt nivå må organiseres gjennom direkte valg og gjennomføres samtidig med og i lokaler i umiddelbar nærhet til kommune- og fylkestingsvalgene. For Arbeiderpartiet er det viktig at den skrittvis selvstendighetsgjøringen og demokratiseringen av Den norske kirke fortsetter.

Arbeiderpartiet vil:

- Sikre likebehandling av tros- og livssynssamfunn.
- Skape en mer helhetlig tros- og livssynspolitik i dialog med tros- og livssynssamfunnene.
- Videreføre arbeidet med å opprette flere livssynsnøytrale seremonilokaler.
- Øke tilgangen på borgerlige vigselmenn.
- Bidra til å sikre alle innbyggere likeverdige seremonier ved bryllup og gravferd.
- Støtte Den norske kirke i dens arbeid med å videreutvikle valgordningen.
- Videreføre trosopplæringsreformen.

Vedlegg 3

Vedlegg 3: Senterpartiet

- styrke familievernet
- legge om anbudsprosessen for barnevernsinstitusjoner med mål om økt forutsigbarhet, og gi mer rom for ikke-statlige institusjoner
- sikre at taushetsplikten ikke blir et hinder for tverrfaglig samarbeid, med sikte på best mulig oppfølging av utsatte barn
- overføre vesentlige deler av Bufetats oppgaver til kommunesektoren, og legge til rette for interkommunale samarbeid ved hjelp av økonomiske stimulerings tiltak

Kulturen binder mennesker sammen

Senterpartiet vil føre en kulturpolitikk som sikrer at alle får tilgang til kunst- og kulturopplevelser, uavhengig av geografiske, økonomiske og sosiale skillelinjer. Kultur bygger fellesskap og felles identitet. Senterpartiet vil prioritere kulturtiltak som skaper arenaer der folk kan møtes på tvers av ulike skillelinjer og som skaper samfunnsforståelse. Det meste av veksten i kulturmidlene skal gå til lokale kulturaktiviteter, men det skal være rom for å prioritere prosjekter av nasjonal betydning.

Et aktivt lag- og foreningsliv krever egnede lokaler og samlingssteder. Offentlige bygninger og fellesarenaer bør være tilgjengelige på ikke-kommersielle vilkår for frivillige lag og kulturtiltak i lokalmiljøet. Offentlig finansierte bygninger må bygges slik at de kan brukes til ulike aktiviteter og arrangementer.

Samfunnet som helhet skal ha ansvar for å ta vare på felles kulturminner. Senterpartiet vil bruke skatte- og avgiftspolitikken til å stimulere et jevnt og riktig vedlikehold for viktige kulturminner, men ser også at de offentlige tilskuddene til private eiere av fredede kulturminner må økes kraftig. Norsk kulturminnefond må styrkes. Staten må bære en større del av ansvaret for arkeologiske undersøkelser ved mindre, private tiltak.

Bibliotek og museum er kilder til kunnskap og opplevelser som setter folk i stand til å delta aktivt i samfunnet. Samtidig er spesielt bibliotekene viktige integreringsarenaer og etterspurte lavterskeltilbud. Senterpartiet vil verne om disse viktige kulturarenaene og gjøre dem tilgjengelige for flere, og dessuten sikre gratis tilgang i enda større grad enn i dag.

Senterpartiet vil styrke den kulturelle grunnmuren. Det lokale kulturlivet binder folk sammen på tvers av ulikheter. Den kulturelle grunnmuren er virksomheter som folkebibliotek, kulturskoler, lokale museer, kor, korps og frivillige aktiviteter. Dette er institusjoner som er bærebjelker i store og små lokalsamfunn. Den norske kirke har en landsdekkende kulturell infrastruktur med tilstedeværelse i alle landets kommuner. Kirkebyggene er sentrale kulturarbærende arenaer som er en viktig del av den kulturelle grunnmuren.

Kulturskolene er en viktig arena for barn og ungdom som ønsker å videreutvikle seg innen musikk, dans eller annen kultur. Senterpartiet vil bygge opp om dette tilbudet.

Idrett

Idrettslagene er på små og store steder ofte et av lokalmiljøets viktigste møtesteder. Norsk idrett er mangfoldig og trenger trygghet for finansieringen som kommer fra tippemidlene, og fra den nye momskompensasjonsordningen. Senterpartiet vil sikre fullføringen av endringen av tippeskjemaet og en full innføring av momskompensasjonsordningen. Offentlige midler til idrett er en investering både i den enkelte sin livsglede og i fellesskapet. Senterpartiet vil føre en idrettspolitik som stimulerer mange til å være fysisk aktive og som samtidig ivaretar de som har talent til å kunne satse på idretten. Toppidrett og breddeidrett er gjensidig avhengige av hverandre. Derfor mener vi det skal være rom for å satse på begge deler. Vi vil sikre gode rammevilkår til idretten over hele landet. Vi ser idrettspolitikken i sammenheng med vår forebyggingsbaserte tilnærming til helsepolitikken. Det er et selvstendig mål for oss å opprettholde et mangfoldig idrettsliv over hele landet blant annet gjennom utbygging av idrettsanlegg. Utbygging av lavterskeltilbud som er utenom den organiserte idretten, som utbygging av turløyper, ballbinger, og andre nærmiljøanlegg, er en viktig del av den helhetlige idretts- og friluftslivspolitikken.

Bevar mangfoldet i språket

Språket er kulturbærer og identitetsmarkør. Det er også en viktig sosial infrastruktur som sikrer at meninger og debatt kommer fram til mottakere. Derfor er det viktig å sørge for at flest mulig får uttrykke seg på et språk som står dem nær og som de behersker godt. Senterpartiet vil arbeide for å opprettholde det store mangfoldet av språk og dialekter som finnes i Norge.

Nynorsk og bokmål er likestilte som språk i Norge. Senterpartiet mener at begge skrifttradisjonene skal dyrkes og sikres. Dette krever en særskilt innsats for å styrke det nynorske skriftmålet. Senterpartiet står fast på at det skal være obligatorisk skriftlig opplæring i begge skriftspråkene på ungdomstrinnet og i den videregående skolen. Sidemålsundervisningen må styrkes, og alle elever må få egen karakter og eksamen i sidemål på vitnemålet både i ungdomsskolen og i den videregående skolen. Yrkesfagene skal fortsatt unntas.

Norsk som fagspråk blir i dag sterkt utfordret av engelsk, spesielt i undervisningen ved universiteter og høyskoler. Vi vil stimulere til mer bruk av norsk som fagspråk for å beholde mangfoldet i det norske språket, og for å skape et mer inkluderende arbeids- og samfunnsliv der alle behersker språket som blir brukt. Vi vil motvirke at norsk språk utfases på ulike samfunns- eller fagområder.

Sikre et mangfold av medier

For å sikre at et mangfold av meninger og tema blir belyst i offentligheten må det finnes et bredt spekter av medier. Senterpartiet mener at det skal være momsfristak på aviser, bøker og utvalgte tidsskrifter. Vi vil ha en sterk pressestøtte som gir et mangfold av aviser. Vi vil beholde NRK som reklamefri allmennkringkaster med sterke distriktskontor, og opprettholde NRK-lisensen for å sikre NRKs uavhengighet.

Mer rom for frivillig sektor

Senterpartiet ønsker en fortsatt stor og mangfoldig frivillig sektor. Store deler av kultur- og organisasjonslivet bæres av innsatsen til frivillige. Frivillig sektor utfyller offentlig aktivitet og hindrer at kommersielle interesser overtar idrett og kultur. Dette fører til at idrett, lag og foreninger i dag har bred deltagelse, på tvers av økonomisk og sosial bakgrunn. Senterpartiet ønsker å støtte den innsatsen frivilligheten bidrar med. Vi vil gi organisasjonene gode og stabile rammer og et trygt økonomisk grunnlag. Frivilligheten skal ha frihet til å dyrke sin egenart. Senterpartiet vil vri mer av støtten til frivillig sektor fra prosjektstøtte til grunnstøtte. Staten må ta et tydeligere ansvar for å forenkle samhandlingen mellom frivilligheten og det offentlige. Offentlig støtte skal innrettes slik at den sikrer størst mulig lokal aktivitet og lavest mulig administrativ byrde på organisasjonenes lokalledd. Momskompensasjonsordningen er i denne sammenheng viktig. Vi ønsker å

bygge opp under linjen som gir mest mulig lokal aktivitet i frivilligheten. Organisasjoner som driver virksomhet på vegne av det offentlige, som rusomsorg og rehabilitering, skal få mulighet til mer langsiktige avtaler.

Byråkratisering er en utfordring for frivillig sektor. Senterpartiet ønsker at frivillig sektor skal kunne forholde seg til enkle søknadsprosedyrer og rapporteringssystemer.

Senterpartiet vil:

- prioritere styrking av den kulturelle grunnmuren ved økning av kulturbudsjettene
- sikre bibliotekene som gratis tilbud
- styrke kulturskolene slik at de kan gi best mulig tilbud
- gi frivillige organisasjoner full momsrefusjon
- legge til rette for at frivillige organisasjoner kan beholde og styrke sin rolle i løsningen av fellesskapet oppgaver
- styrke frivilligsentralene
- desentralisere kulturlivet gjennom å flytte midler og makt fra Kulturrådet til fylkeskommunene
- sikre gode støtteordninger for bygging av idrettsanlegg, både for bredde- og toppidrett, og redusere/forenkle krav/dokumentasjon i forbindelse med søknadene
- øke støtten til nærmiljøanlegg
- beholde tippemonopolet og sikre at mest mulig av inntektene fra spill går til idrett, kultur og frivillighet. Omleggingen med større andel av tippemidlene til idretten må gjennomføres
- styrke arbeidet mot dopingbruk blant ungdom og i idretten, og støtter forbudet mot bruk og besittelse av anabole steroider
- at staten skal overta det økonomiske ansvaret for registrering, utgraving og sikring av fornminner
- arbeide for skatte- og avgiftslettelser for private eiere av fredede og bevaringsregulerte eiendommer
- gi økte midler til tilskudd til kommuner som har store utgifter som følge av regelen om språkdeling

Vedlegg 4

Kunst og kultur

Kunst og kultur har en egenverdi og er grunnleggende for livskvalitet og utvikling. Kultur er en kilde til kreativitet, opplevelse og kunnskap. Kulturen oppstår og lever i kraft av menneskers kreativitet og uttrykksbehov. Statens oppgave er å stimulere dette, ikke styre det. KrF vil sikre et mangfoldig, stimulerende og utfordrende kulturtilbud for hele befolkningen. KrF mener kulturpolitikken må bidra til å styrke både det profesjonelle og det frivillige kulturlivet.

Den kristne kulturarven er en hjørnestein i vår nasjons felles identitet. I en tid hvor endringer skjer raskt og påvirkningene fra det internasjonale samfunnet er sterke, er det viktig å videreføre de tradisjoner og verdier vår kultur bygger på. En levende kulturpolitikk må både bevare og fornye.

Mangfold

Skapende og utøvende kunst bidrar til å utvikle og utfordre enkeltmennesker og samfunn. Kulturpolitikken må legge forholdene til rette for et bredt spekter av aktivitet, opplevelse, erfaring og erkjennelse. KrF vil gi kulturlivet rammebetingelser for å utvikle seg, utfordre, fornye og bevare. Dette innebærer også gode vilkår for aktive kunstnere. Kunstnere i etableringsfasen trenger spesielle tiltak, både i form av økonomisk støtte og bedre trykdeordninger.

Kunsten kommer innenfra, og kulturuttrykk er uavhengig av menneskers øvrige funksjonsnivå. Utviklingshemmedes kulturuttrykk må verdsettes og sikres plass i det offentlige rom.

Det er en nasjonal oppgave å sikre arenaer for så vel minoriteters kulturuttrykk som andre «smale» kulturuttrykk som beriker det kulturelle mangfoldet i Norge. Samisk kultur og annen minoritetskultur må sikres vekst- og utviklingsmuligheter.

Barn og unge

Et bredt kulturtilbud til barn og unge er viktig for å gi dem muligheter til opplevelse, forståelse og utvikling av egne evner og uttrykk. Deltakelse i kulturaktiviteter er en viktig del av det å være menneske, og det å oppdage ulike sider og dimensjoner ved det å være menneske.

De kommunale kulturskolene er svært viktige for å styrke kulturkompetansen hos barn og unge, for deres opplevelse av kunst og kultur, og også for rekruttering av kulturutøvere både til amatørfeltet og til det profesjonelle nivået. KrF mener at alle som ønsker det, skal ha mulighet til å gå på kulturskole.

Kor og vokalmusikk

Kormusikken i Norge har vært en sentral del av vår kultur de siste 200 år. Korbevegelsen er den største folkebevegelsen etter idretten. Nå er det på tide at korsangen får sin rette plass i norsk kulturpolitikk.

KrF vil gi et løft for korene i Norge. Korlivet har ikke fått de bevilgningene som er nødvendig for å videreutvikle denne delen av vår felles kulturhistorie. Vokalensembler og kormusikk har blitt hengende etter, mens bevilgningene til andre kulturformål har økt.

Vi må bevare og fornye den nasjonale verdien som ligger i korkunsten. KrF vil satse med tyngde på eksisterende kor, samtidig som det etableres et nytt profesjonelt kor.

Korps

Norge har en korpstradisjon som er unik, men korpsbevegelsen opplever store utfordringer. Skolekorpsene sliter med medlemsnedgang og kostnadene øker. Derfor mener KrF at vi trenger en egen strategi med tiltak for å styrke korpsbevegelsen. Blant annet bør støtteordningen til innkjøp av musikkinstrumenter styrkes, og gode musikklokaler som er egnet til å øve i, bør sikres prioritet og kvalitet i offentlige planer og budsjetter. Tilgangen på kvalifiserte dirigenter er en utfordring mange steder, og en ordning med statlig dirigentstøtte må utredes. KrF ønsker fullt momsfritak for frivillige organisasjoner, og dette vil også være et viktig tiltak som kommer korpsene til gode.

Film

Det er viktig å sikre et godt og mangfoldig filmtilbud med forankring i norsk kultur, språk og historie. Særlig viktig er det å sikre barn og unge tilgang til film og andre produksjoner av høy kvalitet. Det må dessuten legges til rette for videreutvikling og styrking av de regionale produksjonsmiljøene.

Språk

Språk er sterkt knyttet til menneskers identitet og tilhørighet. KrF mener det er viktig å styrke og ta vare på det norske språket. I et åpnere internasjonalt samfunn blir våre nasjonale språk satt under press. KrF vil verne og styrke norsk språk generelt og nynorsk skriftkultur spesielt. KrF vil legge til rette for at nynorsk kan sikre og styrke posisjonen sin, som et levende bruksspråk så vel som et likeverdig offisielt skriftspråk ved siden av bokmål.

For mer om blant annet samisk og kvensk språk, se kapittelet «Urfolk og nasjonale minoriteter».

Opera, ballett og teater

KrF vil gi Den Norske Opera & Ballett rammer som gjør det mulig å være et opera- og balletthus på høyt internasjonalt nivå. Det er en statlig oppgave å sikre at Norge har et flaggskip innen opera og ballett, og et miljø som også kan være en referanseramme for opera- og dansemiljøer ellers i landet. Det var en forutsetning i Bjørvika-vedtaket at distriktsoperaene skal styrkes parallelt med satsingen på Den Norske Opera & Ballett. Bevilgningene til distriktsoperaene står ikke i stil med forventningene, og KrF vil gi distriktsoperaene et løft.

KrF ønsker et mangfoldig teater tilbud. De store institusjonsteatrene og regionale teatre skal sikres gode rammevilkår, samtidig som en større del av støtten bør tilfalle de frie gruppene.

Kulturbærere

Internett gir økt tilgang til underholdning, kultur og kunnskap. Samtidig kan utstrakt tilgjengeliggjøring og kopiering undergrave kunstneres inntektsgrunnlag. KrF vil arbeide for å sikre gode løsninger som ivaretar kunstneres og andre opphavspersoners rettigheter ved digital bruk.

Mangfoldet i kulturlivet må stimuleres gjennom et spleiselag mellom offentlige tilskuddsordninger, egeninnsats og inntekter ved fremføring. Lokale og regionale orkestre må gis økonomisk støtte til drift.

Frivillig arbeid er svært viktig også innenfor kulturfeltet. I tillegg til de tradisjonelle, frivillige organisasjonene har det vokst frem en rekke lokale og regionale kulturtiltak som i stor grad er basert på frivillig innsats. Mange ulike festivaler og historiske spill utgjør verdifulle møteplasser mellom frivillige og profesjonelle virksomheter, og mellom lokal, nasjonal og internasjonal kultur. KrF ønsker en særlig styrking av det frivillige kulturarbeidet.

Kulturhusene rundt om i landet gir mulighet til å tilby større oppsetninger. Staten må stimulere til samordning av slike satsinger innenfor regionene og bidra til at det bygges opp arrangementskapasitet.

Kirken er en viktig arena for kunst og kultur. Det er en offentlig oppgave å sikre at den historiske kunsten forvaltes godt, og det må legges til rette for utvikling av nye kunstuttrykk. I flere hundre år har kirken vært en viktig forvalter av vår felles kulturarv, og det blir utviklet stadig nye uttrykk, ikke minst innen kirkemusikken. KrF vil styrke kirkemusikkfestivaler og kirken som kulturarena.

Kulturminner

Museumsfeltet er sentralt når det gjelder bevaring og formidling av vår historie og arv. Det er særlig viktig med gode og engasjerende formidlingsopplegg rettet mot barn og unge. KrF vil ha en sterkere og mer systematisk satsing på istandsetting og vedlikehold av kulturminner. Samhandling med kommunene og fylkeskommunene er viktig for å verne landets kulturarv.

KrF vil også ha en sterkere satsing på skatte- og avgiftsinsentiver overfor private eiere av fredede og bevaringsregulerte kulturminner, slik at man på den måten understøtter det nødvendige, jevnlig vedlikehold av våre mest sentrale kulturminner.

Arkivene representerer et kollektivt samfunnsminne og er viktige kilder til forståelse av vår felles historie og kultur. KrF vil styrke både de private og de offentlige arkivene.

Kirkebygg som kulturminner

Mange eldre kirkebygg er viktige kulturelle minnesmerker og stiller særskilte krav til vedlikehold. Staten må ta ansvar for vedlikeholdet av alle middelalderkirker, og kulturminnefondet bør utvides slik at det også kan omfatte hele spekteret av eldre kirkebygg.

Levende kultur

Den immaterielle kulturarven som overlevering av for eksempel folkeminne, håndverkstradisjoner og formidling av tradisjoner bør verdsettes enda sterkere.

Musikk og andre kulturuttrykk er et universelt språk som også i større grad må benyttes og verdsettes for å bli kjent med innvandrere og deres tradisjoner. KrF vil ha en satsing på kulturbasert integrering.

Bøker

Bibliotekene er viktige kunnskapsbaser og en kilde til aktivitet og opplevelse for den enkelte. KrF vil styrke og videreutvikle biblioteksektoren, og mener bibliotekene skal tilby et bredt spekter av tjenester. Bibliotekenes digitale verktøy og tilbud må videreutvikles ved blant annet at Nasjonalbiblioteket legger til rette for utlån av e-bøker på folkebibliotekene. Skolebibliotekene må brukes aktivt i formidling av litteratur til barn og unge, og som en inngangsport til bibliotektjenesten.

Bokbransjen er en svært viktig formidler av både kunnskap og kunstneriske opplevelser. KrF vil gi bokbransjen vilkår som sikrer hele bransjen en sunn utvikling, samtidig som usunn maktkonsentrasjon på eiersiden motarbeides.

KrF vil

- sikre kunstnerisk frihet fra politisk styring og et mangfoldig kulturliv.
- styrke kulturskolene som et tilbud til alle som ønsker det, og øke midlene til pedagogisk utvikling. Kulturskolen er viktig både som breddetilbud og for utvikling av spesielle talenter.
- sikre formidlingen av kulturuttrykk som ikke har et kommersielt potensial.
- styrke musikkensembler, band, orkestre og festivaler over hele landet.
- styrke og tilrettelegge for lavterskel musikktilbud for ungdom, som for eksempel tilbud om opplæring og utøvelse via fritidsklubber og andre tilbud i regi av frivillige organisasjoner.
- legge til rette for en fortsatt bred og aktiv korpsbevegelse gjennom bedre øvingslokaler og støtteordninger.
- verne opphavsretten.
- sikre det frivillige kulturlivet gjennom en systematisk budsjetttøkning som sikrer frivilligheten en større andel av tilskuddene til utøvelse, utvikling og opplæring.
- doble tildelingsrammen til Norsk Kulturminnefond.
- ha en betydelig økning av Riksantikvarens tilskuddsmidler.
- etablere bedre støtteordninger for vedlikehold av vernede private bygg og innføre endringer i skattesystemet som er til fordel for private eiere av fredede og bevaringsregulerte kulturminner.
- styrke finansieringsordningene for å ta vare på kirkebyggene, og at staten skal overta vedlikeholdsansvaret for alle middelalderkirker.
- at staten må ta kostnadene ved kartlegging/utgraving av fornminner.
- verne og styrke norsk språk generelt og nynorsk skriftkultur spesielt.
- øke satsingen på kulturbasert næringsutvikling.
- at Kirkerådet skal få støtte til sin kultursatsing.
- sikre midler til pilegrimsleder og gamle ferdselsveier.
- innføre en skattefritaksordning for bedrifters avsetning av midler til kulturformål.
- føre en politikk på spill- og lotteriområdet som hindrer spilleavhengighet.
- styrke arrangementskompetansen i distriktene, slik at man kan ta imot større oppsetninger.
- styrke og videreutvikle tilbud som fører kulturuttrykk ut der folk er, som «Den kulturelle skolesekken» og «Den kulturelle spaserstokken».
- styrke og videreutvikle ordninger som gir økt kvalitet og aktivitet i kor og vokalensembler.
- styrke de profesjonelle kunst- og kulturinstitusjonene.
- utvikle et nytt profesjonelt kor som skal ha institusjonelle forutsetninger til å drive stabil kunstnerisk virksomhet på linje med de profesjonelle orkestrene.
- sikre at utøvende kormusikk får en naturlig plass i den internasjonale kultursatsingen.
- styrke den kunstneriske virksomheten ved regions- og distriktsoperaene og Den Norske Opera & Ballett.
- sikre et bredt spekter av teaterinstitusjoner og scenegrupper.
- gi statlig støtte til etablering av et nytt Munch-museum.

Idrett

KrF ønsker å gi flere barn, ungdom og voksne et bedre idrettstilbud. KrF vil stimulere det frivillige engasjementet og legge til rette for bredde og mangfold i norsk idrett.

Idretten er Norges største folkebevegelse med over 2 millioner medlemmer i over 12 000 idrettslag. Idretten samler barn, unge og voksne til positiv livsutfoldelse i ulike aktiviteter. KrF vil legge til rette for at flest mulig kan delta aktivt. Idretten er en viktig del av satsingen på frivillighet.

Idrettsaktivitet er viktig for idrettens egen skyld for livsglede, gode fellesopplevelser og aktivitetsutfoldelse og for å fremme god helse i befolkningen. Fysisk aktivitet er en kilde til helse og livskvalitet. Det må legges til rette for positive erfaringer med fysisk aktivitet i barnehage og skole. Det kan legges grunnlaget for å fortsette med idrett og aktivt friluftsliv – både organisert og uorganisert, for eksempel gjennom en økt satsing på opplegg som «Den fysiske skolesekken».

KrF er opptatt av å skape gode rammevilkår for idretten. KrF mener at tilgangen til idrettsanlegg skal være god over hele landet og at anlegg som har kapasitet til forskjellige internasjonale idrettsarrangementer bør legges til ulike deler av landet.

Idrettsanlegg

Det er stor forskjell på anleggssituasjonen i landet, og etterslepet er for stort. KrF vil ha en gjennomgang av ordningen med statlige tilskuddsmidler til idrettsanlegg for å rette opp noe av dette etterslepet.

Nærmiljøanlegg er av særlig betydning for barn og unge i mange lokalsamfunn, og alle nye idrettsanlegg som bygges, skal tilrettelegges for aktivitet på dag- og kveldstid. For å stimulere til økt fysisk aktivitet i skolen, er det en klar fordel om man klarer å legge flere idrettsanlegg i nærheten av skoler. KrF vil utrede en ordning der idrettsanlegg som mottar spillemidler skal motta en viss pott i sammenheng med investeringsbeløp via et vedlikeholdsfond som opprettes for utbetaling hvert femte år. De statlige tilskudd må være preget av langsiktighet og forutsigbarhet. KrF går inn for fullt momsfritak for idrettsanlegg bygget av idrettslag.

Idrett for alle

Aktivisering og gleden ved å mestre, være i bevegelse, konkurrere og prestere er grunnleggende i arbeidet med idrett for funksjonshemmede. Integrering av funksjonshemmede er lagt til de respektive særforbund, men det må legges til rette for tilpassede aktiviteter for barn, unge og voksne i deres nærmiljø. Det er også behov for formidling av aktivitetshjelpemidler for aktiv deltakelse, samt formidling av kunnskap om gode praktiske løsninger. KrF vil motvirke at noen blir satt utenfor, ikke får delta og ikke finner arenaer for utfoldelse og utvikling slik de burde.

Gjennom tilskuddsordningene må idretten stimuleres til å innlemme ulike grupper i sine aktiviteter. Særlig viktig er det at innvandrer miljøer inkluderes i lokalmiljøet gjennom idrettsarbeidet.

Svømming

Altfor mange barn i Norge kan ikke svømme. Ikke bare er svømming god trening, og derfor viktig i et allment folkehelseperspektiv, men tilstrekkelig svømmeopplæring kan også redde enkeltmenneskers liv. KrF mener det er viktig å legge til rette for at alle norske barn lærer å svømme, og derfor er det nødvendig med tilstrekkelig kapasitet på svømmebassenger i tilknytning til skoler rundt om i landet. For å fremme folkehelsen også for voksne er folkebad og andre badeanlegg som kan benyttes utenom skoletiden viktige.

Fysisk aktivitet

Idretten styrker folkehelsen. Idretten skal ikke få ansvaret for folkehelsearbeidet i kommunene, men det er viktig å legge til rette for at kompetanse og engasjement som finnes i idrettslagene kan tas i bruk for eksempel i skolen. Det må satses mer på fysisk aktivitet i skolen. Det er viktig at alle elevene inkluderes i disse aktivitetene.

Doping

KrF vil støtte arbeidet for en dopingfri idrett både i den organiserte og den uorganiserte idretten. KrF mener at bruk av doping må være forbudt. Et forbud bør også inkludere bruk av anabole steroider utenfor den organiserte idretten.

KrF vil

- legge til rette for mer fysisk aktivitet i skolen.
- gi frivillige organisasjoner, herunder idrettslag, fullstendig fritak for moms.
- sette i verk ulike stimulerings tiltak for å støtte idrettens arbeid med å innlemme ulike grupper med spesielle behov i idretten, for eksempel mennesker med nedsatt funksjonsevne.
- støtte idrettens arbeid med å etablere og utvikle idretts- og aktivitetstiltak rettet mot innvandrerbarn, særlig jenter, og øke deltagelsen fra innvandrerforeldre.
- jobbe for at det blir nulltoleranse for diskriminering og trakassering uansett kjønn, etnisk bakgrunn, funksjonsevne, livssyn eller seksuell orientering.
- at idretten og idrettsarenaer, inkludert tribuner/tilskuerplasser, skal være alkoholfrie soner.
- styrke arbeidet mot doping.
- styrke samarbeidet mellom skole og frivillig idrettsarbeid, og prøve ut samarbeid mellom SFO og idrettslag der dette er ønskelig og praktisk mulig å få til.
- satse aktivt på utbygging av lokale idrettsanlegg, og lette tilgangen til bruk av kommunale og fylkeskommunale anlegg.
- at alle kommuner skal ha tilfredsstillende tilbud til svømmeopplæring.
- la enkle aktivitetshaller som krever minimalt av investerings- og driftsutgifter komme inn under tilskuddsordningen.
- arbeide for å redusere etterslepet på spillemidler til idrettsanlegg.
- utrede en ordning der det for hvert idrettsanlegg som bygges settes av forholdsmessig med midler til vedlikeholdskostnader i et fond, som kan komme til utbetaling når anlegg må rustes opp.
- arbeide for et breddeanleggsløft i de store byene gjennom økt utbyggingstakt, særlig med tanke på nærmiljøanlegg og ballbinger.
- at det innføres momsfrítak for idrettsanlegg bygget av idrettslag.
- at breddeidretten fortsatt skal være prioritert i statlig idrettspolitik.

Mediepolitikk

Reell ytringsfrihet og en fri og uavhengig presse er forutsetningen for et sunt demokrati og en levende samfunnsdebatt.

Medienes tradisjonelle finansieringsmodeller er under press. Fra å ha et mediemarked hvor papiraviser med ulike politiske grunnsyn konkurrerte mot hverandre, har globalisering og digitalisering skapt en helt ny markedssituasjon. Mediemarkedet som i stor grad har vært beskyttet av språk og nasjonale grenser er nå globalisert, og norske medieaktører møter internasjonal konkurranse – både i kampen om borgernes tid og om deres penger. I dette bildet er det svært viktig med gode rammevilkår for nasjonale medieselskaper som har ambisjoner om å levere kvalitetsjournalistikk.

Lokalmediene er viktige kulturbærere som bidrar til levende lokalsamfunn og sørger for at bredden av synspunkter kommer frem i det offentlige ordskiftet. De riksdekkende, regionale og lokale mediene spiller sammen og gir bredde i samfunnsdebatten.

KrF vil ha en gjennomgang av pressestøtten med sikte på å tilpasse denne til en endret mediehverdag. Pressestøttens innretning må ikke fungere som et hinder for at mediehusene foretar overganger fra analoge til digitale plattformer. Momsregimet for aviser og blader må gjennomgå med sikte på at sammenlignbare produkter skal ha samme momsregler.

Mediemangfold er viktig for å ivareta demokratiske, kulturelle og språklige verdier. Fremveksten av digital formidling har gjort det mer krevende å hindre usunn maktkonsentrasjon gjennom reguleringer. KrF ønsker en ny regulering av medieeierskap som er tilpasset den moderne medievirkeligheten.

NRKs allmennkringkasterrolle innebærer at institusjonen skal legge vekt på kvalitet, kulturelt mangfold og tilbud til alle aldersgrupper. KrF vil videreføre NRKs allmennkringkasterrolle og ønsker ikke ytterligere reklamefinansiering av NRK. Kravet til nynorskandel i NRK må opprettholdes.

Digitalisering av radio må gjennomføres snarest mulig for å sikre alle i Norge tilgang til de fleste kanalene og et variert radiotilbud. KrF vil slippe til et mangfold av aktører i radio, både NRK, kommersielle medieaktører og organisasjoner.

Vannskilleprinsippet

Vannskilleprinsippet er betegnelsen på reglene som sier at innhold som kan være skadelig for barn og unge under 18 år må sendes etter klokken 21.00. KrF mener at dette er et godt prinsipp som bør gjelde både i TV og radio.

Internett

Økt bruk av Internett endrer mediebildet, og har blant annet ført til et dramatisk opplagsfall for tradisjonelle papiraviser. Lik tilgang på informasjon er viktig. Det understreker behovet for bredbåndsdekning i hele landet. For å unngå diskriminering, må det også tas hensyn til alle som av forskjellige årsaker ikke bruker datamaskin og internett.

Den økte tilgangen til og bruken av Internett fører til at innhold som de tradisjonelle mediene ville ha stanset, blir tilgjengelig via nettet. Arbeidet med å avklare redaktøransvaret for nettinhold må intensiveres. Politiet må sikres ressurser til å kunne følge opp lovbrudd begått på Internett. Det må stilles krav til innehavere av nettsider om at det finnes en lett tilgjengelig «meldeknapp» for rapportering av lovbrudd på nett. Opplæring og holdningsdannelse for gode nettvaner og nettverk må prioriteres i skolen som en utfordring både til elever, lærere og foreldre. Mobiloperatører og internettleverandører må pålegges å tilby gratis filter som sperrer tilgang til pornografi.

Universell utforming

Målet om et universelt utformet samfunn i 2025 setter store krav til mediepolitikken. Lesehemmedes (dyslektikere), synshemmedes, hørselshemmedes og fargeblindes behov må ivaretas. Talegjenkjenningsteknologi må benyttes i større grad enn i dag. Alle norskproduserte filmer som får statlig støtte skal være tilgjengelig i tekstet versjon.

KrF vil

- videreføre pressestøtten for å sikre en rik flora av både papiraviser og nettaviser – som utgis både nasjonalt, regionalt og lokalt.
- at arbeidet med å avklare redaktøransvaret for nettinhold må intensiveres.
- sikre nasjonale medieselskaper gode rammevilkår i møte med den globale mediekonkurransen.
- sørge for en ny regulering av medieeierskap som er tilpasset den moderne medievirkeligheten.
- fortsatt ha forbud mot reklame rettet mot barn.
- ikke åpne for politisk TV-reklame.
- gjennom internasjonale politiske organer arbeide for forbud mot TV-reklame for spill som for eksempel nettpoker og bingo på nett for å begrense spillavhengighet.
- styrke rettighetene til personer som opplever mobbing og stigmatisering på nettet, for eksempel gjennom sosiale medier.
- utarbeide en handlingsplan for nettvett i skolen.
- at organisasjoner som «Slettmeg.no», «Barnevakten» og lignende må få økonomisk støtte.
- styrke politiets arbeid med nettovervåking og mulighet til å følge opp lovbrudd på nettet.
- opprettholde bruk av nynorsk i media.

Vedlegg 5

15. Kultur og informasjon

Venstres politikk for det sivile samfunn har som mål å skape **frie rammer** for en kritisk offentlighet.

Kulturlivet, kunsten, mediene, organisasjoner og sivile fellesskap skal ikke være instrumenter for staten, men leve i kraft av seg selv og utfordre og utvikle samfunnet uavhengig av politiske mål. Sivilsamfunnet er viktig for demokrati og samhold og kan ha en sterk samfunnsendrende kraft.

Kunnskap er makt, og makt skal spres. Derfor er Venstre opptatt av at informasjon skal være åpen, gratis og offentlig tilgjengelig for alle. Dette gjøres gjennom moderne bibliotek, lett tilgjengelige offentlige data, et fritt internett og en mediepolitikk som sikrer mangfoldet.

15.1 Et fritt kulturliv

Venstre arbeider for et mangfoldig og fritt kulturliv som stimulerer nysgjerrighet, kreativitet og mangfold. En offensiv kulturpolitikk henger sammen med vern av yringsfriheten og i et liberalt samfunn er derfor en stor kultursektor et mål i seg selv. Et mangfoldig og bredt kulturtilbud skaper dessuten større valgfrihet for den enkelte og er med på å bidra til bedre livskvalitet i hverdagen.

For å sikre et fritt og autonomt kulturliv er det viktig med maktspredning. Sentralstyringen av norsk kulturliv må erstattes med en mer desentralisert makt og en bedre fordeling av kulturmidlene. Den offentlige støtten til kultur og idrett må sikre både de gode talentene og den store bredden. Samtidig må det være et mangfold av finansieringskilder som gjør kulturaktørene mer uavhengige av politiske føringer.

Venstre vil:

- Revidere kulturloven slik at den sikrer kunstnerisk frihet fra politisk styring, avklarer det offentliges ansvar og samordner dagens lovverk.
- Sørge for at kunstnerisk frihet ivaretas ved offentlige bevilgninger.
- Bygge opp regionale kulturfond med bidrag fra statlig kapital.
- Innføre gaveforsterkningsordninger for museumsfeltet.
- Gi kunstnere og kulturarbeidere tilfredsstillende økonomiske vilkår og sosiale rettigheter.
- Sikre et mangfold av statlig finansierte institusjoner for ulike kunstuttrykk i hele landet.
- Sikre statlig støtte til regionale kompetansesentre i musikklivet, også innen rytmisk musikk.
- Frita all idrett, museer og kulturarrangører for merverdiavgift.
- Evaluere knutepunktordningen for festivaler.
- Avskaffe ordningen med at kommunal andel må følge statlig andel av finansiering av kulturinstitusjoner.
- Forenkle rapporteringsrutiner og regelstyring av kulturinstitusjoner.
- Gi statlig støtte til nasjonale kulturbygg, som Munchmuseet i Bjørvika.
- Styrke forholdene for drift av symfoniorkestre som er basert på frivillig arbeid.

15.2 Kunst og kunstnere

Kunst og kultur har først og fremst sin egenverdi, men har også et stort næringspotensial. Kunstnere og apparatet rundt kunstnerne er ofte selvstendig næringsdrivende med flere av de samme utfordringene som andre gründere og små foretak. Venstres næringspolitikk legger til rette for at kunstnere kan skape sin egen arbeidsplass ved blant annet å sikre tilfredsstillende økonomiske vilkår, bedre sosiale rettigheter, redusere skjemavelde og tilføre kompetanse om entreprenørskap og forretningsdrift.

Venstre vil ha et bredt spekter av teaterinstitusjoner. Etablerte kunstneriske produksjonsmiljøer og institusjoner, både regionale og nasjonale, skal ha sikre og forutsigbare rammer samtidig som de frie kunstgruppene får en større andel av den offentlige støtten.

Norsk film styrkes med fokus på kvalitet, ikke kvantitet. Derfor må vi skape sterke fagmiljøer og belønne visning av nyskrevet norsk dramatikk.

De fysiske omgivelsene utgjør rammene for våre liv. Derfor er arkitekturpolitikk viktig for utviklingen av byer, tettsteder og gode bomiljøer. Et av de viktigste kunstpolitiske virkemidlene i Norge i dag er offentlig innkjøp av kunst. Venstre mener at en større andel av innkjøpene – både til museenes samlinger og til utsmykking – må være ny kunst.

Venstre vil:

- Sikre langsiktige stipendordninger for kunstnere.
- Sikre pensjonsordninger og sosiale rettigheter for utøvende kunstnere.
- Sørge for et bredere tilbud av statlige stipendordninger for kunstnere i startfasen, der kunstneren har mulighet til å søke støtte uavhengig av medlemskap og tilknytning til foreninger, forlag og lignende.
- Gi søkere anledning til innsyn i faglige og kunstneriske vurderinger av store og ressurskrevende søknader til Norsk kulturråd.
- Lette overgangen fra prosjekt til etablering av bedrift eller langsiktig produksjon ved å etablere et samspill mellom Innovasjon Norge og Norsk kulturråd.
- Gi kulturarbeidere som har kunstneriske oppdrag lettere adgang til visum til Norge.
- Øke bidragene til regionale filmfond og filmsentra.

- Gi Dramatikkens hus tilfredsstillende økonomiske vilkår for å sikre nyskrevet norsk dramatikk.
- Gi Norsk kulturråd større frihet til å forvalte sine offentlige tilskuddsordninger.
- Rette statens innsats til kunst i det offentlige rom mot tiltak som bidrar til lokal stedsutvikling etter lokale initiativ.
- Anvende norsk arkitektur og design i omdømmebygging i utlandet.
- Arbeide for at forfulgte akademikere, forskere, forfattere og kunstnere får opphold og formidlingsmuligheter i Norge.
- Ha en gjennomgang av statlige og kommunale regelverk for oppdragskunst i det offentlige rom.

Se også 6.1 *Innovasjon og nye bedrifter på side 38*

15.3 Litteratur og språk

Biblioteket er et av de viktigste virkemidlene for å sikre lik tilgang til kunnskap for alle. Bibliotekene er et viktig møtested og en integreringsarena. Et godt bibliotektilbud forutsetter at bibliotekene er velutstyrte, teknologisk oppdaterte og bemannet med kvalifisert personale.

Norge har to likestilte riksspråk, samisk språk, norsk tegnspråk, og et særskilt ansvar for språkene til de nasjonale minoritetene. En aktiv litteraturpolitikk og særskilte tiltak for minoritetsspråk bidrar til å sikre folkestyret og kulturarven.

Fortsatt fellesnordisk språkforståelse forutsetter at film og fjernsyn sendes teksten, ikke dubbet, når programmet er statlig finansiert eller støttet. Arbeidet med å legge til rette for å få utviklet gode læremidler på norsk for høyskoler og universitet må videreføres.

Fastprisordningen har fram til nå vært en frivillig avtale mellom Bokhandlerforeningen og Forleggerforeningen. For å stimulere til at det skapes et bredt utvalg av ny litteratur på norsk og at denne er lett tilgjengelig i hele landet, mener Venstre at en ordning med fastpris på bøker i en begrenset periode etter utgivelsen er nødvendig. Dette kan enten sikres i en ny avtale mellom aktørene i bokbransjen eller i en boklov. Venstre vil uansett stille krav om at en avtale eller lov sikrer likebehandling av små og store aktører på bokmarkedet og demmer opp mot eierkonsentrasjon i forlegger-, distribusjons- og bokhandlerleddene i bransjen. For Venstre er

det særlig viktig å gi bokhandlerne på mindre steder tilstrekkelige rammevilkår.

Venstre vil:

- Gjennomføre en opptrappingsplan for folke- og skolebiblioteker.
- Revidere innkjøpsordningene for litteratur ved å fordele midlene til landets folkebibliotek, og blant annet sørge for at de inkluderer digitale plattformer.
- Etablere en nasjonal e-bokordning for bibliotekene.
- Styrke de nasjonale leseprosjektene.
- Ferdigfinansiere Norsk Ordbok (nynorsk) og Det Norske Akademis ordbok (bokmål).
- Likestille papirbøker og e-bøker når det gjelder innkjøpsordninger og fritak for merverdiavgift.
- Styrke folkebibliotekene, spesielt små og lokale bibliotek.
- Videreføre en ordning med fastpris i en begrenset periode etter utgivelse av ny litteratur på norsk.
- Styrke den sørsamiske kultur og språk ved å bidra til å realisere Samien Sitje.

15.4 Barne- og ungdomskultur

Barn og unge må ha mulighet til å skape sin egen frivillighet og til å organisere sin egen ungdomskultur. Norge har en offensiv satsing på kultur til barn og unge, men barne- og ungdomskulturen fått ta liten del i det løftet resten av kulturlivet har vært med på.

Kulturskolen er den viktigste arenaen for å gi barn og unge mulighet til å skape kulturuttrykk, og er samtidig viktig for å dyrke frem talentene. Kommunene må ha frihet til selv å finne de løsningene som gir best kulturskole- og fritidstilbud i sin kommune. Samtidig vil Venstre oppfordre til mangfold og kvalitet i det tilbudet som blir gitt.

Den kulturelle skolesekken må først og fremst la elevene få oppleve kvalitetskunstuttrykk. I den kulturelle skolesekken skal kunstnerne være kunstnere - også i møtet med elevene.

Venstre vil:

- Styrke Frifond-ordningen for barne- og ungdomsorganisasjoner og uorganisert frivillig aktivitet.
- Stimulere til utvikling av unge talenter, blant annet gjennom stipend til opplæring og skolering ved akademier og organisa-

sjoner i utlandet.

- Stimulere private initiativ til musikkundervisning, teater og lignende i SFO.

15.5 Frivillighet

Frivillighet er bærende i norsk kulturliv. Det frivillige foreningslivet er kunnskapsformidler og kulturbærer, samfunnsbygger og en skole i demokrati. Venstre vil gi den frivillige sektoren vekstmuligheter ut fra frivillighetens egne vilkår og arbeide for langsiktige, trygge og etisk forsvarlige inntektskilder.

Ingen får så mye aktivitet ut av hver krone som det frivillige Norge. Offentlige støtteordninger må støtte opp under organisasjonenes frihet og uavhengighet og ikke bidra til å byråkratisere dem.

Ideelle organisasjoner kan være et alternativ både til offentlige tjenester og til kommersielle produsenter innenfor velferdsfeltet. De er mer fleksible enn offentlige tjenester og de er i stand til å tilpasse tjenester til individuelle behov samtidig som de ikke genererer overskudd som kommer eierne til gode. Dagens konkurranse- og anbudssystem er ressurskrevende og tar ikke hensyn til ideelle velferdsprodusenters særtrekk og potensial. Venstre vil sikre langsiktige og tilpassede rammebetingelser for ideelle velferdsprodusenter.

Venstre vil:

- Øke midlene til momskompensasjonsordningen for frivillige organisasjoner slik at den dekker organisasjonenes reelle kostnader.
- Øke det maksimale skattefradraget for gaver til frivillige organisasjoner.
- Øke beløpsgrensen for lønnsoppgaveplikt i frivillige organisasjoner.
- Gi frivillige organisasjoner momskompensasjon for bygging og vedlikehold av kulturbygg.
- Opprettholde støtten til studieforbundene.
- Etablere en samarbeidsplattform mellom offentlige myndigheter og velferdsprodusenter i ideelle organisasjoner.
- Redusere de administrative påleggene fra staten til de frivillige organisasjonene.

15.6 Idrett

Idrett skaper trivsel, sosialt nettverk og folkehelse. Den offentlige støtten må i sterkere grad kanaliseres til det lokale engasjementet og sikre mangfoldet av aktiviteter, ikke reserveres til store nasjonale arrangementer. Venstre vil legge til rette for flere breddeidrettsanlegg, også slik at nye idretter sikres vekstvilkår.

I dag har staten gjort frivillige lag og foreninger avhengige av tilskudd fra Norsk Tippings spill. Overskuddet fra Norsk Tipping bør i stedet gå inn i statsbudsjettet, og tilskudd til frivillighet og idrett fordeles innenfor ordinære budsjettammer.

Venstre vil:

- Øke andelen av anleggsmidler som går til nærmiljøanlegg, folkehelseiltak og breddeidrett.
- Bygge flere nasjonalanlegg, blant annet for cricket.
- Gjøre alle vesentlige anleggstyper berettiget til tilskudd fra tippemidler, uavhengig av idrett.
- Utvikle Olympiatoppen som nasjonalt senter for trening og prestasjon.
- Lage en nasjonal plan for toppidrettskompetanse innen ulike idretter ved de videregående skolene og høyskolene.
- Fjerne forbudene mot organisert poker og proffboksing i Norge.
- Frigjøre kulturlivet, idretten og lag og foreninger fra Norsk Tippings spillepenger gjennom finansiering over statsbudsjettet.
- Gjennomføre en bred evaluering av spillpolitikken, inkludert Norsk Tippings og Rikstotos rolle og posisjon.

Se også 4.5 *Friluftsliv på side 30*

15.7 Kulturvern

Venstre vil ha en offensiv satsing på kulturvern og museer, som tar vare på mangfoldet, utfordrer samtiden og sikrer viktige kulturminner for fremtidige generasjoner. Venstre vil utvikle ordninger som motiverer til bevaring av kulturminner og ivaretaking av nye funn.

Museene er en sentral del av kulturtilbudet i Norge. De er viktige for å ta vare på og formidle våre kulturminner og for å koordinere og støtte lokale samlinger og historielag. Venstre vil derfor styrke og klarlegge det offentlige ansvaret for museene.

Venstre vil gjennomgå de statlige virkemidlene slik at eierne av kulturminner fortsatt kan ta ansvar for disse gjennom bruk, og gi kommunene økte muligheter til å gripe inn mot spekulativt forfall.

Venstre vil:

- Evaluere museumsreformen, med sikte på å bedre museenes forsknings- og formidlingskompetanse.
- Etablere en gaveforsterkningsordning for å stimulere til privat finansiering av museer.
- Utarbeide en nasjonal plan for samlingsforvaltning og avhending, inkludert magasiner og arkiv.
- Styrke finansieringen av Kulturminnefondet.
- Videreutvikle et nordisk samarbeid om utdanning innen små og utsatte håndverksfag innen kulturfeltet.
- Styrke fartøyvernet gjennom å følge opp opptrappingsplanen med tilstrekkelige midler.
- Gi skatte- og avgiftsincentiver for eiere av fredede og bevaringsregulerte kulturminner for å sikre nødvendig vedlikehold.
- Dele ut areal- og kulturlandskapstillegget for landbrukseierdommer i henhold til hvordan landskapet ivaretas, ikke i henhold til gårdens innmarksareal.
- Opprettholde og styrke lokale arkivinstitusjoner, og arbeide for nasjonal tilgjengelighet via arkivportalen.no med støtte til digitalisering.
- Fjerne landsdelsmuseenes monopol på å utføre arkeologiske utgravninger.

15.8 Informasjonssamfunnet

Internett skal være åpent og tilgjengelig for alle i et demokrati. Derfor må de teknologiske byggesteinene i informasjonssamfunnet i størst mulig grad være åpne standarder, formater, programmer og programmeringsgrensesnitt. Utviklingen bør ikke være forbeholdt store selskaper som har en fordel ved å kontrollere lukkede formater og plattformer eller ved å kunne avtale prioritert levering av data på nett. Offentlig produsert informasjon, som kart- og værdedata, skal være gratis tilgjengelig.

Tilgjengelighet til kunst og kultur er et gode både for produsenter og forbrukere. Det er viktig at kulturpolitikken tilpasses de utfordringene og mulighetene ny teknologi gir. Venstre mener at ingen urettmessig skal tjene på andres åndsverk. Dagens åndsverkslov bør oppdateres for å stimulere til en levedyktig kulturproduksjon og sikre at produsenter og kulturkonsumenter fleksibelt kan ut-

nytte ny teknologi til distribusjon, samarbeid og utveksling av kulturuttrykk. Åndsverkslovens vernetid må begrenses og loven skal ikke gjelde for privat deling av materiale mellom enkeltpersoner.

Venstre mener at mest mulig av offentlig støttet kulturproduksjon må komme et bredest mulig publikum til gode, eksempelvis gjennom større bruk av fribrukslisenser og publisering på nett.

Venstre vil:

- Lovfeste nettnøytralitet ved å sikre lik behandling av alle aktører.
- Sikre en forsert utbygging av høyhastighets bredbåndnett.
- Intensivere arbeidet med digitalisering av materiale i offentlige og private arkiv.
- Sørg for at Datalagringsdirektivet ikke blir en del av norsk lov.
- Begrense nettleverandørers mulighet til å lagre og benytte informasjon om data de formidler.
- Øke ressursene til Nasjonalbiblioteket for å gjøre norske åndsverk tilgjengelige på nett for fri bruk når vernetiden utløper.
- Gjøre alle forskningsresultater som er finansiert med offentlige midler fritt tilgjengelig (Open Access) umiddelbart etter publisasjon.
- Gjøre all offentlig informasjon og egnede data produsert av offentlige institusjoner tilgjengelige under fribrukslisens.
- Redusere opphavsrettens vernetid for bruk, men beholde vernetiden for kompensasjon.
- Sette i gang en offentlig utredning for å oppdatere dagens åndsverks- og opphavsrettslovgivning både nasjonalt og internasjonalt, og tillate ikke-kommerseil fildeling.
- Fjerne forbudet i åndsverksloven mot å omgå kopisperrer (DRM) på opphavsrettsbeskyttet materiale som eies av en forbruker.

Fakta: DRM-teknologi

Digital Rights Management (DRM) eller digital rettighetsadministrasjon (DRA) er en samlebetegnelse for ulike digitale teknologier som har som mål å begrense bruksmulighetene til opphavsrettsbeskyttet informasjon.

Se også 12.1 Personvern på side 69

Se også 13.7 Digitalisering av det offentlige på side 76

Vedlegg 6

Vedlegg 6: Høyre

- gjeninnføre og forbedre gaveforsterkningsordningen
- styrke den næringsrettede forskningen gjennom å øke bevilgningene til Forskningsrådets program Brukerstyrt Innovasjonsarena (BIA) og andre bedriftsrettede satsinger
- øke antallet rekrutteringsstillinger og gjennomgå arbeidsvilkårene for forskere for å sikre rekruttering til og stabilitet i forskerstillinger
- etablere en statlig stipendordning som gir norske forskere mulighet til å forske og undervise ved fremragende utenlandske institusjoner, og en tilsvarende ordning for å trekke internasjonalt ledende forskere til Norge
- etablere en ordning med hurtigspor for behandling av søknader om oppholds- og arbeidstillatelse for utenlandske forskere

2.7 Kunst og kultur

Kulturlivet bidrar til å utfordre oss og til å åpne oss for det ukjente. Kunst og kultur har en egenverdi, og skal ikke først og fremst brukes som et verktøy for å nå andre mål.

Norge har et rikt og variert kulturliv. I de senere årene har vi imidlertid sett klare tendenser til maktkonsentrasjon og eksempler på politisk innblanding. Et fritt og uavhengig kulturliv må ikke bli ensidig avhengig av statlig finansiering og den maktkonsentrasjonen som lett følger av dette.

Høyres løsninger:

- sikre statlig finansiering av sentrale kulturinstitusjoner og fjerne statlige innholdsmessige føringar overfor kulturinstitusjonene
- styrke privat finansiering av kulturlivet gjennom for eksempel gaveforsterkningsordninger og bedre tilrettelegging for private fond og stiftelser
- legge til rette for økt entreprenørskap og innovasjon i kulturlivet
- redusere søknadsbyråkratiet i kultursektoren
- sikre et desentralisert kulturliv og styrke fagmiljøene også utenfor Oslo
- opprettholde en sterk norsk filmproduksjon og styrke regionale filmfond og sentre
- innføre en insentivordning for utenlandsk filmproduksjon i Norge
- styrke det frie feltet, korps- og korbevegelsen
- bedre tilbudet ved kulturskolene

2.8 Idrett og frivillighet

Nordmenns deltakelse i idrett og frivillighet ligger helt i verdenstoppen. Dette er en av årsakene til at tilliten mennesker imellom er så høy i Norge. Denne tilliten bygger på møtene mellom mennesker i de små fellesskapene, enten det er i korpset, menigheten, fotballaget eller frivillighetssentralen.

Idrett og fysisk aktivitet har stor betydning for folkehelsen. Høyre vil satse på idrettsanlegg og tilrettelegge for at alle som ønsker det, kan delta i fysisk aktivitet. Topp- og breddeidrett lever i et samspill. Store internasjonale mesterskap gir viktig inspirasjon og styrker også bredden. Norge bør derfor jevnlig være vertskapsnasjon for internasjonale mesterskap.

Styrken i det norske demokratiet fremover vil tilsvare styrken i tilliten mellom mennesker, og mellom den enkelte og myndighetene. Høyre ønsker derfor en frivillighet som vokser nedenfra, uavhengig av statlig styring. Det er økende sosiale skiller mellom de nordmenn som deltar i frivillig arbeid, og de som ikke gjør det. Innholdet i det frivillige engasjementet har endret seg fra å være medlemskapsbasert til å bli aktivitetsbasert.

Når staten deler ut penger til frivilligheten, ligger det ofte føringer for hvilke aktiviteter som ønskes iverksatt. For at frivilligheten fremover skal kunne utvikle seg på egne premisser, må rammebetingelsene tilpasses en ny virkelighet. Frivilligheten må få større mulighet til å bli økonomisk uavhengig av staten.

Høyres løsninger:

- bedre ordningen med momskompensasjon for frivillige organisasjoner
- øke skattefradraget for gaver til frivillige organisasjoner og utvide ordningen til også å omfatte lokale organisasjoner og prosjekter
- gjennomgå de økonomiske rammebetingelsene for frivillig virksomhet, med sikte på å redusere byråkrati og politisering
- gi frivillige lag og organisasjoner mulighet til å drifte offentlige bygg som brukes til kultur, idrett eller andre frivillighetsformål
- utarbeide en overordnet plan for anleggsutvikling og bygge flere nasjonalanlegg. Flere idretter må gjøres berettiget til tilskudd fra tippemidlene for bygging av anlegg
- styrke idrettens grunnfinansiering og raskere utbygging av lokale anlegg, gjennom raskest mulig å øke idrettens andel av overskuddet fra Norsk Tipping til 64 prosent
- sikre idrettsutøveres mulighet til å kombinere idrett og utdanning, og styrke toppidrettskompetansen innen ulike idretter ved de videregående skolene og høgskolene
- avskaffe forbudet mot proffboksing
- videreføre en spillpolitikk som ivaretar hensynet til spilleavhengige og sikrer at inntekter fra alle typer pengespill i Norge tilfaller ideelle formål. Beslutning om nye spillkonsepter tas av lotteritilsynet

2.9 Norsk kulturarv og språk

Kunnskap om og opplevelse av vår egen kulturarv styrker identitetsfølelsen og gir samfunnmessig tilhørighet. Kunnskap om egen kultur gir trygghet og gode forutsetninger for å møte påvirkning utenfra på en raus og konstruktiv måte.

Vår evne til samfunnsdeltakelse er særlig knyttet til språket. God språkrøkt er derfor ikke bare en kulturpolitisk målsetting, men også en forutsetning for vår deltakelse i demokratiet.

Høyres løsninger:

- bygge opp under begge målformene som hovedmål og erstatte dagens rett til å få svar på egen målform med en rett for ansatte i staten og språknøytrale kommuner til å bruke sin egen målform
- styrke det nordiske språksamarbeidet
- sikre produksjon av norsk skjønn- og faglitteratur
- styrke Kulturminnefondet og arbeidet med folkemusikk, folkedans og håndverk, samt små og verneverdige fag
- gi skattefradrag for restaureringskostnader knyttet til fredede bygninger
- forberede bibliotekene på en digital hverdag, og sikre fortsatt gratis utlån av litteratur
- øke digitaliseringen i museer og arkiver
- føre en bokpolitikk som styrker leseinteressen og ivaretar utviklingen av norske forfatterskap, og si nei til boklov
- stimulere til vern gjennom aktiv bruk av kulturarven, gjerne med ny og alternativ virksomhet
- la lokale myndigheter få større innflytelse over skrivemåte av navn

2.10 Medier

Digitaliseringen av mediene medfører grunnleggende endringer i mediebildet, både når det gjelder publikums deltakelse, mediene som produkter og redaksjonell arbeidsform.

Hovedutfordringen i mediepolitikken er å legge til rette for god nyhetsproduksjon, bærekraftige redaksjoner og en bredt anlagt offentlig samtale i fremtidens digitale mediesamfunn. Mediepolitikken må derfor stimulere til nyskaping og innovasjon, samtidig som den frie pressens tradisjoner og grunnverdier ivaretas.

Høyres løsninger:

- modernisere det mediepolitiske virkemiddelapparatet til en digital hverdag gjennom størst mulig likebehandling av mediene, uavhengig av teknologisk plattform
- tilpasse eierbegrensningene for medier til ønsket om å sikre mediemangfold
- likestille papiraviser og e-aviser gjennom å etablere en felles, lav momssats
- videreføre lisensfinansiering av NRK og øke andelen eksterne produksjoner. NRK må ikke bruke sin robuste økonomi på en måte som svekker frie institusjoners inntektsgrunnlag
- sikre opphavsrettigheter til åndsverk
- arbeide for nettnøytralitet og åpne løsninger for å sikre konkurranse
- legge til rette for oppdatert infrastruktur for mediene i en digital hverdag
- tillate politisk reklame i TV

Vedlegg 7

Vedlegg 7: Fremskrittspartiet

- liberalisere alle løyveordninger innen transportsektoren, herunder fjerne antallsbegrensningene i den såkalte behovsprøvingen
- bygge ut og styrke infrastrukturen betydelig for å bedre det kollektive tilbudet for både buss, tog, båt og fly
- avvise bruk av rushtidsavgifter og tilsvarende for å regulere bilbruk
- tilrettelegge for ekspressbuss på tvers av fylkesgrensene
- bidra til en utvikling i retning av et mer universelt utformet transportsystem

Førerktopplæring

På grunn av manglende kapasitet har det i lengre tid vært lange køer hos Statens vegvesen for å få avviklet praktiske førerprøver. Vi ønsker å avvikle monoopolet som Statens vegvesen har på førerprøver ved å gi trafikkskoler som er autorisert for det, mulighet til å godkjenne hverandres elever etter obligatorisk opplæring.

Unge bilkjørere må gis anledning til å få mer praksis. Vi vil derfor innføre graderte førerkort for personer under 18 år. Dette innebærer at personer fra fylte 17 år kan ta et gradert førerkort der man får kjøre alene med noen restriksjoner på bruk av bil.

Fremskrittspartiet vil:

- at kjøreopplæringen moderniseres, blant annet ved bruk av kjøresimulatorer
- at kjøreskolene overtar Statens vegvesens oppgaver ved førerprøver
- at det innføres bedre oppfølging av både de eldste og yngste bilførerne, herunder gradert førerkort for unge slik at de kan få mer kjøretrening

Transportsikkerhet

Fremskrittspartiet mener behovet for styrket sikkerhet i transportsektoren krever større og mer planmessig innsats enn i dag. Vi vil ha en sektorvis behandling av sikkerhets- og sikringstiltak innenfor transportsektorens hovedområder: vei, jernbane, sjøtransport og luftfart. Et uavhengig felles transporttilsyn står helt sentralt.

Fremskrittspartiet vil:

- at det etableres et frittstående statens transporttilsyn som står for kontroll av all transport og påser at regler, særlig sikkerhetsbestemmelser, følges
- at det innføres en ordning med periodisk godkjenning og klassifisering av veinettet

KULTUR OG IDRETT

Fremskrittspartiet ønsker et levende kultur- og idrettsliv, med minst mulig politisk styring, basert på personlig engasjement og frivillighet. Kultur er et vidt begrep som omfatter alt som kjennetegner nasjonen og folket. Den er resultatet av de valg og verdier en har samlet seg om, både åndelige og materielle. Det er en viktig oppgave å verne om vår kulturarv.

Mye av trivselen for folk flest er knyttet til opplevelser på det kulturelle området. Profesjonelle kunstnere, lag, foreninger og enkeltpersoner gjør en fremragende innsats med å tilby et variert utvalg arrangementer. Det må oppmuntres til fortsatt frivillig innsats, og vi vil derfor være positive til, samt se på mulighetene for en tettere samhandling mellom kulturen, det offentlige og næringslivet.

Et levende kultur- og idrettsliv i bygd og by har stor betydning med tanke på trivsel og livskvalitet. Kulturelle aktiviteter utvikler individuelle, kunstneriske og sosiale ferdigheter. Dette beriker fellesskapet, gir samhold, trivsel og tilhørighet.

Vi mener kulturlivet i større grad både kan og bør finansiere seg selv. Kulturlivet bør i større grad utvikles som egen næring, hvor publikums begeistring i stor grad vil være avgjørende for hvilke kunstformer som overlever. Det er ingen politisk oppgave å avgjøre hva som er gode kulturuttrykk for eksempel gjennom offentlig støtte, men der det offentlige bruker penger på kulturtiltak, er det viktig at pengene kommer folk flest til gode. Barn og unge bør prioriteres når offentlige kultur- og idrettsmidler skal fordeles.

Frivillighet innenfor kulturområdet bør få lik tilgang på tippemidler som idretten. Frivillighet innenfor dette området har vært gjenstand for en systematisk økonomisk forskjellsbehandling og diskriminering i forhold til idretten.

Vår felles kulturarv

Den norske kulturarven representerer store verdier og er med på å gi nasjonen og innbyggerne identitet og fellesskapsfølelse. Vår felles kulturarv er representert gjennom kulturminner, eiendommer, bygninger, musikk, kunst, litteratur og språk. Hoveddelen av vår felles kulturarv forvaltes av private eiere. Deres positive innsats er av største betydning for fremtidig vern. Når staten krever undersøkelser for å lete etter kulturminner, må staten også bære kostnaden. I de tilfellene der staten freder private eller offentlige kulturminner, skal staten også bære kostnaden ved dette. Det settes av egne bevilgninger til riksantikvarens budsjettposter for å ivareta vedlikehold av kulturminner.

Vi trenger også ordninger som sikrer finansiering av de bygg og steder det offentlige betrakter som kulturminner. Et eksempel kan være skatte- og avgiftsinentiver til eiere av kulturminner, slik at fredede og fredningsverdige kulturminner og kulturmiljøer blir sikret et forsvarlig nivå for vedlikehold. Eiere av fredede hus og anlegg har høyere forsikringskostnader. Dette bør kompenseres av staten, fordi det er staten som pålegger eierne å gjenreise bygget ved brann eller skade.

Det offentlige må også i større grad sikre gjenstander og private samlinger som en del av vår viktige kulturarv.

Fremskrittspartiet ønsker å ivareta norsk kultur og kulturarv. Integrasjon av uttrykk fra andre kulturer bør foregå i et naturlig tempo og bør ikke være en offentlig oppgave. Norsk kultur lever i naturlig samspill med andre kulturer og trenger derfor ikke politisk vedtatte stimuli for å ta til seg nye impulser – de blir best tatt imot når de ikke blir forsert inn.

Fremskrittspartiet vil:

- at der hvor staten freder privat eiendom, skal det gis kompensasjon
- at kulturminnesaker underlegges politisk behandling
- at det må lages en pakke med skatte- og avgiftslette til private eiere av fredede og bevaringsregulerte eiendommer til sikring av vedlikehold og restaurering
- at det økonomiske ansvaret for håndtering av fortidsminner pålegges staten

Frivillighet

Kulturaktiviteter for barn og ungdom blir stadig viktigere. I en tid hvor barn i langt større grad enn tidligere passiviseres, er alle våre frivillige lag og foreninger spesielt viktige. Kultur- og fritidsaktiviteter for barn og unge er også viktige for trivsel og oppvekstmiljø, samt for utvikling av sosiale ferdigheter og tilhørighet. Barne- og ungdomsarbeidet som gjøres i frivillige lag og foreninger, er uvurderlig som forebyggende arbeid, også når det gjelder rusproblematikk.

De aller fleste innbyggere er medlem i et eller flere frivillige lag eller organisasjoner. Sektoren må få mulighet til å vokse og gro, uavhengig av politisk styring. Frivilligheten skal ikke brukes av det offentlige som et instrument, men må få velge sine oppgaver, organisasjon og arbeidsform selv. Dette frivillige lagarbeidet er den viktigste målbæreren av denne delen av vår kulturarv. Dette er et stort og viktig arbeid for at barn og unge skal få identitet til sitt nærmiljø og kjennskap til norske kulturtradisjoner.

Mye av trivselen for folk flest er knyttet til opplevelser på det kulturelle området. Lag, foreninger og enkeltpersoner gjør en fremragende innsats med å tilby et variert utvalg arrangementer.

Korps

Korps bidrar til at mange barn og unge får tilgang og mulighet til å utøve kunst gjennom å spille på et instrument. For Fremskrittspartiet er det derfor viktig å bidra til at korpene får en bedre hverdag. Dagens korps bidrar med musikkopplæring av barn og unge og gir barn som ønsker det, tilgang til instrumenter.

For å bedre hverdagen for korpene ønsker FrP å innføre fullt momsfratak for kjøp av instrumenter, samt finne incentiver for å bedre tilgangen på dirigenter.

Idrett

Idrett skal i størst mulig grad være uavhengig av politisk styring. Idretten må ikke ses som en forlenget arm av det offentlige, men må få vokse og gro på egne premisser til glede for deltakere og utøvere.

Offentlige midler som brukes på idrett, bør primært brukes på barne- og ungdomsidrett. En bred satsing på idretten vil også være et viktig element i arbeidet for å oppnå en bredere integrering mellom landets forskjellige etniske befolkningsgrupper. Toppidretten skal være egenfinansiert, slik at den ikke trekker offentlige midler vekk fra breddeidrett.

Vi har over mange år registrert et stort behov for rehabilitering og nyetablering av idrettsanlegg. Det er et stort gap mellom tilgjengelige ressurser og behov for arenaer, noe som virker negativt på folkehelsesatsingen, og som begrenser rekrutteringen til idrettsaktiviteter. Idrett er ikke et isolert tema, men har store ringvirkninger på mange områder. Folkehelse generelt, rusarbeid, forebygging, rehabilitering, integrering og skolearbeid kan nevnes. Dette innebærer at man må se sektorovergripende og landet under ett. Vi må derfor i mye større grad ta ansvaret for bredden i tilbudet i hele landet. Fremskrittspartiet er opptatt av at idretter som ikke er veletablerte må slippes til, og at alle idretter skal behandles etter samme prinsipper av det offentlige. Økonomiske støtteordninger og rammebetingelser må ha som utgangspunkt at alle idretter gis det samme grunnlaget for vekst og utvikling. Med økt mangfold vil idretten samlet sett stå sterkere i samfunnet og sikre deltakelse fra bredere lag av befolkningen. Vi ønsker å oppheve forbudet mot profesjonell boksing i Norge.

Vi ønsker at ordningen med spillemidler til kultur og idrett blir endret slik at ventetiden blir fjernet, og at staten forskutterer restbeløp for Norsk Tipping slik at lag og foreninger som bygger idrettsanlegg og kulturbygg, får tilskuddet når anlegget blir tatt i bruk.

Golfanlegg og andre anlegg til idretter som i dag ikke får tilgang på offentlige midler må likestilles med andre idrettsanlegg, selv der det ikke blir gitt kommunale garantier. Det offentlige bør legge til rette og tilføre ressurser gjennom gjensidige avtaler hvor lag og foreninger stiller seg til disposisjon når organisasjonen og det offentlige har gjensidig nytte av dette.

Fremskrittspartiet vil:

- stimulere til fortsatt frivillig innsats
- prioritere barne- og ungdomsaktivitet
- fjerne skattlegging av dugnadsarbeid
- innføre momsfratak for ideelle lag og organisasjoner
- øke skattefradragsbeløpet for gaver til frivillige
- legge bedre til rette for at funksjonshemmede får anledning til å delta

- utvide ordningen med skattefradrag for gaver til ideelle formål, frivillige lag og organisasjoner

Kulturelle opplevelser

Kulturelle opplevelser, enten det er dans, teater, stand-up, levende musikk eller tar andre former, er viktige. De viser samtiden, og de opprettholder og bringer kulturarven videre.

Det er ikke et offentlig ansvar å produsere kulturelle opplevelser, men et offentlig ansvar å tilrettelegge for dem som leverer slike opplevelser. Derfor bør det i større grad stimuleres til frivillig innsats og brukerfinansiering, enn finansiering over offentlige budsjett.

Enkelte nasjonale og regionale institusjoner er viktige for landets identitet og bør som sådan holdes i hevd, uavhengig av hvilken aktivitet som til enhver tid foregår i bygningene. Disse institusjonene bør derfor gjøres mer uavhengig av svingningene i kulturtilbudet.

Fremskrittspartiet vil:

- at kulturinstitusjoner i størst mulig grad vekker engasjement og bidrar til større egenfinansiering
- at offentlig støtte bør komme folk flest til gode og gi et størst mulig publikum
- opprettholde støtte til vedlikehold og investeringer for enkelte nasjonale og regionale kulturinstitusjoner
- forenkle reglene for selvstendig næringsdrivende kunstnere

Åndsverk og rettigheter

Skapere og utøvere bør sikres muligheten til å livnære seg gjennom sin virksomhet ved eiendomsrett til egne skaperverk og prestasjoner. Disse gruppene inntekter vil i større grad basere seg på reell verdi i form av faktisk utnyttelse, fremfor offentlige etaters og politikeres synsing.

Enhver som skaper åndsverk, må sikres rettighetene på en tilstrekkelig måte. Samtidig må forbrukeres rettigheter til lovlig bruk av åndsverk ikke bli utilbørlig innskrenket. Den teknologiske utviklingen gir både muligheter og utfordringer.

Åndsverksloven bør liberaliseres i tråd med våre naboland, slik at man utarbeider en generell avtalelisens. Dette vil blant annet bidra til at NRK kan utvide tilbudet av arkivprogrammer. Det norske mediemarkedet vil enklere kunne klarere andre typer rettigheter gjennom en generell overordnet avtale.

Fremskrittspartiet vil:

- at åndsverksloven og forbrukerrettigheter moderniseres slik at dagens digitale forbrukerkultur er et gode både for dem som skaper og for dem som bruker åndsverk

Arkiv, bibliotek og museer

Arkiv, bibliotek og museer er viktige kilder til kunnskap. I et kunnskapssamfunn som vårt, er tilgang på informasjon av avgjørende betydning, og offentlige samlinger har gjennom mange år vært viktige bidragsytere. I dagens samfunn hvor Internett er i ferd med å bli den dominerende kunnskapsbase, er det viktig at samlingene har evne til å omstille seg.

Fremskrittspartiet er opptatt av at bibliotektenester skal være gratis. Alle skal ha anledning til å benytte bibliotekets tjenester. Skolebibliotekene er en viktig kunnskapsarena, derfor mener FrP at gode skolebibliotek er en viktig faktor for å oppnå elevenes læringsmål.

Vi mener bibliotekenes kjernevirksomhet må styrkes, men at aktiviteter med rene underholdningstilbud som konkurrerer med privat næringsliv, med fordel kan reduseres. Dette gjelder blant annet utlån av dataspill, cd, dvd osv.

Museene er viktige lokale institusjoner – der frivillige entusiaster, fagfolk og myndigheter i fellesskap tar vare på kulturarven. Det offentlige skal legge til rette for det lokale arbeidet med bevilgninger til drift og investeringer i anlegg. Museene ligger i dag organisert under forskjellige departementer. Det er viktig å samordne, forbedre og styrke koordineringen mellom museene. Vi vil derfor organisere alle museene i samme departement. Kulturminnevernet ligger i dag organisert under Miljøvern-departementet. Kulturminnevernet bør styrkes og organiseres under samme departement som museene. Samspillet mellom kultur og næring er viktig i det lokale og det regionale utviklingsarbeidet.

Offentlige samlinger bør i større grad rette seg mot publikum, slik at samlingene blir tatt mer i bruk. Økt bruk vil inspirere enkeltmennesker, styrke norsk kultur og gi glede til mange.

Vi bør stimulere til et utstrakt og åpent samarbeid mellom våre museale institusjoner og private samlere med tanke på utstillinger og bruk av frivillige, spesialister og samlere. Museenes kapasitet til anskaffelse og oppbevaring av samtidsobjekter bør styrkes med tanke på et større fremtidig utvalg av historiske objekter.

Fremskrittspartiet vil:

- at samlingene digitaliseres for å sikre innholdet for ettertiden og for å øke publikumstilgjengeligheten
- at samlingene bør kommunisere med folk og låne ut innhold over Internett og ta i bruk flere distribusjonsmåter
- organisere museer og kulturminnevernet under ett og samme departement

Språk og litteratur

Språket er kanskje den viktigste delen av vår felles kulturarv og bør bevares som en levende ressurs. Språkkampen er i stor grad historie, og i dag er det en voksende enighet om at enkeltmennesker selv skal få velge sin språkform. Sentrale kulturinstitusjoner som riksdekkende medier og bibliotek er til for folk, ikke omvendt, og bør derfor velge språk som treffer flest.

Den beste strategi for et sterkt og levende norsk språk er den daglige, frivillige bruken av språket. Ekte språkglede og -kunnskap kan ikke skapes ved kvotering og offentlige pålegg.

De offentlige litteraturpolitiske mål om styrket, variert og kvalitetspreget norsk skriftkultur, samt stimulering av barns og unges språkførståelse, er viktig. Målene nås best gjennom et fritt marked for bøker, samt mer målrettede tiltak for spesielt svake grupper.

Film, audiovisuell sektor og andre medier

Fremskrittspartiet ser film som en mulig vekstnæring og ønsker at dette kan bli et av flere eksempler på kreative næringer som på sikt kan gi landet et styrket kulturliv. Så lenge det finnes støtteordninger til produksjon av film, skal disse ha som formål å nå et størst mulig publikum og utløse mest mulig privat kapital. Norske filmproduksjoner som når det internasjonale markedet vil kunne gi en markedsførings effekt for landet, samtidig som det styrker de norske kulturnæringene.

En fri og uavhengig presse er en forutsetning for demokratiet, ytringsfriheten og rettsstaten. For å sikre konkurranse og mangfold i mediene vil vi arbeide for størst mulig grad av etableringsfrihet i medienæringen. Ordinære konkurranseregler skal også gjelde for mediebedrifter.

Fremskrittspartiet vil fjerne lisensavgiften, omgjøre NRK til aksjeselskap og selge statens aksjer. Finansiering av NRK må skje på samme vilkår som for andre kringkastingsselskaper.

Det er viktig at myndighetene legger til rette for god konkurranse mellom leverandørene av kringkastingstjenester til forbrukerne. Allmennkringkastere bør stilles ansvarlig for dekning i henhold til sine konsesjoner.

Landsdekkende etermedier må underlegges spesielle bestemmelser for å kunne formidle nødvendig informasjon i en krisesituasjon. Dette skal gjøres ved å inngå kontrakter hvor de styrende myndigheter gis råderett over etermediet ved en krisesituasjon.

TV, radio og nye interaktive medier vil i stadig større grad være med på å drive utviklingen og utbredelsen av digital infrastruktur. Samtidig er det en demokratisk rettighet å ha en rimelig god tilgang til massemedier. Derfor bør det legges til rette for at norske forbrukere nyter godt av de nye mulighetene.

Et lands presse er ikke uavhengig dersom den er avhengig av støtte fra staten. Etter hvert som pressen blir mer og mer avhengig av statsstøtte, vil uavhengig journalistikk svekkes. Det er en fare for at pressens kritiske holdning til statsstyret blir dempet på grunn av statlige subsidier.

Fremskrittspartiet vil:

- at det skal gis incitamenter slik at det lønner seg å investere i eller støtte filmproduksjon
- at offentlig støtte skal stimulere til å treffe et større og mer variert publikum og til at produksjonen blir mindre avhengig av offentlige midler
- avvikle unødvendig sensur og motarbeide enhver form for sensur
- fjerne lisensavgiften
- redusere og endre innretningen av pressestøtten
- likebehandle dagsaviser og ukepresse med hensyn til momsregler
- sikre plattformnøytralt redaktøransvar
- sikre plattformnøytrale momsregler

Kultur som næring

Kultur skaper ofte relasjoner mellom mennesker og utvikler sterke individer. Kultur kan være en faktor til vekst. Folk blir stadig mer bevisste sitt kulturelle forbruk, og omsetningen i kulturnæringene vokser mer enn andre næringer. Reiseliv er en av mange næringer som kan relateres til kultur, og som bidrar til stedsutvikling. Det er viktig at det satses slik at kultur kan bli en faktor til vekst. Kulturlivet bør derfor betraktes som en selvstendig næring der man kan involvere frivillig arbeid så vel som profesjonelt engasjement. Det er en forutsetning for vekst innenfor kultursektoren at det satses på samhandling mellom frivillig sektor og profesjonelle aktører. Dette vil på sikt gi de mest varige ringvirkningene både for kulturen og for samfunnet for øvrig. Det er også viktig av kulturnæringer får samme rammevilkår og regelverk som små og mellomstore bedrifter.

Kreative næringer er i vekst. Det er viktig at det offentlige legger til rette for et tettere samarbeid mellom industri, næring og kunstnere. Kreativ kapital er viktig også i tradisjonell industri gjennom utvinning og utvikling av produkter, ved markedsføring osv.

SAMEPOLITISK PROGRAM

Sametinget er et politisk organ som ikke er i tråd med Fremskrittspartiets demokratiske prinsipper. Dette er et organ der stemmerett og valgbarhet utelukkende er basert på etnisk tilhørighet. Vi ønsker å nedlegge Sametinget. Samiske og andre gruppers interesser ivaretas av de ordinære demokratiske folkevalgte organer i landet; kommunestyre, fylkesting og Storting. Inntil dette målet er oppnådd, vil vi gjennom valg til Sametinget bruke vår posisjon der til å sikre likebehandling av alle etniske grupper.

Vårt samepolitiske program er et supplement til gjeldende prinsipp- og handlingsprogram (stortingsvalgprogram) med enkelte programformuleringer hentet fra dette, samt presiseringer rundt problemstillinger som i særlig utstrekning gjelder den samiske befolkningen.